

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Primec

Politika Združenih držav Amerike do Mednarodnega kazenskega sodišča

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Primec

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

Politika Združenih držav Amerike do Mednarodnega kazenskega sodišča

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvaljujem se vsem, ki so mi pomagali pri pisanju diplomske naloge.

Politika Združenih držav Amerike do Mednarodnega kazenskega sodišča

Mednarodno kazensko sodišče (MKS) je že od same ideje o njegovi ustanovitvi, še posebej pa v letih po uveljavitvi Rimskega statuta, vzbudilo precejšnjo polemiko oziroma diskusije med njegovimi podporniki na eni in njegovimi nasprotniki na drugi strani. Med slednjimi so vodilno vlogo prevzele Združene države Amerike (ZDA), ki zaradi svoje politične ureditve, ustavnih tradicij, statusa svetovne velesile in posledične globalne vojaške prisotnosti ne sprejemajo omejitev, ki bi jih na njihovo suverenost lahko naložila določila Rimskega statuta. V ta namen so se ZDA poslužile določenih dejanj, ki v mednarodnem pravu veljajo za precedenčna, prav tako so sprejele določene politike oziroma zakonodajo, ki so jo mnogi opazovalci označili kot sovražno do te mednarodno kazenskopravne institucije. Kljub temu, da se je odnos ZDA do MKS v zadnjih letih izboljšal v smislu, da so z njim začele načelno sodelovati, pa temeljni ameriški zadržki do MKS ostajajo jedro ameriške politike. To pomeni, da ZDA v primeru, da ne pride do določenih sprememb Rimskega statuta, slednjega v bližnji prihodnosti ne bodo ratificirale.

Ključne besede: mednarodno kazensko pravo, mednarodna sodišča, Združene države Amerike

US policy toward the International Criminal Court

The International Criminal Court (ICC) has brought a lot of controversy and discussions among its supporters on one side and its opponents on the other side as early as from the idea of its establishment, but especially in the years after the Rome statute came into force. Among the opponents the leading role belonged to the United States of America (US) which because of their political regulations, constitutional tradition, the status of the world superpower, and consequentially global military presence do not accept the limitations that the provisions of the Rome statute could impose on their sovereignty. The US have used certain actions for this purpose that are precedential in the international law, furthermore they adopted certain policies and legislation that a lot of observers signified as hostile to the international criminal and legal institution. Even though the relationship between the US and the ICC has improved in the past years to the point of US adopting the strategy of principled engagement toward the Court, the basic US concerns about the ICC remain the core of their policy. Absent changes to address fundamental US concerns, the US will not become a party to the Rome statute anytime in the foreseen future.

Key words: the international criminal law, international courts, the United States of America.

KAZALO VSEBINE

SEZNAM KRATIC	7
UVOD	8
1 MEDNARODNO KAZENSKO PRAVO	13
1.1 Pojem mednarodnega kazenskega prava.....	13
1.2 Razvoj mednarodnega kazenskega prava.....	14
1.3 Zgodovina prizadevanj za ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča	17
2 AMERIŠKA POLITIKA DO MEDNARODNEGA KAZENSKEGA SODIŠČA PRED RIMSKO KONFERENCO IN V ČASU ADMINISTRACIJE PREDSEDNIKA BILLA CLINTONA	20
3 PRIDRŽKI, KI SO VODILI K UMIKU PODPISA	25
3.1 Imuniteta.....	25
3.2 Komplementarnost in politično motiviran kazenski pregon	25
3.3 Politično motiviran tožilec	28
3.4 Jurisdikcija	29
3.5 Ustavni zadržki in pomanjkanje rednega postopka.....	31
3.6 Poseganje Sodišča v vlogo VS OZN in kaznivo dejanje agresije	33
4 TEMELJI AMERIŠKIH ZADRŽKOV	35
4.1 Ameriški unilateralizem	38
4.2 Doktrina izjemnosti (angl. <i>exemptionalism</i>)	40
5 ODGOVOR ZDA NA USTANOVITEV MEDNARODNEGA KAZENSKEGA SODIŠČA	42
5.1 Politika ZDA do Mednarodnega kazenskega sodišča po umiku podpisa oziroma v času prve administracije predsednika Georgea W. Busha mlajšega	42
5.1.1 Mirovne operacije Združenih narodov	42
5.1.2 98. člen in Sporazumi o imuniteti oziroma neizročanju.....	43
5.1.3 Zakon o zaščiti pripadnikov ameriških (oboroženih) sil (angl. <i>American Servicemembers Protection Act – ASPA</i>)	46
5.1.4 Nethercutt amandma	49
5.2 Politika ZDA do Mednarodnega kazenskega sodišča po letu 2005 oziroma v času druge administracije predsednika Georgea W. Busha mlajšega	50
5.2.1 Zasuk ameriške politike do Mednarodnega kazenskega sodišča	51

5.3 Politika ZDA do Mednarodnega kazenskega sodišča v administraciji predsednika Baracka Obame	54
6 KONSISTENTNOST ALI EVOLUCIJA AMERIŠKE POLITIKE IN AMERIŠKIH ZADRŽKOV DO MEDNARODNEGA KAZENKEGA SODIŠČA	56
7 MOŽNOSTI ZDA ZA RATIFIKACIJO RIMSKEGA STATUTA	62
7.1 Ameriški podpis Rimskega statuta in ratifikacija	62
7.2 Človekove pravice in vladavina prava	66
7.3 Sodelovanje oziroma vzajemna korist.....	67
7.4 Skupščina držav pogodbenic in revizijska konferenca	67
7.4.1 Revizijska konferenca	70
7.4.2 Pomen revizijske konference za ZDA.....	73
7.5 Odnos ZDA <i>vis-a-vis</i> Mednarodno kazensko sodišče v prihodnosti	74
SKLEP.....	77
LITERATURA	81

SEZNAM KRATIC

ASPA	American Servicemembers Protection Act (Zakon o zaščiti pripadnikov ameriških (oboroženih) sil)
AMICC	The American Non-Governmental Organizations Coalition for the International Criminal Court (Koalicija za Mednarodno kazensko sodišče ameriških nevladnih organizacij)
CICC	Coalition for the International Criminal Court (Koalicija za Mednarodno kazensko sodišče)
DKKP	Dunajska konvencija o pogodbenem pravu
ESF	Economic Support Funds (Sredstva za gospodarsko podporo)
FMF	Foreign Military Financing (Zunanje vojaško financiranje)
GS OZN	Generalna skupščina Organizacije združenih narodov
MKSJ	Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo
MKSR	Mednarodno kazensko sodišče za Ruando
MKS	Mednarodno kazensko sodišče
OZN	Organizacija združenih narodov
SDP	Skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča
UL OZN	Ustanovna listina Organizacije združenih narodov
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike

UVOD

Organizacija združenih narodov (OZN) si je že od svojega nastanka dalje prizadevala nadgraditi precedens, ustvarjen z nürnberškim in tokijskim vojnim sodiščem, in sicer s stalnim mednarodnim kazenskim sodiščem, kateri bi imel pristojnost nad zločini mednarodnega značaja.

Sprejetje Splošne deklaracije človekovih pravic leta 1948¹ je posameznika postavilo v ospredje mednarodne agende, saj ta dogodek predstavlja začetek dolgotrajnega procesa, v katerem se je postopoma uveljavilo načelo, da vprašanje, kako država ravna s svojimi državljani, ni več izključno njena notranja zadeva, ampak zadeva tudi mednarodno skupnost in njene mednarodnopravne norme.

Pravno urejanje človekovih pravic na mednarodni ravni je omejilo državno suverenost, tradicionalno pojmovanje suverenosti države v smislu nevmešavanja v notranje zadeve države pa se je tako začelo krhati. Posamezna država, ki ima monopol nad sredstvi prisile, najbolj jasno izraža svojo suverenost v kazenskem pravu in v pristojnosti za kazenski postopek, zato je internacionalizacija na tem področju pomenila veliko negotovosti in omahovanje prenosa dela državne suverenosti posameznih držav na mednarodne instance. Medtem ko mednarodnopravni dokumenti za zaščito človekovih pravic določajo in varujejo človekove pravice ter medtem ko mednarodno pogodbeno pravo v številnih konvencijah le obsoja najhujše zločine, pa je šele ustanovitev Mednarodnega kazenskega sodišča (MKS, v nadaljevanju tudi Sodišče)² zagotovila kazensko odgovornost za ta najhujša kazniva dejanja. Suverenost držav ni več opravičljiv razlog za nekaznovanost najhujših svetovnih zločincev.

Sprejetje Rimskega statuta³ (v nadaljevanju statut) in ustanovitev MKS predstavlja izjemen dogodek za mednarodne odnose, mednarodno pravo in mednarodno kazensko pravo, saj se z njim nadaljuje razvoj in uveljavljanje norm mednarodnega prava. Predstavlja spoznanje, da najhujšim zločincem ni mogoče soditi pred nacionalnimi sodišči vpletenih držav, saj le-ti v

¹ Splošna deklaracija človekovih pravic – *Universal Declaration of Human Rights*. 1948. Sprejeta in razglašena z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 217 A (III), 10. decembra.

² Mednarodno kazensko sodišče – *International Criminal Court*, ustanovljeno 1. julija 2002 na podlagi Rimskega statuta, sprejetega na konferenci v Rimu 17. julija 1998.

³ *Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča*. 1998. Sprejet 17. julija v Rimu, v veljavi od 1. julija 2002. V Zagorac (2003, 103–164).

nekaterih državah veljajo za narodne heroje, v drugih pa za najhujše kriminalce. Pošteno sojenje lahko tako zagotovi le neko naddržavno sodišče, katerega priznava večina držav. Prva naloga ustanoviteljic Sodišča je bila tako zagotoviti nepristranskost, v kolikor je le-to želelo pridobiti zadostno politično podporo. Temeljna načela Sodišča so se torej morala dotikati vseh držav enako. Čeprav bi uspešno delovanje notranjega prava večine demokracij lahko zadovoljilo Sodišče, kar bi vodilo v njegovo opustitev določenega primera, pa demokratične države vseeno niso mogle biti izvzete iz njegovega nadzora. Vendar pa je bila večina demokratičnih držav pripravljena trpeti ta dodaten nadzor zaradi končnega cilja, ki je pripeljati najhujše zločince pred roko pravice Sodišča, takrat ko vpletene države niso sposobne ali ne želijo soditi zločincem pred svojimi sodišči. Tak kompromis je bil za države sprejemljiv, saj je Sodišče predstavljalo sredstvo, ki bo demokratiziralo svetovno politiko s tem, ko bo posameznike, odgovorne za storitev najhujših hudodelstev držala kazensko odgovorne. Grozljiva hudodelstva, storjena na območju nekdanje Jugoslavije in Ruande, so spodbudila nastanek *ad hoc* vojnih sodišč, pomagala pa so tudi pri razvijajočem se konceptu stalnega mednarodnega kazenskega sodišča.

Združene države Amerike (ZDA) so igrale vodilno vlogo pri oblikovanju in nastanku mnogih norm mednarodnega prava v času po drugi svetovni vojni. Tako so bile ZDA glavni zagovornik mednarodnih vojnih tribunalov v Nürnbergu in Tokiu, prav tako pa so predstavljale ključen dejavnik pri nastajanju Ustanovne listine Organizacije združenih narodov (UL OZN), Splošne deklaracije o človekovih pravicah, Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida, resolucij Varnostnega sveta OZN, ki so ustanovile Mednarodna tribunala za nekdanjo Jugoslavijo in Ruando in ne nazadnje leta 1998 podpisanega Rimskega statuta, ki ustanavlja Mednarodno kazensko sodišče.

Čeprav je podpora ZDA do slednjih instanc večkrat nihala, pa je bila njihova želja po zaščiti človekovih pravic, končanju hudodelstev in zločinov proti človečnosti ter kaznovanju zločincev vedno trdna. Vendar pa so ZDA, kljub obsežnemu sodelovanju na pogajanjih v Rimu in podpisu pogodbe, nazadnje le umaknile podpis s statuta zaradi njegovih domnevnih temeljnih napak. Medtem ko so podporo MKS že od samega začetka izrazili tako Združeni narodi, demokratične države in ameriški zavezniki kot tudi številne nevladne organizacije, pa so mu ZDA močno nasprotovale, še več, sprejele so več politik oziroma zakonov, ki so njihov odnos do Sodišča in drugih držav, predvsem evropskih zaveznikov, močno oslabile, hkrati pa

so ZDA na mednarodnem parketu izgubile velik del svoje verodostojnosti in podpore, predvsem na področju varstva človekovih pravic in mednarodne vladavine prava.

V nalogi bom zato preverjala naslednjo hipotezo. Temeljni ameriški zadržki in ameriška politika do Mednarodnega kazenskega sodišča so bili vse od nastanka ideje o njegovem obstoju do njegove dejanske funkcionalnosti in naprej konsistentni, kar pomeni, da ZDA, v kolikor ne pride do določenih sprememb v Rimskem statutu, slednjega ne bodo ratificirale.

To diplomsko delo je v grobem razdeljeno na dva dela, ki se smiselno dopolnjujeta oziroma ugotovitve prvega dela predstavljajo izhodišče, ki vodi v razmišljanje in zaključke, predstavljene v drugem.

Prvo poglavje začenjam s predstavitvijo ključnih pojmov, ki so pomembni za razumevanje obravnavane problematike. To poglavje, z naslovom Mednarodno kazensko pravo, za lažje sledenje in razumevanje razdelim na tri podpoglavja, in sicer na Pojem mednarodnega prava, Razvoj mednarodnega prava in Zgodovino prizadevanj za ustanovitev Mednarodnega kazenskega sodišča. Predstavitev teh pojmov je smiselna, saj je Mednarodno kazensko sodišče tesno povezano z mednarodnim kazenskim pravom kot sestavnim delom mednarodnega prava, z njim pa je bil vzpostavljen mednarodni organ za zagotavljanje kazenske odgovornosti za najhujša kazniva dejanja.

Drugo poglavje začinja osrednji del naloge, ki se osredotoči na politiko ZDA do MKS. V tem poglavju z naslovom Ameriška politika do MKS pred Rimsko konferenco in v času demokratske administracije predsednika Billa Clintona skušam najti del odgovora na vprašanje, ali so ameriški zadržki do MKS na eni strani in ameriška politika do Sodišča na drugi že od samega začetka oziroma same ideje o stalnem mednarodnem kazenskem sodišču konsistentni ali pa je v tem pogledu prišlo do določene evolucije.

Tretje poglavje, ki nosi naslov Pridrški, ki so vodili k umiku podpisa, razčleni te pridržke v šestih podpoglavjih, in sicer podrobneje analizira Imuniteto, Komplementarnost in politično motivirane pregone, Politično motiviranega tožilca, Jurisdikcijo, Ustavne zadržke in pomanjkanje rednega postopka ter Poseganje Sodišča v vlogo VS OZN in Agresijo. Z analizo ameriških pridržkov do Sodišča skušam prikazati upravičenost in pa hkrati tudi neupravičenost ameriškega nasprotovanja MKS.

V četrtem poglavju z naslovom Temelji ameriških zadržkov do MKS se osredotočim na temeljne ovire ameriškega nečlanstva v MKS, ki izvirajo iz njihove politične ureditve, pravnih tradicij in ustave, ki v ZDA predstavlja vrhovni zakon in avtoriteto. Za popolno razumevanje ameriške zavrnitve Sodišča je potrebno razčleniti tudi doktrini ameriškega unilateralizma in izjemnosti, ki predstavljata del strateške in diplomatske kulture, na kateri sloni tudi njihov odnos do MKS. ZDA zaenkrat veljajo za edino svetovno velesilo, kar pomeni, da imajo tudi vodilno vlogo pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti. Prav tako imajo ZDA največ globalno pozicioniranih vojaških sil in vojaškega osebja. Vprašanje pa je, ali bi ZDA zaradi tega dejstva morale biti posebno obravnavane oziroma ali bi jim morale pripadati tudi posebne pravice, ki jih npr. Rimski statut ne predvideva.

Peto poglavje nosi naslov Odgovor ZDA na ustanovitev MKS. Takoj, ko je Sodišče postalo funkcionalno, so se ZDA lotile obsežnih politik, s katerimi so med drugim želele poudariti enega temeljnih načel mednarodnega prava, in sicer da mednarodna pogodba ne more zavezovati države, ki ni podpisnica oziroma ki v pogodbo ni privolila. Odgovor ZDA oziroma ameriško politiko do Sodišča lahko razvrstimo na štiri specifična področja: spor glede resolucij VS OZN, za katere so si prizadevale ZDA in katere naj bi ameriške mirovnike izvzele iz pristojnosti MKS; ameriški poskusi zagotovitve imunitete za svoje vojaško osebje na podlagi t. i. Dogovorov po 98. členu, sprejetje Zakona o zaščiti pripadnikov ameriških (oboroženih) sil iz leta 2002 in amandma Nethercutt, ki avtorizira izgubo sredstev iz skladov, namenjenih gospodarski podpori vsem državam, ki so ratificirale pogodbo o MKS, niso pa podpisale z ZDA dvostranskih dogovorov o imuniteti. Hkrati to poglavje analizira politiko ZDA do MKS v času prve in druge republikanske administracije predsednika Georgea Busha mlajšega ter demokratske administracije predsednika Baracka Obame. Slednja analiza mi bo v pomoč pri ugotavljanju razlik med politikami, ki so jih v povezavi z MKS sprejele različne administracije, oziroma bo pokazala, če je politika do Sodišča v kakršnikoli meri strankarsko pogojena.

Šesto poglavje odpira drugi del naloge in sem ga naslovila Konsistentnost ali evolucija ameriške politike in ameriških zadržkov do MKS. V tem poglavju povežem ravnanja in politike obeh demokratskih in republikanske administracije. Skušala bom dokazati, da lahko med stališči različnih administracij glede MKS potegnemo relativno ravno linijo oziroma so temeljni zadržki identični. Hkrati bom dokazala, da pa sta se pri tem ton in način

nasprotovanja ter tudi sodelovanja s Sodiščem v letih po Rimski konferenci med administracijami razlikovala. Dejstvo, da ZDA kljub politični menjavi administracij od Rimske konference dalje še vedno niso ratificirale statuta, namiguje, da so razlogi za nasprotovanje Sodišču globlji, kot se zdijo na prvi pogled.

Sedmo poglavje in hkrati tudi zadnje pa nosi naslov Možnosti ZDA za ratifikacijo Rimskega statuta. Kljub dejstvu, da je Sodišče še vedno dokaj mlado in da še ni izdalo nobene obsodbe, pa je njegovo delovanje v osmih letih obstoja pustilo določene posledice, ki so med drugim vplivale tudi na odnos ZDA *vis-a-vis* Sodišče. Smiselno se je torej vprašati, kakšne so možnosti ZDA, da v bližnji prihodnosti ratificirajo statut še posebej, če upoštevamo novega multilateralno naravnane predsednika in pravkar končano revizijsko konferenco.

Politiko ZDA do MKS lahko analiziramo in interpretiramo z različnimi metodami. Glavni primarni vir predstavlja Rimski statut MKS, ki ga bom analizirala z jezikovno metodo, s katero bom preučila pravne določbe, pomembne za moje raziskovanje. Za razčlenitev temeljnih pojmov bom uporabila zgodovinsko metodo, s katero bom poskušala razložiti pojem in razvoj mednarodnega kazenskega prava, ta metoda pa mi bo tudi pomagala pojasniti politično ureditev ZDA. S primerjalno metodo bom odkrivala podobnosti in različnosti med relevantnimi členi Rimskega statuta in ustave ZDA. V nalogo so vključeni tudi uradni viri ZDA, torej vsi relevantni dokumenti, zakonodaja in uradne izjave predstavnikov vseh vpletenih ameriških administracij, ki predstavljajo del primarnih virov. Pri pisanju naloge sem si pomagala tudi s sekundarnimi viri, in sicer z knjigami in članki priznanih mednarodnih pravnih strokovnjakov, ki se ukvarjajo z MKS in vlogo ZDA v svetu, prav tako mi bo v pomoč tudi dostopno gradivo nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z raziskovano problematiko.

Naloga bo torej združila elemente različnih interpretacij, preučila pravne argumente za in proti Sodišču, raziskala temelje ameriških vidikov in zadržkov, ugotovila stopnjo, do katere lahko ameriško politiko in njihove temeljne zadržke skozi različne administracije obravnavamo kot dosledne in ocenila možnosti za čimprejšnjo ameriško ratifikacijo statuta.

1 Mednarodno kazensko pravo

1.1 Pojem mednarodnega kazenskega prava

Türk (2007, 185) označuje mednarodno kazensko pravo kot pravo suverene države, ki ga označuje neki tuji element, bodisi državljanstvo storilca, pobeg storilca ali pa okoliščina, da je kaznivo dejanje storjeno v tujini. Avtor meni, da so mednarodne pogodbe o mednarodni pravni pomoči v kazenskih zadevah izraz volje sodelujočih suverenih držav, mednarodna pravna pomoč pa temelji na notranjepravnih ureditvah držav. Drugače pa je, kot nadaljuje Türk (prav tam), kadar je kaznivo dejanje določeno po občem mednarodnem pravu, sodni organi, ki odločajo o njih, pa so mednarodne ustanove.

Kot je zapisal Bavcon (1997, 27), obstajata dve ideji oziroma zamisli o mednarodnem kazenskem pravu. Avtor (Bavcon 1997, 27) trdi, da je po prvi zamisli »mednarodno kazensko pravo kompleks pravnih norm kazenskopravne narave, ki jih povezuje in označuje element tujine«; druga zamisel, kot nadaljuje avtor (prav tam), »v mednarodnem kazenskem pravu vidi kompleks domačih in mednarodnopravnih norm, katerih objekt varstva so interesi in vrednote mednarodne skupnosti in na katerih kršitve mednarodna skupnost navezuje določene sankcije, med njimi tudi kazenske«.

Torej, kot ugotavlja Bavcon (prav tam), prva zamisel izhaja iz predpostavke, »da je kazensko pravo načeloma lahko samo nacionalno (državno) pravo, izraz suverenosti vsake države in njene represivne oblasti«. Druga zamisel pa po mnenju Bavcona (1997, 28) izhaja iz domneve o obstoju ali vsaj nastajanju novega pojava, ki mu pravijo 'mednarodna skupnost'. Slednja ima »moč in možnost, da razvije mednarodne ali naddržavne interese in vrednote, kot so npr. obstoj držav članic te skupnosti in njihova varnost in suverenost ter njihov svobodni razvoj« (Bavcon 1997, 28). Bavcon (prav tam) tako trdi, da si je mednarodno skupnost, ob upoštevanju teh vrednot kot najvišjih, mogoče zamisliti samo »ob pogoju, da na svetu prevladuje mir, da mednarodna skupnost preprečuje agresijo ene države zoper drugo, da v odnosih med državami in znotraj njih veljajo načela človečnosti, spoštovanja človekovega dostojanstva in njegovih pravic ter temeljnih svoboščin. Torej naj bi mednarodna skupnost s tem, ko nastaja, ustvarjala svoj pravni red, ki je načeloma neodvisen od pravne ureditve posameznih držav in zato naj bi ga ta skupnost zavarovala tudi z mednarodnim kazenskim pravom«. Vendar pa Bavcon (prav tam) pri tem zapiše, da ima slednja zamisel določeno pomanjkljivost, in sicer ji manjka najbolj bistven element, to pa so instrumenti za uveljavitev

takšnih pravnih norm, se pravi nekakšna naddržavna moč, ki pa bi pomenila poseganja v državno suverenost.

Sancin in dr. (2009, 371) pravijo, da se je izraz mednarodno kazensko pravo včasih uporabljal za označitev skupka določb domačega kazenskega prava, ki urejajo uporabo domačega kazenskega prava v primeru kaznivih dejanj z mednarodnim elementom. Avtorji trdijo, da pri teh vprašanjih ne gre za mednarodno kazensko pravo v pravem pomenu besede, saj gre za problematiko, ki je suvereno urejena v domačem pravnem redu. Tako naj bi mednarodno kazensko pravo predstavljalo le tisti skupek kazenskopravnih določb, ki so mednarodnega izvora. Kot opozarjajo avtorji (Sancin in dr. 2009, 371), je mednarodno kazensko pravo v ožjem smislu naddržavno pravo, ki ga mednarodna skupnost uporablja neposredno prek svojih sodišč, nastalo pa je kot rezultat prizadevanj, da se varstvo najbolj temeljnih pravnih dobrin poveri mednarodni skupnosti, saj posamezne države pogosto niso sposobne ali pa celo niso pripravljene ustrezno zavarovati teh dobrin.

1.2 Razvoj mednarodnega kazenskega prava

Vsebina mednarodnega kazenskega prava je danes precej raznolika, toda kot ugotavlja Bavcon (1997, 41), »je vse do konca 19. stoletja pojem mednarodnega kazenskega prava obsegal v glavnem samo dve kompleksni temi, in sicer izročitev storilca kaznivega dejanja drugi državi in vprašanje o krajevni veljavnosti kazenskega zakona«. Zgodovina norm mednarodnega kazenskega prava, ki so naddržavne ali naddržavne narave, pa je kratka (Bavcon 1997, 41). Kot ugotavlja avtor (prav tam) se začne s posameznimi tovrstnimi določbami s področja vojnega in humanitarnega prava v 19. stoletju, zlasti pa so se začele razvijati v času prve in druge svetovne vojne in pa tudi po drugi svetovni vojni.

Tudi Conforti (2005, 202) trdi, da je zvrst individualnih mednarodnih zločinov dokaj nova in jo je moč postaviti v obdobje neposredno po drugi svetovni vojni. Avtor sicer priznava, da se je ta pojav pojavil že prej, in sicer v oblikah, s katerimi so se soočali drugače kot danes. Gre za, kot navaja avtor, mednarodni zločin piratstva, ko je katerakoli država lahko zajela piratsko ladjo in kaznovala tudi njeno posadko. Drug presedan so bili vojni zločini, katerih obseg je bil dokaj omejen. Conforti (prav tam) trdi, da je bilo v slednjem primeru kaznovanje zločincev omejeno na vojskujoče se države in nasploh je veljalo, da ga je treba zaustaviti takoj, ko se sovražnosti ustavijo (npr. določba o amnestiji).

Podobno ugotavlja Bassiouni (2003, 12), ko zapiše, da se je od ustanovitve Mednarodnega vojaškega sodišča dalje mednarodno kazensko pravo uporabljalo za posameznike ne glede na zapovedi nacionalnega prava. Tako velja, da so posamezniki *ratione personae par excellence* mednarodnega kazenskega prava.

Če se osredotočim samo na razvoj mednarodnega kazenskega prava od meddržavnega k naddržavnemu kazenskemu pravu, velja omeniti, da so takšne ali drugačne norme mednarodnega kazenskega prava sprva nastajale v različnih pogodbah med dvema ali tudi več državami, zlasti pa med njihovimi vladarji (Bavcon 1997, 44). Obstaja več obdobij v razvoju instituta ekstradicije, vendar pa postane pogodbeno urejanje ekstradicije med dvema ali več državami pravilo, ki doseže svoj vrh v naddržavni ureditvi tega vprašanja v evropski konvenciji o ekstradiciji iz leta 1982 (prav tam). Že v 17. stoletju so obstajali moralni in filozofski temelji ter utemeljitve za omejevanje vojn, torej so bila že znana pravila, ki naj bi jih spoštovali v vojnah. Bavcon (1997, 45) zapiše, da je bil Westfalski mir iz leta 1648 tista meddržavna pogodba in hkrati tudi prvi pravni akt, ki ta pravila prenese s področja moralne filozofije na področje prava. Vendar pa se države teh pogodb velikokrat niso držale oziroma so jih prelomile, kar je vodilo v zahteve po naddržavni mednarodnopravni ureditvi. Ta koncept se je začel uresničevati najprej s I. Ženevsko konvencijo iz leta 1864 o zaščiti bolnih in ranjenih vojakov, nadaljeval s haaškimi konvencijami o zakonih in običajih v vojni iz let 1899–1907, Versajsko mirovno pogodbo iz leta 1919, katera obsoja napadalne vojne, Paktom Društva narodov iz leta 1920, kateri prav tako obsoja in prepoveduje napadalne vojne, Briand-Kelloggovim paktom, s katerim so se države pogodbenice odpovedale vojni kot sredstvu državne politike, Londonskim sporazumom iz leta 1945 o ustanovitvi Mednarodnega vojaškega sodišča, ki je vojno kriminaliziral, Ustanovno listino OZN, ki vojno, razen v samoobrambi, prepoveduje in resolucijo GS OZN iz leta 1974, ki definira agresijo in jo razglasi za najhujše mednarodno hudodelstvo zoper mir. Gre torej za grobi prikaz razvoja mednarodnega kazenskega prava od posameznih moralno-filozofskih konceptov k dvo- ali večstranskim meddržavnim pogodbam, ki so že pravo, k naddržavnim regulativnim določbam v mednarodnem pravu in končno še h kazenskim določbam in inkriminacijam ter kazenskim sankcijam v mednarodnem (kazenskem) pravu (Bavcon 1997, 45).

Zanimivo je tudi pogledati razvoj od absolutne do relativne suverenosti držav na področju kazenskega prava. Vse do konca druge svetovne vojne je skoraj absolutna veljavnost doktrine o suverenosti držav doživela občutne omejitve. Bavcon (1997, 48) piše, da »države lažje

sprejmejo in ratificirajo mednarodne konvencije, ki na kazenskopravnem področju omejujejo njihovo represivno oblast kot pa kakšne naddržavne posege v svojo jurisdikcijo«. Države tako z mednarodnimi pogodbami določena kazniva dejanja sprejmejo samo z določenimi izjavami, torej na deklarativni ravni, potem pa svojih obveznosti ne izpolnijo, in sicer teh inkriminacij preprosto ne prenesejo v domače pravo (prav tam). Mednarodni vojaški sodišči v Nürnbergu in Tokiu sta tako lahko nastali in delovali le kot rezultat sporazuma med državami zmagovalkami v drugi svetovni vojni, ne pa kot rezultat univerzalne mednarodne pogodbe, ki bi imela večinsko soglasje mednarodne skupnosti. To razloži več kot petdesetletna prizadevanja za nastanek mednarodnega kazenskega sodišča. Sancin in dr. (2005, 386) trdijo, da je bil eden od razlogov za počasen napredek na tem področju tudi hladna vojna in blokavska delitev sveta, pa tudi organizacijski problemi, kot so denimo razdrobitev dela med različna telesa znotraj ZN in pomanjkanje njihovega medsebojnega usklajevanja in ne nazadnje tudi politična nepripravljenost držav odreči se delu suverenosti. Kot že omenjeno, je do pomembnejšega vdora v doktrino o suverenosti prišlo na področju varstva človekovih pravic, Bavcon (1997, 49) pa še zapiše, da je načeloma vsaj za to področje mednarodnega prava padla tudi doktrina o nevmešavanju v notranje zadeve drugih držav. Tako Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah kakor tudi Evropska konvencija dovoljujeta, da lahko ena država obtoži drugo državo, da ne izpolnjuje obveznosti iz Pakta oz. Konvencije. Tudi na področju vojnega in humanitarnega prava se uveljavlja stališče, da načelo suverenosti ne more upravičiti kršitve najvišjih vrednot mednarodne skupnosti. Bassiouni (2003, 12) pravi, da je od Nürnberga naprej mednarodno kazensko pravo širilo tako svoje področje delovanja kot tudi svojo vsebino, uporabo in izvrševanje ter s tem potrdilo načelo individualne kazenske odgovornosti za dejanja, preganjana v mednarodnem pravu.

Tako se kljub nasprotovanju določenih držav ni bilo mogoče izogniti ustanovitvi Mednarodnega *ad hoc* sodišča za hudodelstva, storjena na območju nekdanje Jugoslavije. Toda to sodišče je bilo ustanovljeno z enostranskim aktom VS, kar je bilo sprejemljivo za stalne članice VS zato, ker je to mednarodno sodišče po naravi stvari samo začasno in *ad hoc* ter ima omejeno teritorialno jurisdikcijo (Bavcon 1997, 49). Kot nadaljuje avtor (prav tam), je »ustanovitev tega *ad hoc* mednarodnega sodišča težko šteti za formalno-pravni precedens, ki bi države – stalne članice VS obvezoval v zvezi z eventualnimi predlogi in zahtevami za ustanovitev stalnega mednarodnega kazenskega sodišča«.

1.3 Zgodovina prizadevanj za ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča

Mednarodno kazensko pravo je svoj vrh doživelo v ustanovitvi Mednarodnega kazenskega sodišča. Ustanovitev slednjega lahko hkrati štejejo za velik uspeh samega procesa institucionalizacije mednarodnih odnosov. V zgodovini so prizadevanja za ustanovitev take naddržavne tvorbe vedno naletela na ogromno ovir in so zato propadala ali pa so bila potisnjena v ozadje. V prvi vrsti lahko razloge za propad poskusov ustanovitve stalnega mednarodnega sodišča pripišemo suverenosti oziroma državam, ki se niso bile pripravljene odpovedati delu suverenosti na področju, ki velja za enega najbolj občutljivih, to je kazensko pravo in pristojnosti oziroma pravici za izvajanje kazenskega postopka nad lastnimi državljani.

Kot ugotavlja Zagorac (2003, 55), sta šele konec hladne vojne in povečano število konfliktov v devetdesetih letih 20. stoletja pospešila ponovno obuditev zamisli o stalnem MKS, pristojnem za sojenje storilcem hudodelstev. Snovalci mednarodnega kazenskega sodišča so, kot trdi avtor, že od pojava zamisli o takšni instituciji menili, da bi morala biti mednarodna kazenska institucija pristojna zgolj za najhujša kazniva dejanja. Taka institucija, pojasnjuje Zagorac (2003, 56), naj bi odvracala od zatekanja k uporabi vojaških sredstev v reševanju sporov med subjekti mednarodne skupnosti.

Bavcon (1997, 182) zapiše, da obstajajo podatki o prvem mednarodnem sodišču in sojenju iz leta 1474, ko je osemindvajset sodnikov, imenovala so jih zavezniška mesta Alzacije, Zgornjega Porenja in švicarske konfederacije, sodile Petru von Hagenbachu za vojna hudodelstva. Obtožili so ga hudodelstev zoper božje pravo in človečnost, ko je z vojaško silo zasedel mesto in pri tem ravnal z izjemno brutalnostjo. Obtoženec se je zagovarjal, da je le upošteval ukaze svojega gospodarja, a je sodišče ta zagovor zavrnilo in ga obsodilo na smrtno kazen.

Bavcon (1997, 182) ugotavlja, da se vse do konca druge svetovne vojne ni zgodilo nič podobnega. So se pa, kot pojasnjuje Zagorac (2003, 56), začeli jasno kazati obrisi filozofskih temeljev za tako naddržavno institucijo, ki naj bi poskrbela za pregon vseh tistih, ki so zagrešili hudodelstva, v delih mislecev, kot so Jeremy Bentham, Immanuel Kant in James Mill, šele konec 18. stoletja. Avtor pravi, da se je v politični misli zamisel o mednarodni instituciji sprva pojavila kot nekakšna arbitražna instanca in šele kasneje kot sodišče, vseeno

pa so že zelo zgodaj misleci v pravičnosti videli pomemben dejavnik za zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti.

Prva mirovna konferenca v Haagu leta 1899 je bila za proces ustanavljanja mednarodnih sodnih institucij izredno pomembna, saj so med drugim na njej sprejeli Konvencijo o mirnem reševanju sporov, s katero je bilo ustanovljeno Stalno arbitražno sodišče. Sadat (2000, 31) meni, da je bilo sprejetje Rimskega statuta MKS naravni cilj haaških mirovnih konferenc iz leta 1899 in 1907. Zagorac (2003, 58) tako trdi, da je bilo z ustanovitvijo Stalnega arbitražnega sodišča nakazano, da je nekatere spore med državami možno rešiti tudi po pravni in ne zgolj politični poti.

Do prvega zapisa načela mednarodne odgovornosti za mednarodna hudodelstva v mednarodni instrument je prišlo šele po prvi svetovni vojni. Zavezniki so v Versajsko mirovno pogodbo vnesli določbe o sojenju odgovornim za kršenje zakonov in običajev v vojni ter humanitarnega prava (Zagorac 2003, 59). Čeprav se je s to pogodbo zaveznikom uspelo dogovoriti o pregonu glavnih hudodelcev iz prve svetovne vojne, določbe pogodbe nikoli niso bile realizirane (Sancin in dr. 2009, 384). S tem je, kot piše Bavcon (1997, 182), propadel tudi poskus ustanoviti mednarodno sodišče za sojenje nemškemu cesarju Vilhelmu in najvišjim nemškim častnikom za kršitev haaških konvencij med prvo svetovno vojno.

Zagorac (2003, 62) pojasnjuje, da so poskusi po ustanovitvi takšne ali drugačne mednarodne instance za kazenski pregon posameznikov, ki so zagrešili najhujša kazniva dejanja, po prvi svetovni vojni propadali eden za drugim. Šele grozodejstva storjena med drugo svetovno vojno so tako pretresla vest človeštva, da se kazenskemu pregonu in sojenju njihovih storilcev ni bilo več moč izogniti.

Prvo delujoče mednarodno kazensko sodišče je bilo tako ustanovljeno šele po drugi svetovni vojni na podlagi sporazuma, ki so ga ZDA, Sovjetska zveza, Velika Britanija in Francija sklenile 8. avgusta 1945 v Londonu. Z njim je bilo ustanovljeno Mednarodno vojaško sodišče v Nürnbergu (v nadaljevanju nürnberško sodišče) in sprejet ter uveljavljen njegov statut. Določbe statuta tega sodišča so s posebnim zakonom postale tudi notranje nemško pravo, k sporazumu pa je poleg štirih velesil podpisnic pristopilo še devetnajst držav. Na zasedanju Generalne skupščine OZN decembra leta 1946 so bila načela statuta tega sodišča potrjena s posebno resolucijo. Kot pojasnjuje Bavcon (1997, 183) sta obe omenjeni okoliščini v

mednarodnem pravu poudarjeni s posebno pozornostjo, ker sta dali Mednarodnemu vojaškemu sodišču in njegovim sodbam potrebno legitimnost.

Ustanovitvi nürnberškega sodišča je sledila ustanovitev Mednarodnega vojaškega sodišča za Daljni vzhod (v nadaljevanju tokijsko sodišče). Obe *ad hoc* mednarodni sodišči sta izredno pomembni za razvoj mednarodnega kazenskega prava zaradi dveh značilnosti. To sta, kot piše Bavcon (1997, 183), element univerzalnosti in prizadevanja za to, da bi tudi odgovornost za najbolj grozovita hudodelstva podredili pravu, ne pa prepustili brezmejnemu in samovoljnemu maščevanju.

Po ustanovitvi nürnberškega in tokijskega sodišča skoraj petdeset let ni delovalo nobeno mednarodno kazensko sodišče. Zagorac (2003, 74) ugotavlja, da razlog za to leži v razdrobljenosti priprav potrebnih mednarodnopravnih dokumentov na več teles znotraj Združenih narodov, politični volji, ki še ni bila pripravljena za institucijo, kot je mednarodno kazensko sodišče, in blokovski delitvi sveta.

Hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava v spopadih, ki so potekali na območju nekdanje Jugoslavije, so spodbudile Varnostni svet, da je sprejel vrsto resolucij, v katerih je vidno stopnjevanje, katerega logična posledica je bila ustanovitev Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo leta 1993 z resolucijo VS št. 827. Na podoben način je bilo ustanovljeno tudi Mednarodno kazensko sodišče za Ruando leta 1994 z resolucijo VS št. 955.

Na poti do Mednarodnega kazenskega sodišča velja omeniti še Posebno sodišče za Sierr Leone, ki je za razliko od *ad hoc* mednarodnih sodišč za nekdanjo Jugoslavijo in Ruando, ki ju je ustanovil VS ZN, nastalo s sklenitvijo sporazuma med ZN in vlado Sierra Leoneja. Imenujejo ga tudi hibridno sodišče, saj gre za zmes mednarodnih in sierraleonskih elementov (Zagorac 2003, 96).

Vsa mednarodna prizadevanja za ustanovitev institucije, ki bi v mednarodni skupnosti skrbela, da se odgovorni za najhujša kazniva dejanja poznana človeštvu znajdejo pred roko pravice, so se uresničila 17. julija 1998, ko je bil sprejet in 1. julija 2002, ko je začel veljati Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča. S tem zaključujem zgodovinski prikaz prizadevanj za njegovo ustanovitev.

2 Ameriška politika do Mednarodnega kazenskega sodišča pred Rimsko konferenco in v času administracije predsednika Billa Clintona

Ameriški predsednik Bill Clinton in tudi mnogi člani ameriškega kongresa so bili na predvečer Rimske konference še zelo naklonjeni Sodišču, podobno kot so bili zavzeti za nastanek *ad hoc* tribunalov v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Naklonjenosti ZDA do ustanavljanja mednarodnih tribunalov pa vendarle ne moremo pripisati samo njeni želji po zagotavljanju svetovne pravičnosti, ampak predvsem pristojnosti, katero je v tem primeru določal Varnostni svet Organizacije združenih narodov (VS OZN, tudi VS), kjer ZDA uživajo določeno mero moči, kar pomeni, da bi lahko zmanjšale nevarnost, ki bi pretela pripadnikom ameriških čet v tujini. Čeprav so ta sodišča delovala dobro, pa je v VS prišlo do t. i. 'tribunalske utrujenosti' (Holt in Dallas 2006, 20). Celoten proces ustvarjanja *ad hoc* sodišč je namreč vzel ogromno časa, denarja in drugih sredstev in tako so »predvsem Kitajska in tudi druge članice VS dale vedeti, da je bilo Mednarodno kazensko sodišče za Ruando zadnje *ad hoc* sodišče, ustanovljeno na podlagi resolucije VS« (Scharf).⁴

Vseeno pa je pozitivno delo *ad hoc* sodišč za Jugoslavijo in Ruando oživel željo ZDA po nekakšnem stalnem mednarodnem kazenskem sodišču. Tako je ameriški kongres že leta 1994 sprejel akt H.R. 2333 (1994, odd. 168),⁵ ki med drugim določa, da »bi ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča s pristojnostjo nad zločini mednarodnega značaja močno okrepila mednarodno vladavino prava; tako sodišče bi s tem služilo interesom ZDA in celemu svetu; delegacija ZDA pa bi morala napeti vse moči, da čim prej predstavi ta predlog Združenim narodom«. Prav tako akt H.R. 2333 (1994, odd. 169)⁶ navaja, da »senat Združenih držav ne bo privolil v ratifikacijo nobene pogodbe, ki bi predvidela sodelovanje ZDA z mednarodnim kazenskim sodiščem, ki bi imel pristojnost nad zločini mednarodnega značaja razen, če bo ameriškim državljanom zagotovljeno /.../ da sodišče ne bo posegalo v njihove pravice, katere jim zagotavlja prvi in četrti amandma ustave ZDA, kot jo ona sama tolmači«. ZDA so s tem, ko so podpirale ustanovitev stalnega mednarodnega kazenskega sodišča na eni strani in s tem, ko so zagovarjale splošne karakteristike bodočega MKS, kot ga one same

⁴ Scharf, Michael P. *The case for supporting the International Criminal Court*. North Carolina: Carolina Academic Press. V Risch (2009, 74).

⁵ Ameriški zvezni zakon H.R. 2333 – *H.R. 2333 An Act to authorize appropriations for the Department of State, the United States Information Agency, and related agencies, and for other purpose*. Dostopno prek: http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=103_cong_bills&docid=f:h2333eas.txt.pdf (20. april 2010).

⁶ Prav tam.

vidijo, na drugi, opravile veliko dela na vseh pripravljalnih sestankih OZN, ki so zadevali razvoj takega sodišča (King in Theofrastous 1999, 77–8).

ZDA so v pogajanja na Rimski konferenci vstopile z mnogimi cilji, katere so želele vključiti v končni tekst statuta.⁷ Pri tem so bile dokaj uspešne, saj so med drugim dosegle močan režim komplementarnosti (zagotovitev, da je pristojnost Sodišča komplementarna in sekundarna nacionalni pristojnosti),⁸ vlogo Varnostnega sveta ZN pri odložitvi preiskave ali pregona,⁹ varstvo informacij državne varnosti,¹⁰ priznavanje nacionalnih sodnih postopkov kot temelj za sodelovanje s Sodiščem,¹¹ zaščito za obtožence in osumljence, ki so v rednem postopku Sodišča (vključujoč Pravila o postopku in dokazih),¹² definicije zločinov (vključujoč elemente zločinov),¹³ člene o odgovornosti poveljnikov in drugih nadrejenih,¹⁴ stroge kriterije usposobljenosti sodnikov,¹⁵ Skupščino držav pogodbenic, ki nadzira vodenje Sodišča,¹⁶ sprejemljive postopke za spremembo statuta¹⁷ in pogoj visokega števila ratifikacij za začetek veljavnosti statuta.¹⁸

Manj pa so bile ZDA uspešne pri dosegu drugih, zanjo kritičnih ciljev.¹⁹ Ti so med drugim vključevali določitev definicije hudodelstva agresije in pogojev, ob katerih Sodišče lahko izvaja pristojnost za to kaznivo dejanje; pravico do zadržkov k pogodbi in nasprotovanje vključitve zločinov mednarodnega terorizma ter prometa z drogami. Prav tako so ZDA želele doseči desetletno opcijsko obdobje, po tem ko država postane pogodbenica statuta, v katerem posamezna država ne sprejme pristojnosti Sodišča glede vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti. Nazadnje je bil sprejet 124. člen statuta, ki omogoča posamezni državi, da za obdobje sedmih let po začetku veljavnosti statuta zanjo ne sprejme pristojnosti Sodišča glede vojnih hudodelstev. Na koncu Rimske konference so ZDA nasprotovale resoluciji in pri tem navedle, da bi morali biti zločini mednarodnega terorizma in prometa z drogami kasneje

⁷ Cilje je predstavil veleposlanik David Scheffer, vodja ameriške delegacije na pogajanjih v Rimu, na zaslišanju pred senatnim odborom za zunanje zadeve (Scheffer 1998a).

⁸ 18. čl. Rimskega statuta MKS.

⁹ 16. čl. Rimskega statuta MKS.

¹⁰ 72. čl. Rimskega statuta MKS.

¹¹ 93., 96. in 99. čl. Rimskega statuta MKS.

¹² 19, 51., 55., 63. in 66–69. čl. Rimskega statuta MKS.

¹³ 6–9. čl. Rimskega statuta MKS.

¹⁴ 28. in 33. čl. Rimskega statuta MKS.

¹⁵ 36. čl. Rimskega statuta MKS.

¹⁶ 112. čl. Rimskega statuta MKS.

¹⁷ 121. in 122. čl. Rimskega statuta MKS.

¹⁸ 126. čl. Rimskega statuta MKS.

¹⁹ Op. 7 prav tam.

vključeni v pristojnost Sodišča, prav tako so nasprotovale členu, ki prepoveduje zadržke k pogodbi.

ZDA so na konferenci storile vse, da bi prepričale druge države, da glasujejo proti sprejetju predlaganega statuta. Kot piše Brown (2002, 330), je bilo močno ameriško lobiranje večkrat podprto tudi s subtilnimi grožnjami, in sicer je Washington opozarjal druge države, da bi lahko njihov pozitivni glas škodil njihovim dvostranskim odnosom, vključujoč odtegnitev ameriške zunanje pomoči. Ameriški uradniki pa so Nemčiji celo namignili, da bi sprejetje statuta lahko ogrozilo ameriške varnostne obveze v Evropi (prav tam). Ameriška vršitev pritiska na druge države pa je bila vseeno zaman. Rimski statut je bil sprejet 17. julija 1998 s sto dvajsetimi glasovi za, sedmimi proti, vključujoč ZDA, in z enaindvajsetimi vzdržanimi.²⁰

Primarni zadržek ZDA je vsekakor bila pristojnost Sodišča nad državljani tretjih držav oziroma držav, ki niso pogodbenice statuta. ZDA so že pred konferenco zagovarjale stališče, da mora statut iz pristojnosti Sodišča izključiti državljane držav, ki niso pogodbenice, razen v primeru, ko VS preda zadevo Sodišču ali pa se s tem strinja država, ki ni pogodbenica.²¹ Pri tem niso uspele, saj je končni tekst statuta oblikovan tako, da so v določenih pogojih tudi državljani tretjih držav izpostavljeni pristojnosti Sodišča.²²

Nadalje je statut kljub ameriškemu nasprotovanju ustanovil položaj *proprio motu* tožilca oziroma tožilca, ki lahko sproži preiskavo na lastno pest s soglasjem dveh sodnikov.²³ Tak položaj tožilca je na ameriški strani vzbudil strah pred premalo nadzorovanim tožilcem in posledično pred politično motiviranimi kazenskimi pregoni.

Čeprav so ZDA dosegle, da ima VS določeno vlogo pri delovanju Sodišča,²⁴ pa le-ta ni taka, kot si jo one želijo. ZDA so tako predlagale, da lahko samo VS ali pa država pogodbenica seznanijo tožilca s situacijo. Hkrati so predlagale, da če se VS že ukvarja s primerom na podlagi 7. poglavja UL OZN, katerega želi država pogodbenica predložiti tožilcu, se mora, preden bi lahko Sodišče začelo s preiskavo, s tem strinjati tudi VS (Scheffer 2008).

²⁰ Poleg ZDA so proti Rinskemu statutu glasovale še Kitajska, Libija, Irak, Izrael, Katar in Jemen.

²¹ Op. 7 prav tam

²² 12. čl. Rimskega statuta MKS.

²³ 15. čl. Rimskega statuta MKS.

²⁴ Čl. 13b in 16. čl. Rimskega statuta MKS.

Po tem, ko je postalo jasno, da ameriški predlog glede vloge VS ne bo sprejet, so ZDA podprle kompromisni predlog, ki omogoča VS, da z resolucijo odloži preiskavo ali pregon MKS.²⁵ Ameriško nezadovoljstvo z vlogo VS pa je ostalo. Kljub ameriškemu nasprotovanju namreč statut vključuje zločin agresije (kateri naj bi bil določen kasneje), ne zagotavlja pa, da bo bodoča definicija tega zločina zahtevala neposredno povezavo med predhodno odločitvijo VS, da je država zagrešila zločin agresije in ravnanjem posameznika te države.

Čeprav so ZDA glasovale proti sprejetju Rimskega statuta, pa so v letih po Rimski konferenci vseeno sodelovale v nadaljnjih pogajanjih, kjer so poskušale nasloviti določene temeljne zadržke, vključujoč okrepitev načela komplementarnosti²⁶ in zmanjšanje možnosti politično motiviranih kazenskih pregonov.²⁷ Vseeno pa v tem času ni bil sprejet noben dokument, ki bi naslovil ameriški zadržek glede izpostavljanja državljanov tretjih držav pristojnosti MKS.

Posledično so ZDA sprejela določene korake, ki so jih še bolj oddaljili od Sodišča, ameriška politika glede MKS pa si je v letih po njegovi ustanovitvi pridobila veliko nasprotnikov po vsem svetu, predvsem pa med državami članicami Evropske unije (EU).

Kot trdi Krasnor (2004, 323), je ameriški predsednik Bill Clinton sicer sprva videl to sodišče kot nekakšen stalni *ad hoc* tribunal, kjer bi VS OZN igral odločilno vlogo, vendar je kasneje tik pred zdajci le prispeval svoj podpis k Rinskemu statutu, čeprav z določenimi zadržki. Ob tem je izjavil:

S tem podpisom ne zavračamo naše zaskrbljenosti glede določenih napak v pogodbi. Še posebej smo zaskrbljeni nad dejstvom, da Sodišče ob svojem nastopu ne bo izvajalo svoje pristojnosti samo nad državljani držav pogodbenic, ampak tudi nad državljani držav, ki to niso. Vendar pa si s podpisom pridobimo pravico vplivati na razvoj Sodišča. Brez podpisa to ni mogoče. Podpis bo povečal našo zmožnost, da še naprej zaščitimo pripadnike ameriških sil pred neutemeljenimi obtožbami, prav tako bo podpis omogočil doseg ciljev na področju človekovih pravic in kazenske odgovornosti, h kateri stremi MKS. Sam pa ne bom, in tako svetujem tudi svojemu nasledniku, predal pogodbe senatu v odobritev, dokler ne bodo naši temeljni zadržki zadovoljeni (Clinton 2000).

Ameriški podpis pogodbe si je mogoče razlagati s tem, da so ZDA želele potrditi svojo močno podporo mednarodni kazenski odgovornosti posameznika in hkrati biti v položaju, ki jim bo omogočil vpliv na nadaljnjih pogajanjih o Pravilih o postopku in dokazih ter elementih

²⁵ 16. čl. Rimskega statuta MKS.

²⁶ Pravila o postopku in dokazih, ki jih je sprejela Skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta (2002).

²⁷ Prav tam.

zločinov (Murphy).²⁸ Prav tako so si s podpisom želele zagotoviti vpliv na oblikovanje drž sodnikov in tožilcev, obdržati ameriško vodstvo pri zadevah mednarodne pravičnosti in izboljšati odnose s članicami MKS s katerimi bi ZDA v prihodnosti želela skleniti bilateralne pogodbe v skladu z 98. členom statuta (prav tam).

Negativna drža do Sodišča se tako ni začela z administracijo predsednika Georgea W. Busha mlajšega, ampak že v času njegovega predhodnika. Kljub temu pa je odločilni moment nastopil tik pred začetkom veljavnosti pogodbe, ko so se ZDA odločile umakniti svoj podpis z Rimskega statuta. Gre za precedens v zgodovini diplomacije, saj do takrat kakšna država še ni umaknila svojega podpisa z mednarodne pogodbe; takšna praksa pa je tuja tudi Dunajski konvenciji o pogodbenem pravu (DKPP) iz leta 1969.²⁹

Sledil je dopis ameriškega državnega podsekretarja za nadzor nad oborožitvijo in mednarodno varnost Johna Boltona generalnemu sekretarju OZN Kofiju Ananu, v katerem je poudaril, da »ZDA nimajo namena postati država pogodbenica statuta in da pri tem ZDA nimajo nikakršne pravne obveznosti, ki bi izhajala iz njenega podpisa Rimskega statuta 31. 12. 2000« (Bolton 2002). Kljub precedenčnemu umiku podpisa z mednarodne pogodbe pa so ZDA oziroma njeni vladni predstavniki zagovarjali nujnost umika podpisa s tem, da 18. člen DKPP državam podpisnicam pogodbe nalaga obveznost vzdržati se dejanj, ki bi pogodbi odvzele njen cilj ali predmet. Ralph (2003, 198) trdi, da so si ZDA s tem dejanjem pripravljale pot za sprejetje zakonodaje, ki bi bila usmerjena proti MKS.

Jedrnatu so ZDA svoje stališče zapisale tudi v Nacionalni varnostni strategiji iz leta 2002:

Naredili bomo vse, kar je potrebno, da naši napor za zagotovitev globalnih varnostnih obveznosti in za zaščito ameriških državljanov ne bodo oslabljeni zaradi možnosti preiskav, poizvedovanj ali pregonov Mednarodnega kazenskega sodišča, katero nima pristojnosti nad ameriški državljani in katerega pristojnost zavračamo /.../. Implementirali bomo Zakon o zaščiti pripadnikov ameriških (oboroženih) sil, katerega določbe zagotavljajo in povečujejo zaščito ameriškega osebja in uradnikov (Bela hiša 2002).

Z nastopom dela prve Busheve administracije ZDA niso več sodelovale v multilateralnih razpravah o MKS, prav tako pa so se odpovedale svojemu statusu države opazovalke v Skupščini držav pogodbenic.

²⁸ Murphy, Sean D. 2003. *United States practice in International law, Volume 1*. Cambridge: Cambridge University Press. V *The American Society of International Law* (2009, 34).

²⁹ V primeru, da neka država podpiše pogodbo, a je ne želi ratificirati, jo navadno samo pusti, da zapade, ne da bi predložila instrumente za ratifikacijo.

3 Pridržki, ki so vodili k umiku podpisa

Primarni ameriški zadržki so zadevali imuniteto za ameriške mirovnike in vojake pred kazenskim pregonom, vlogo neodvisnega tožilca ter strah pred zlorabo Sodišča v politično motiviranih okoliščinah proti pripadnikom ameriških sil in drugim visokim uradnikom. Prav tako so ZDA izrazile pomisleke glede predvidene univerzalne pristojnosti Sodišča in nevarnosti, da bo le-to zmanjšalo moč VS OZN.

3.1 Imuniteta

Ena najpomembnejših točk ameriškega nasprotovanja Sodišču vsekakor zadeva status pripadnikov ameriških sil; in sicer zadeva tveganje, da bo Sodišče preganjalo vladne uslužbence za dejanja, ki so jih storili med mirovnimi operacijami Združenih narodov.

Ameriški državni podsekretar za nadzor nad oborožitvijo in mednarodno varnost John Bolton je v svojem govoru septembra leta 2002 izrazil Bushevo stališče o Sodišču v povezavi z ameriškiimi mirovniki oz vojaki:

Kot je povedal predsednik Bush: »Da bi ohranile mir, ZDA sodelujejo z mnogimi drugimi narodi. Vendar pa ameriških vojakov ne bomo podvrgli tožilcem in sodnikom Sodišča, katerega pristojnosti ne sprejemamo /.../. Vsak posameznik, ki služi pod ameriško zastavo, bo za svoja dejanja odgovarjal v skladu z vojaškim pravom svojim nadrejenim, ne pa neodvisnemu in nikomur odgovornemu Mednarodnemu kazenskemu sodišču« (Bolton 2002b).

ZDA so tako sprejele več ukrepov, podrobneje analiziranih v nadaljevanju, ki zagotavljajo ameriškim vojakom zaščito pred Sodiščem.

3.2 Komplementarnost in politično motiviran kazenski pregon

ZDA prav tako skrbi, da bodo MKS uporabili proti njenim državljanom predvsem zaradi političnih razlogov ali pa da bo Sodišče sodilo višjim ameriškim uradnikom. John Bolton je naslovil ta strah v govoru septembra 2002: »Podrobno branje pogodbe ne more jasno odgovoriti na vprašanje, ali bodo ZDA zdaj obtožene vojnih zločinov v primeru legitimne, a sporne uporabe sile za zaščito svetovnega miru. Nobenemu ameriškemu predsedniku ali njegovim svetovalcem ni zagotovljeno, da bodo nedvoumno varni pred obtožbami za kazensko odgovornost« (prav tam).

Ta zaskrbljenost izvira iz 27(1). člena Rimskega statuta, ki pravi: »Ta statut se uporablja enako za vse osebe brez vsakršnih razlik, ki temeljijo na uradnem položaju. Še zlasti uradni položaj šefa države ali vlade, člana vlade ali parlamenta, izvoljenega predstavnika ali

vladnega uradnika v nobenem primeru osebe ne oprosti kazenske odgovornosti po tem statutu, niti sam po sebi ni razlog za omilitev kazni«.

Vendar pa ta ameriški argument stoji na majavih tleh. Za to obstaja več razlogov. Prvič, tožilec mora v primeru, da ugotovi, da obstaja utemeljena podlaga za nadaljevanje preiskave od predobravnavnega senata zahtevati odobritev preiskave (Rimski statut MKS, 15. čl.). Drugič, tožilec mora o začetku preiskave o tem uradno obvestiti vse države pogodbenice in vse tiste države, ki bi ob upoštevanju informacij, ki so na voljo, praviloma imele jurisdikcijo za določena kazniva dejanja. Država ima en mesec časa, da obvesti Sodišče, da izvaja ali je izvedla preiskavo. Na zahtevo te države tožilec prepusti preiskavo tej državi, razen če predobravnavni senat na zahtevo tožilca odobri preiskavo (Rimski statut MKS, 18. čl.). Gre za načelo komplementarnosti, v tem primeru enega pomembnejših varovalk suverenosti države, zapisanih v statutu. Tretjič, po statutu ima Sodišče pristojnost samo v primeru, da gre za obsežno izvrševanje hudodelstva oziroma obstaja teža kaznivega dejanja (Rimski statut MKS, 17. čl.). In nazadnje, VS lahko sprejme resolucijo in tako zahteva, da Sodišče dvanajst mesecev ne sme začeti ali nadaljevati s preiskavo ali s pregonom; tako zahtevo lahko Svet obnovi pod enakimi pogoji (Rimski statut MKS, 16. čl.).

Sodišče je medtem dokazalo svojo politično nepristranskost na primeru Irak in pri domnevnih vojnih zločinih, ki naj bi jih zakrivile koalicijske sile. Od leta 2003 dalje je tožilstvo MKS prejelo več kot 240 obvestil žrtev, nevladnih organizacij in drugih entitet o kršitvah, ki se navezujejo na Irak (Ocampo-Moreno 2006). Večina teh poročil se je usmerila na lansiranje vojaških operacij in posledično izgubo življenj v državi, prav tako pa so ta obvestila vsebovala informacije in dokaze za domnevne kršitve (prav tam). Kot določa 15. člen Rimskega statuta, mora tožilec analizirati vsa poročila in pomožne informacije, ki jih prejme, in se odločiti ali obstaja utemeljena podlaga za nadaljevanje preiskave.

Po pregledu vseh predanih poročil se je glavni tožilec MKS Luis Moreno Ocampo odločil, da ne bo sprožil preiskave o situaciji v Iraku. Svojo odločitev je utemeljil s tem, da Sodišče nima niti osebne niti ozemeljske pristojnosti, saj niti Irak niti ZDA niso članice Sodišča (prav tam). Nadalje, ne more ugotoviti, ali je bilo domnevno dejanje agresije s strani koalicijskih sil zakonito, saj za to Sodišče v skladu s statutom tudi nima pristojnosti. Obtožbe za zločin genocida prav tako niso vzdržale, saj ni bil dosežen prag pravne norme, ki določa ta zločin, namreč namero koalicijskih sil, da »v celoti ali delno uničijo neko narodnostno, etično, rasno ali versko skupino« (Rimski statut MKS, 6. čl.).

Ocampova analiza je tudi pokazala, da obtožbe za hudodelstva proti človečnosti ne dosegajo potrebnih pravnih standardov. In sicer, obtožbe niso dokazale, da je šlo za »dejanja, ki so sestavni del velikega ali sistematičnega napada na civilno prebivalstvo ob vednosti storilca, da gre za tak napad« (Rimski statut MKS, 7. čl.).

Glede vojnih hudodelstev v okviru pristojnosti Sodišča pa je analiza tožilstva pokazala, da obstaja osnova, ki namiguje na takšne zločine, vendar gre za skupno manj kot 20 žrtev, ki so bile podvržene namernim ubijanjem in nečloveškemu ravnanju. Vendar pa kljub temu, da je tožilstvo ugotovilo, da so bili storjena hudodelstva, ki spadajo pod pristojnost Sodišča, pa pri tem ni bilo možno dokazati, da so bila »hudodelstva storjena kot sestavni del načrta ali politike ali kot del obsežnega izvrševanja takih hudodelstev« (Rimski statut MKS, 8. čl.).

Tožilstvo je s svojo obrazložitvijo obtožb proti koalicijskim silam dokazalo, da razume svoj mandat, še posebno je za stališče ameriške administracije pomembna Ocampova argumentacija pogoja obsežnosti oziroma njegovega pomanjkanje v primeru Irak. Tožilstvo je v tem primeru tudi dokazalo nepristranskost Sodišča in pri tem spodkopalo stališče ZDA, da je MKS politično obarvano. Prav tako v svoji osemletni zgodovini ni niti tožilec niti Sodišče pokazalo nobenih sledi o kakršnikoli politično obarvani odločitvi.

Predpostavka za izvajanje načela komplementarnosti v skladu s statutom pa je seveda delujoč domač pravni sistem in ustrezna zakonodaja. Torej, ZDA morajo biti sposobne soditi storilcem zločinov, ki spadajo v pristojnost Sodišča. Pojavljajo pa se dvomi oz skrb, da trenutni ameriški kazenski in vojaški zakonik ne zagotavljata v vseh primerih primat pristojnosti ZDA (Scheffer 2007). To pomeni, da zaradi tega, ker ZDA nimajo takšne kazenske zakonodaje, ki bi ustrezala zločinom, ki so v pristojnosti MKS, lahko slednje odloči, da domači postopki ZDA niso zadostni za izključitev postopkov Sodišča. Ameriški pravnik in diplomat David Sheffer (prav tam) zato priporoča, da ZDA dopolnijo zvezni kazenski zakonik in Enotni zakonik vojaškega prava (angl. *Uniform Code of Justice*) in s tem zagotovijo jasne standarde za pregon zločinov proti človečnosti in vojnih zločinov, ki so že kodificirani v statutih mednarodnih in hibridnih vojnih tribunalov in se jih že razume kot del mednarodnega običajnega prava. Brez ustreznega domačega kazenskega zakonika ZDA v vseh primerih ne morejo izkoristiti režima komplementarnosti ne glede na to, ali ga bo Sodišče implementiralo ali ne.

Jesenko (2005, 127) razpravlja o pomislekih, da bo imelo MKS vrhovni sodni nadzor nad delovanjem nacionalnih sodišč in sodnih sistemov ter bo lahko samovoljno postavljalo merila za učinkovitost nacionalnih sodišč. Kot ugotavlja Jesenko (prav tam) Rimski statut določa, da se mora v primeru neskladja notranji pravni red podrediti določbam statuta. Avtorica (Jesenko 2005, 127) trdi, da je »nesprejemljivo, da lahko MKS izvaja nadzor nad kazenskimi postopki in samovoljno odloča o tem, ali države korektno izvajajo svoje naloge«. Kot še ugotavlja avtorica (prav tam), je v primeru MKS »koncept komplementarnosti prej v funkciji mednarodne superiornosti in nadzora kot pa varovala«, še več, »načelo komplementarnosti naj bi grobo posegalo v notranje zadeve držav, nejasen in neprecizen jezik statuta pa sodišču omogoča pretirano angažiranje«.

3.3 Politično motiviran tožilec

Ključni ameriški zadržek nad Sodiščem predstavlja tudi vloga neodvisnega tožilca, ki ima moč, da sproži oziroma odpre primer na svojo pest, kar daje dodatno težo MKS kot institucije, neodvisne tako od VS OZN kot tudi od držav. Čeprav statut vključuje številne varovalke, ki nadzorujejo moč tožilca, pa le-te niso omajale stališča ZDA, ki tako nasprotujejo njegovi vlogi, zapisani v 42(1). členu Rimskega statuta: »Tožilstvo deluje neodvisno kot samostojen organ Sodišča. Odgovorno je za sprejemanje prijav ali kakršnih koli utemeljenih obvestil o kaznivih dejanjih v pristojnosti Sodišča, za njihovo preverjanje in za vodenje preiskav in pregonov pred Sodiščem. Član tožilstva ne sme iskati navodil nobenih zunanjih virov, niti se po njih ravnati«.

Ameriški argumenti proti neodvisnemu tožilstvu so se vrstili v duhu enega od ustanovnih očetov ZDA, Johna Adamsa, ki je opozarjal, da oblast nikoli ne sme biti zaupana nekomu brez izvrševanja nadzora nad njim (Husted Burleigh 2009, 386).

Tako je ameriški državni podsekretar za nadzor nad oborožitvijo in mednarodno varnost John Bolton novembra 2002 komentiral ameriške pomisleke nad tožilstvom:

Tožilstvo vidimo kot močan in pomemben element izvršilne oblasti, oblasti izvajalca zakona. Nikoli poprej ni nihče od ZDA zahteval, da brez našega privoljenja položi nekaj te moči zunaj popolnega nadzora naše nacionalne vlade /.../ V osrednjih strukturah MKS, pri Sodišču in tožilstvu, je politični nadzor (op. a. t. j. 'sistem zavor in ravnotežja' v smislu ločitve oblasti v ameriškem vladnem sistemu, zapisanem v ustavi) zmanjšan ali pa popolnoma neprisoten. V končni fazi nikomur ne odgovarjajo. Tožilec ne bo odgovarjal nobeni višji izvršilni oblasti, izvoljeni ali neizvoljeni (Bolton 2002c).

Bolton je v nadaljevanju o tožilstvu MKS izjavil še: »Žal so imele ZDA v preteklih dveh desetletjih veliko izkušenj z domačimi 'neodvisnimi strokovnjaki' in prav ta zgodovina močno nastopa proti mednarodni ponovitvi. Sprožitev težkih kriminalnih preiskav ima ogromen politični vpliv« (prav tam).

Kot že omenjeno, mora tožilec pridobiti privoljenje predobravnavnega senata, da lahko začne s preiskavo. Tožilca se izvoli s tajnim glasovanjem z absolutno večino članic Skupščine držav pogodbenic, slednja ga lahko tudi odstavi, če za to obstaja razlog (Rimski statut MKS, 42. čl). Na Rimski konferenci so torej želeli doseči ravnotežje med zadostno neodvisnostjo in močjo, ne vključujoč političnega nadzora v smislu VS, da bi dosegli pošten rezultat tvegajoč preveč prizadevnega tožilca. V Rimu so si ZDA prizadevale ohraniti nadzor VS nad tožilcem, vendar so druge države menile, da je VS prav tako politično obarvan, če ne še celo bolj, kar vse prevečkrat vodi v to, da mnoge zadeve zaradi neuspešnega glasovanja ostanejo na mrtvi točki, kar bi lahko v tem primeru vodilo v nekaznovanost. Philippe Kirsch, bivši predsednik MKS, je na ameriško zaskrbljenost glede tožilca pripomnil: »To zadevo okoli politično motiviranih pregonov /.../ je kot prvo zelo težko dokazati na temelju pravnih pogojev, zapisanih v statutu. Kot drugo pa se v praksi takšni pregoni nikoli niso zgodili. /N/e obstaja niti sled dokaza, ki bi namigovala na to, da je MKS v letih svojega obstoja naredil karkoli, kar bi imelo politično naravo« (Kirsch, 2006).

3.4 Jurisdikcija

Mogoče najbolj preteč aspekt Sodišča ameriški suverenosti predstavlja njegova zahteva po univerzalni pristojnosti, ko nacionalna sodna telesa ne uspejo ali ne morejo reagirati. MKS izvaja pristojnost glede določenih zločinov na ozemlju države članice Sodišča tudi, če so bili storjeni s strani državljanov države nečlanice. S tem ima Sodišče pravico, da izvaja pristojnost tudi nad 'malopridnimi' režimi, ki bi se v nasprotnem primeru preprosto zavarovali tako, da k Sodišču ne bi pristopili in s tem v osnovi uničili namen Sodišča.

Zagovorniki Sodišča so bili neuspešni pri prepričevanju ZDA o varovalkah, ki bi omejile pristojnost Sodišča. Venomer so naleteli na protargumente, in sicer, da naj bi MKS imel pristojnost nad državljani držav, ki pogodbe niso ratificirale in da univerzalna pristojnost grozi ameriški suverenosti. David Scheffer, vodja ameriške delegacije na diplomatski konferenci OZN o ustanovitvi stalnega Mednarodnega kazenskega sodišča, je leta 1998 Odboru za Zunanje zadeve v okviru ameriškega senata povedal:

Torej, pogodba skuša ustanoviti sistem, kjer bi mednarodno sodišče lahko preganjalo pripadnike ameriških oboroženih sil na misiji v tujini tudi, če se ZDA ne bi zavezale k pogodbi. Naše stališče je jasno. Uradna dejanja države nepogodbenice ne smejo biti podvržene pristojnosti sodišča, razen v primeru akcij VS v skladu s Ustanovno listino OZN. V nasprotnem primeru bi bil postopek ratifikacije brezpredmeten za nacionalne vlade. Tako bi se lahko, upoštevajoč to teorijo, dve vladi združili in ustanovili kazensko sodišče ter nato trdili, da lahko izvajata jurisdikcijo nad vsemi, vsepovsod po svetu (Scheffer 1998).

Kljub dejstvu, da MKS teži k univerzalni pristojnosti zaradi cilja, da prepreči najhujšim svetovnim hudodelcem pobeg pred kaznijo, pa ZDA s tem, ko take pristojnosti ne priznavajo, pravzaprav trdijo, da širitev pristojnosti Sodišča v takšni meri grozi integriteti procesa sklepanja mednarodnih pogodb. Nasprotniki Sodišča namreč trdijo, da bi ZDA morale biti kot država nepogodbenica svobodne pred nadzorom MKS in njeni državljani prosti pred njegovo pristojnostjo. Tako naj bi univerzalna pristojnost, kot jo zahteva MKS, kršila 34. člen Dunajske konvencije o pogodbenem pravu,³⁰ ki pravi, da mednarodna pogodba ne more obvezovati države nepogodbenice. Sicer se ZDA same tega načela v preteklosti niso držale. Kot primer se v literaturi navaja Mednarodna konvencija o odpravi terorističnega bombardiranja, ki so jo ZDA podpisale, pri tem pa niso zahtevale, da se njena uporaba omeji na prekrške, ki naj bi jih storili državljani držav pogodbenic (Scharf 2001, 100). Nepredstavljivo je, da bi ZDA v času, ko vodijo globalno vojno proti terorizmu, ustavile postopek proti teroristu iz države, ki ni stranka te konvencije. Vseeno pa naj bi bilo to njeno stališče do MKS, torej zahteva, da so državljani države, ki ni pogodbenica stranka neke pogodbe, izključeni iz univerzalne pristojnosti temelj mednarodnega prava. David Scheffer (1998), vodja ameriške delegacije na Rimski konferenci, na te očitke odgovarja, da so ZDA vedno zagovarjale stališče, da univerzalna pristojnost, ki jo izvajajo države, ni enaka univerzalni pristojnosti, ki jo izvaja mednarodno sodišče.

Prav tako je ameriški podsekretar za politične zadeve v Bushevi administraciji Marc Grossman ponovil to stališče, ko je izjavil, da »imajo suverene države moč, da sodijo nedržavljanom, ki so storili zločin proti njenim državljanom na njenem ozemlju. ZDA pa niso nikoli priznale pravico mednarodni organizaciji, da sodi in obsodi posameznika ob odsotnosti privoljenja države ali VS OZN« (Grossman 2002).

MKS lahko pod določenimi pogoji izvaja pristojnost nad državljani držav, ki niso pogodbenice statuta. Postavlja se vprašanje, ali je pristojnost nad državljani držav nepogodbenc v skladu z mednarodnim pravom oziroma ali gre pri tem za nelegalni vdor v

³⁰ Dunajska konvencija o pogodbenem pravu – *Vienna Convention on the Law of Treaties*, sprejeta 22. maja 1969, v veljavi od 27. januarja 1980.

državno suverenost. Dunajska konvencija o pogodbenem pravu je v 34. členu določila, da pogodba tretji državi ne nalaga obveznosti in ne daje pravic, če v to sama ne privoli. S stališča tretje države je pogodba, v kateri ta država sama ni pogodbeni stranka, *res inter alios acta* in iz take pogodbe ne sledijo zanjo nobene obveznosti in pravice (Türk 2007, 263). Vendar pa MKS kot kazensko sodišče izvaja pristojnost nad posamezniki in ne državami. Tako Rimski statut pri vzpostavljanju pristojnosti nad državljani tretjih držav teoretično ne zavezuje države, ki ni pogodbenica statuta (The American Society of International Law 2009, 26). Nürnberški tribunal je tako že več kot petdeset let nazaj ugotovil, da »posamezniki in ne abstraktne entitete zagrešijo zločine proti mednarodnemu pravu ter da se načela mednarodnega prava lahko uveljavijo samo s kaznovanjem posameznikov, ki takšen zločin zgrešijo« (Graditzky 1998). Nadalje, široko sprejete pogodbene obveznosti lahko postanejo običajno mednarodno pravo. Rimski statut obsega zločine, ki so že določeni z mednarodnimi pogodbami oziroma običajnim mednarodnim pravom, večino pa se jih lahko kazensko preganja na podlagi ozemeljske pristojnosti ali pristojnosti na podlagi pogodbe (The American Society of International Law 2009, 26). Ameriški državljani so tako že izpostavljeni prepovedim in možnostim zunaj ozemeljskega kazenskega pregona za zločine, ki so v pristojnosti MKS (prav tam).

3.5 Ustavni zadržki in pomanjkanje rednega postopka

Prav poseben zadržek ZDA do Sodišča pa se nanaša na ustavne zadržke in pomanjkanje rednega postopka. Nekateri pravni strokovnjaki ocenjujejo, da Rimski statut vsebuje najbolj obširen seznam pravic posameznika v okviru rednega postopka, ki so bile doslej razglašene.³¹ Drugi pa vztrajajo, da postopki v statutu ne dosegajo ameriških ustavnih standardov glede zaščit in pravic posameznika v okviru rednega postopka.³²

³¹ Podrobneje glej: Scheffer David in Hutson John. 2008. Strategy for U. S. Engagement with the International Criminal Court. A Century Foundation Report. Dostopno prek: <http://www.tcf.org/Publications/internationalaffairs/Scheffer.pdf> (28. april 2010); Wedgwood, Ruth. 2000. The Constitution and the ICC. V *The United States and the International Criminal Court*, ur. Sewall, Sarah B. in Kaysen, Karl, 119–136. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Primerjavo med ameriško ustavo in Rimskim statutom MKS glej: Leigh, Monroe. *Comparison: The U.S. Constitution vs. The International Criminal Court's Rome statute*. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/Rome%20statute%20and%20US%20Constitution.pdf> (28. april 2010).

³² Podrobneje glej: Rivkin, David in Casey, Lee. 1999. The International Criminal Court vs. the American People. *The Heritage Foundation*, 5. februar. Dostopno prek: <http://www.heritage.org/Research/Reports/1999/02/The-International-Criminal-Court-vs-the-American-People> (28. april 2010); Rosenthal, John. 2004. A Lawless Global Court: How the International Criminal Court undermines the U.N. system. *Policy review, Hoover Institution Stanford University*. Dostopno prek: <http://www.hoover.org/publications/policyreview/3439981.html> (28. april 2010).

Pri tem so ZDA zaključile, da Sodišče ameriškemu osebjju ne nudi pravice do rednega postopka, katera jim je ustavno zagotovljena, npr. pravice do porotnega sojenja (Elsea 2002, 29). Vendar pa statut pravzaprav zagotavlja dolgo vrsto proceduralnih varovalk, ki sledijo ameriški Listini o pravicah (angl. *Bill of Rights*). In sicer gre za pravico do predhodnega obvestila, da obstajajo razlogi za domnevo, da je oseba storila kaznivo dejanje v pristojnosti Sodišča (t. i. Miranda opozorilo); pravico do molka; pravico do zagovornika; pravico do hitrega sojenja, pravico do domneve nedolžnosti; pravico do zaslišanja prič; pravico do pravne pomoči zagovornika po lastni izbiri; pravico do zaščite pred dvojnimi sojenjem za isti zločin in pravico do pritožbe (Rimski statut MKS, 67. čl.). Torej, z izjemo porotnega sojenja, ki je na mednarodni ravni popolnoma nepraktično, MKS ameriškemu obtožencu podeljuje skoraj zrcalno iste pravice, kot bi jih le-ta imel v ameriški sodni dvorani. Pravica do porotnega sojenja, ki jo predvideva ameriška ustava, pa ni neomejena. Ameriškimi državljanom, ki zagrešijo zločin zunaj ZDA, sodijo tuja sodišča, ki večinoma ne vključujejo porote (Scheffer in Cox 2008, 1067). Tudi *ad hoc* mednarodna sodišča, katere ZDA priznavajo brez zadržkov glede ustavnosti in katera bi lahko sodila ameriškimi državljanom, ne predvidevajo porotnega sojenja (Scheffer in Cox 2008, 1009–10).

Do sedaj je tako predobravnavni senat kot pritožbeni oddelek strogo zagotavljal vse pravice obtožencev, ki so se pojavili pred Sodiščem (Scheffer in Hutson 2008, 14).

Prav tako je splošno načelo kazenskega prava *ne bis in idem*, katerega predvideva 20. člen Rimskega statuta MKS, vzbudilo nekaj pomislekov na ameriški strani. Razumevanje, kdaj je MKS dokončno razsodil o neki zadevi v kontekstu dvakratnega sojenja za isti zločin, se razlikuje od tistega v ameriški jurisprudenci. Pri MKS in drugih mednarodnih tribunalih (pa tudi pri pravni praksi drugih držav) je zoper sodbo dopustna pritožba (Rimski statut MKS, 81. čl.). V ZDA pa je Vrhovno sodišče določilo, da država v kazenskih primerih nima pravice do pritožbe, medtem ko jo obtoženec ima.³³ Sodba na sodišču, ki je v prid obtožencu, je tako, kar se njega tiče, zadnja in dokončna. Kljub temu pa ZDA pogosto izroča svoje državljanke državam, kjer velja pravno načelo *ne bis in idem*, kot ga interpretira Rimski statut, tako da tudi ta ameriški zadržek ne bi smel izključevati ratifikacijo statuta.

Razen tega predstavlja ustavni zadržek tudi dejstvo, da ameriški kongres ni niti ustanovil MKS niti ni promulgiral njegova pravila, kar bi pomenilo, da bi bila ratifikacija statuta

³³ Sodba Vrhovnega sodišča ZDA v primeru *Kepner vs United States*.

neskladna z določbami ustave, ki določajo, da mora kongres ustanoviti vsa zvezna sodišča. Ta zadržek temelji na pojmovanju MKS kot podaljška ameriške pristojnosti, kar pogojuje, da je MKS ustanovljeno v skladu z ameriško ustavo (The American Society of International Law 2009, 14). Vendar pa je MKS neodvisno mednarodno sodišče ločeno od ameriških sodišč in izvaja pristojnost različno od te, ki jo izvajajo ameriška sodišča (Scheffer in Cox 2008, 1005).

Vseeno pa Jesenko (2005, 125) ugotavlja, da Rimski statut ne zagotavlja vseh varoval, zagotovil in pravic, ki jih svojim državljanom zagotavlja ustava ZDA. Pri tem izpostavlja pravico do sojenja v doglednem roku, ki ga Rimski statut ne zagotavlja. Pri tem navaja izkušnje MKSJ, ki so pokazale, da lahko osumljenec čaka na sojenje od enega do petih let, kar je z vidika sodnega sistema ZDA nedopustno. Avtorica (Jesenko 2005, 125) omenja tudi problem pravice do soočanja s pričo, saj ameriški sodni postopek predvideva pravico do poznavanja identitete obremenilne priče in izključuje dokaze, ki bi nastali na osnovi govoric. MKS pa dovoljuje tako anonimne priče kot tudi dokaze, temelječe na govoricah.

3.6 Poseganje Sodišča v vlogo VS OZN in kaznivo dejanje agresije

In končno so ZDA izrazile zaskrbljenost nad možnostjo, da bi MKS spodkopalo avtoriteto VS OZN.

Kot je zapisal ameriški državni podsekretar za nadzor nad oborožitvijo in mednarodno varnost John Bolton: »V okviru UL OZN ima VS prvenstveno nalogo ohranjati mednarodni mir in varnost. Težnje MKS bi lahko prišle v navzkriž z delom VS /.../ Pri pridobivanju pozitivnega glasu VS za ustavitev primera, statut premakne ravnotežje moči s Sveta na MKS« (Bolton 2002b). Ta zaskrbljenost se nanaša na 16. člen Rimskega statuta, ki pravi: »Če Varnostni svet z resolucijo, sprejeto po VII. poglavju Ustanovne listine Združenih narodov tako zahteva, Sodišče po tem statutu dvanajst mesecev po tej zahtevi ne sme začeti ali nadaljevati s preiskavo ali s pregonom; tako zahtevo lahko Svet obnovi pod enakimi pogoji«.

Z drugimi besedami, katerakoli od petih stalnih članic VS lahko onemogoči sprejetje takšne resolucije in tako zagotovi, da MKS začne nek postopek preiskave ali pregona.

Zagorac (2002, 57) ugotavlja, da MKS tako na eni strani nikakor ne more biti grožnja VS, saj lahko slednji v kateremkoli trenutku odloži preiskavo ali pregon. Na drugi strani pa obstaja dovolj varovalk, da bo MKS pri opravljanju svojega dela dovolj neodvisno in nepristransko in to kljub temu, da bosta obe instituciji najverjetneje obravnavali iste situacije. Do hudodelstev,

ki bodo v pristojnosti MKS, namreč praviloma prihaja v situacijah, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost.

Nadalje Zagorac (2002, 58) zapiše, da MKS nikakor ne bo tekmeč VS, še manj pa ga bo ogrožal, saj ga bo v bistvu VS uporabljal kot še eno dodatno sredstvo za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Obenem ni bojazni, da bi MKS segalo v pristojnost VS, saj so pristojnosti obeh razmeroma jasno zamejene. Ker take institucije, kot je MKS, do sedaj mednarodna skupnost še ni poznala, to ne bo zgolj dopolnilo nacionalnim jurisdikcijam, temveč tudi organizaciji, kot so ZN.

Prav tako Zagorac (2002, 60–1) meni, da mora VS imeti določeno vlogo pri uveljavljanju mednarodne kazenske jurisdikcije in da je taka vloga ključnega pomena tudi za učinkovito delovanje MKS in VS, ker se bosta skoraj praviloma obe instituciji ukvarjali z istimi situacijami. Kljub temu bi lahko večja vloga VS, kot sledi iz Rimskega statuta, ogrozila neodvisnost in nepristranskost MKS. Iz trenutne ureditve razmerja med MKS in VS je razvidno, da bo lahko v teh situacijah vsak bolj ali manj nemoteno opravljal svojo funkcijo – MKS z ugotavljanjem individualne odgovornosti za hudodelstva, ki pretresajo vest človeštva, in VS s političnimi, ekonomskimi ali vojaškimi ukrepi zoper državo, ki v mednarodni skupnosti predstavlja grožnjo miru in varnosti.

Poleg tega ZDA trdijo, da statut omogoča Sodišču, da definira in kaznuje dejanje agresije, kar posega v vlogo VS, zapisano v UL OZN. Bojijo se namreč, da bi Sodišče odvzelo VS njegovo posebno pravico o odločanju ali se je dejanje agresije zgodilo ali ne. Zločini agresije so v pristojnosti Sodišča, vendar lahko Sodišče izvaja pristojnost za agresijo po sprejetju definicije zanjo (Rimski statut MKS, 5. čl). Definicija je bila sprejeta na nedavni revizijski konferenci, ki jo podrobneje obravnavam v nadaljevanju. ZDA niso pogodbenica in tako tudi niso mogle glasovati o definiciji. Vendar pa 5. člen statuta določa, da morajo biti pogoji in definicija za pristojnost skladni z ustreznimi določbami UL ZN. ZDA imajo kot stalna članica VS zadosten vpliv, da v končni fazi zagotovijo, da morebitna definicija agresije ustreznim določbam UL tudi ustreza. Torej dokler definicija agresije MKS zahteva določbo VS, da je do dejanja agresije prišlo, potem VS obdrži svojo posebno pravico oziroma vlogo (Elsea 2002, 14).

4 Temelji ameriških zadržkov

MKS je mednarodna institucija, ki naj bi v končni fazi omejila ameriško hegemonijo s tem, ko naj bi omejila njeno zatekanje k moči. Vendar pa je pomembno, da slednjo ugotovitev razumemo kot posledico ustanovitve Sodišča in ne kot njegovo glavno nalogo (Ralph 2003, 196). Jesenko (2005, 128) medtem opozarja na pomanjkljivosti Rimskega statuta, na kar so ZDA opozarjala že v procesu pogajanj, in sicer »naj bi statut vseboval preveč odprtih definicij, ki utegnejo voditi v politizacije in zlorabe sodišča«. Avtorica (Jesenko 2005, 128) tako dvomi v ustanovitev sodišča kot posledico iskrene zavezanosti držav, da podprejo mednarodni pregon najhujših mednarodno priznanih zločinov. Še več, avtorica (prav tam) meni, da je šlo pri tem v veliki meri predvsem za »kljubovanje ZDA«.

Kot pojasnjuje Ralph (2003, 196), naj bi MKS razumeli kot del institucionalne rešitve problema demokracije v okviru svetovne politike in v tem smislu ameriško nasprotovanje Sodišču razkriva nekaj mnogo bolj bistvenega o odnosu ZDA s preostalim svetom.

Ameriški umik podpisa predstavlja nekaj več kot samo preprosto zavrnitev Sodišča. Čeprav so ZDA v svojih uradnih izjavah zagotavljale, da »namen ZDA ni oslabiti Sodišče« (Reeker 2002), pa njena dejanja kažejo na to, da je Washington pripravljen aktivno kljubovati vsem možnim pritiskom Sodišča, ki bi lahko omejili ameriško svobodo oziroma pravice. Tako stališče je v skladu z globljimi pomisleki, ki zadevajo negativni vpliv Sodišča na ameriški vladni in pravni sistem.

ZDA tako v Sodišču vidijo dejavnik, kateri bi lahko ogrozil temeljna načela, ki vladajo ameriški družbi, vključujoč jasno ločitev oblasti, odgovornost izvoljenih ljudstvu in politični nadzor oziroma sistem 'zavor in ravnotežja'. Pomanjkljivost Rimskega statuta je prav ta odsotnost nadzora oziroma ločitve oblasti. Kot ugotavlja Jesenko (2005, 127), lahko »MKS v nasprotju z ameriško ureditvijo in tradicijo preiskuje zločine, vodi postopke, sprejema sodbe, določa kazni in celo odloča v pritožbenih postopkih zoper lastne odločitve«. Avtorica (Jesenko 2005, 128) trdi, da gre v primeru MKS za »neke vrste sodno vsemogočnost ene same institucije, ki združuje zakonodajno, izvršilno in sodno vejo oblasti«.

Čeprav zagovorniki Sodišča trdijo, da bodo sodniki in tožilstvo delovali nepristransko,³⁴ pa je sistem, kot ga je ustanovil Rimski statut, vzbudil strahove Američanov, da uradniki Sodišča

³⁴ »Pogodba o MKS predvideva stroge kriterije za izbiro tožilca in sodnikov ter zahteva od strokovnjakov ugled, moralno dostojanstvo in neodvisnost na najvišji možni ravni« (Human Rights Watch, 8. odstavek).

ne bi delovali v okviru strogih smernic, začrtanih v ameriški ustavi, in bi tako kršili njihove temeljne pravice. Rabkin (1999, 35) zajame bistvo ameriških strahov: »Kaj pomenijo jamstva, zapisana v Listini o pravicah (op. p. angl. *Bill of Rights*), če se jim lahko izognemo kadarkoli se naši vladi zazdi bolj primerno, da ameriškim državljanom sodijo tuje oblasti? Potemtakem bi imeli ustavo, ki jo lahko dopolnimo, ne da bi morali prepričati tri četrtine zveznih držav, da sprejmejo amandma«.

Ameriški pomisleki glede moči MKS pa niso popolnoma neutemeljeni, še posebno takrat, če pomislimo na njihov edinstven razvoj demokracije in zakonov ter prevladujoč ameriški pogled na mednarodne institucije.

Jesenko (2005, 125) pri svojem zagovarjanju ameriškega nečlanstva v MKS izpostavlja njihove ustavne omejitve in pomanjkljivosti Rimskega statuta. Pri tem izhaja iz doktrine suverenosti, ki pri ZDA izhaja iz ljudstva in ne iz države, zato je po mnenju avtorice (Jesenko 2005, 125), »prenašanje suverenosti oziroma dela suverenosti na mednarodno institucijo za ZDA osrednji problem, saj gre pri tem za poseganje v jedro njihove politične strukture«.

Bavcon (2003, 40–1) pa na drugi strani trdi, da je sklicevanje na suverenost samo še ena zloraba pravnih pojmov za prikrivanje pravega bistva stvari, se pravi arogantnega uveljavljanja pravice močnejšega.

Ameriški zadržki glede Sodišča imajo korenine v načelih, vključenih v ustavo ZDA in v ameriško pravno tradicijo. Ustavni in pravni temelji ameriškega skepticizma do MKS so bili predstavljeni v predstavnem domu ameriškega kongresa med eno izmed sej leta 2002.³⁵

(11) Statut Mednarodnega kazenskega sodišča nasprotuje načelom ločitve oblasti, federalizma in sojenja pred poroto, katera zagotavlja ustava ZDA, zaradi tega, ker je bila Sodišču podeljena zakonodajna, izvršilna in pravna oblast skupaj s kazensko pristojnostjo ne ozirajoč se na pristojnost ZDA in nekaterih drugih držav.

(12) Mednarodno kazensko sodišče je tako po obliki kot po učinku nezakonito sodišče, ustanovljeno v nasprotju s predpisi Ustanovne listine Združenih narodov, Ameriške deklaracije neodvisnosti in ustave ZDA ter kot tako postavlja državljanke ZDA v nevarnost pred nezakonitim in neustavnim kazenskim pregonom, prav tako pa pripadnike ameriških oboroženih sil postavlja v položaj, kjer tvegajo politično motivirane aretacije, pregon, kazni in zapor za dejanja, ki so jih storili s ciljem zaščititi suverenost in neodvisnost ZDA.

³⁵ Ameriški zvezni zakon H.R. 4169 – *H.R. 4169 To provide that the International Criminal Court is not valid with respect to the United States, and for other purposes*. Dostopno prek: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c107:1::/temp/~c107UNVoZx::> (30. april 2010).

Podsekretar za politične zadeve Marc Grossman je maja 2002 potrdil, da ameriška politika *vis-a-vis* MKS temelji na ameriških vrednotah:

Verjamemo, da so v prvi vrsti države in ne mednarodne organizacije tiste, ki so odgovorne za zagotavljanje miru v mednarodnem sistemu. Verjamemo, da je vzpostavitev domačega pravnega sistema, okrepitev politične volje in pospeševanje človekove svobode najboljši način za pregon težkih kaznivih dejanj /.../ Verjamemo, da MKS slabi vlogo Varnostnega sveta Združenih narodov pri ohranjanju mednarodnega miru in varnosti. Verjamemo v ločitev oblasti. Rimski statut ustvarja sodni sistem brez nadzora. Verjamemo, da mora biti država pogodbenica neke pogodbe, v kolikor naj bi jo le-ta obvezovala. MKS izvaja jurisdikcijo nad državljani držav, ki niso podpisale pogodbe. To grozi ameriški suverenosti. Verjamemo, da je MKS zgrajeno na pomanjkljivih temeljih. Te pomanjkljivosti pa dopuščajo možnost izkoriščanja in politično motiviranih pregonov (Grossman 2002).

Umik podpisa ZDA z Rimskega statuta je v skladu z njeno zgodovinsko nenaklonjenostjo do ratificiranja določenih mednarodnih pogodb. Časnik *The Economist* (2002) je o tem fenomenu zapisal:

Gre za paradoks: Amerika podpira svetovne standarde za zaščito človekovih pravic, vojaško vedenje in celo standarde za okoljsko zaščito. Te standarde je krepila s pomočjo nudenja zunanje pomoči, ekonomskih sankcij, moralnega prepričevanja in celo vojaške intervencije; vendar pa se je kongres večkrat zdrznil ob misli na ratifikacijo pogodb, ki vključujejo takšne standarde, kar je vodilo v zelo počasen postopek sprejemanja takih pogodb, nadalje je to vodilo do zahtev po sprejetju zadržkov k pogodbam, kar je pomenilo, da pogodbe nimajo pomembnejšega domačega efekta ali pa je kongres v celoti zavrnil pogodbo.

Tudi Andrew Moravcsik, harvardski profesor, razpravlja o ameriški nenaklonjenosti do tega, da bi bili kljub svoji domači in mednarodni zavezi do spoštovanja človekovih pravic, omejeni oziroma zavezani še k mednarodnim pogodbam o človekovih pravicah. Moravcsik (2002, 345) piše:

ZDA so pomagale ustanoviti in uveljaviti standarde človekovih pravic s pomočjo retoričnega neodobravanja, zunanjo pomočjo, sankcijami, vojaško intervencijo in celo z multilateralnimi pogajanjmi /.../ Istočasno ostajajo ZDA zelo previdne pri lastni zavezi do mednarodnih standardov človekovih pravic. Zlasti so ZDA odlašale s podpisom mnogih mednarodnih pogodb o človekovih pravicah, čeprav so take pogodbe uživale naklonjenost med naprednimi industrijskimi državami, med razvijajočimi se demokracijami in v nekaterih primerih celo med nedemokratskimi vladami. V primeru, da pa ZDA le ratificirajo takšno pogodbo, to navadno s seboj prinese celo vrsto njihovih pridržkov k pogodbi, tako da na koncu slednja nima nobenega domačega efekta.

Stališče ZDA do MKS uteleša ameriški edinstven pogled na njihovo svetovno vlogo, kamor spada tudi njihovo prepričanje v primat domačega pravnega in političnega sistema. Ta pogled pa temelji na njihovi edinstveni moči in vplivu v mednarodnih zadevah. Scheffer (1998b), vodja ameriške delegacije na Rimski konferenci, je tako razložil: »ZDA imajo posebne obveznosti in smo zato še posebej izpostavljeni političnim polemikam v povezavi z našimi

dejanji«. Po njegovih besedah »se mednarodna skupnost večkrat, bolj kot na druge države, obrne na ZDA, tudi v primerih, ko gre za zelo nevarne zadeve. To je realnost mednarodnega sistema« (prav tam).

Tudi Jesenko (2005, 130) ugotavlja, da so pripadniki oboroženih sil ZDA in politični voditelji zaradi prevladujoče vloge, ki jo imajo ZDA v mednarodni skupnosti, bistveno bolj izpostavljeni MKS kot državljani drugih držav. Avtorica (Jesenko 2005, 130) trdi, da je razumljivo, da ZDA kot glavni velesili poleg odgovornosti pripadajo tudi posebne pravice, ki pa jih Rimski statut ne zagotavlja. Še več, avtorica (prav tam) poimenuje današnje obdobje kot obdobje amerikanizacije na vseh področjih življenja in tako zaključuje, da je »nesprejemljivo, da bi institucija, kot je MKS, ustrahovala in nadzorovala največjo svetovno vojaško in gospodarsko silo, ki je v primeru ogrožanja mednarodnega miru in varnosti vedno prva poklicana, da pomaga in posreduje«.

Kljub vlogi svetovnega nadzornika, ki so si jo ZDA same naložile, pa je vseeno potrebno razlikovati med sprejemanjem ameriškega vodstva v določenih primerih na eni strani in priznavanjem, da bi ZDA zaradi prevzete vloge svetovnega policista, morale uživati pravno *de facto* imuniteto pred MKS na drugi.

4.1 Ameriški unilateralizem

Ameriški pogled na mednarodne pogodbe in institucije je tisti z vidika svetovne velesile, sile, ki poseduje tako trdo (angl. *hard power*) kot mehko (angl. *soft power*) moč. To pomeni, da ZDA pri sklepanju takih pogodb in obvez uživajo precejšnjo avtonomijo v samem procesu sprejemanja odločitev. Layne (2003, 27) pri tem ugotavlja, »Hegemon, kot so to danes ZDA, ima ogromno trdo moč – še posebno vojaško – in zares ne obstaja nobena država ali koalicija s primerljivo močjo, ki bi bila sposobna zaustaviti ZDA pri njenem izvrševanju te moči«.

Nesorazmerje moči med ZDA in ostalim svetom vodi v označbo ameriške politike kot unilateralistične, medtem ko so npr. vlade evropskih držav bolj naklonjene iskanju multilateralnih rešitev. Neokonservativec Kagan (2003, 39) označuje ameriško politiko na naslednji način:

Problem danes, če je to sploh problem, je ta, da ZDA lahko 'gredo same' in ni presenetljivo, da velesila ZDA želi ohraniti zmožnost, da to lahko storijo. Geopolitična logika zapoveduje, da so glede ohranjanja multilateralizma kot univerzalnega načela vladanja ameriški interesi manjši

kot evropski. Ne glede na to, ali je unilateralizem dobra ali slaba stvar, lahko Američani objektivno več izgubijo proti drugim državam s tem, ko bi ga opustili.

Stewart Patrick (2002, 7) medtem razpravlja o ironiji ameriškega unilateralizma:

Združene države niso bile nikoli zadovoljne z omejitvami in dolžnostmi, ki jih prinaša multilateralizem. In res, simbol ameriške zunanje politike je bil ta, da je bila država svetovni voditelj multilateralnega sodelovanja in, paradoksalno, tudi ena največjih ovir takega sodelovanja. Nobena druga država ni prispevala tako veliko k ustanavljanju mednarodnih institucij, a tudi nobena druga država ni bila tako protislovna glede multilateralizma, ga ovirala ali poskušala delovati enostransko. To protislovje prinaša tri lastnosti ameriškega izkustva: njihovo edinstveno politično kulturo, domačo institucionalno strukturo in svetovno nadvlado.

Dejstvo je, da imajo ZDA ogromno svobodo delovanja po svetu in zatorej logično izkazujejo malo interesa do novih mehanizmov, ki bi to svobodo lahko omejili. Evropejci velikokrat zato označujejo Američane z 'navadnimi' unilateralisti, pri tem pa pozabljajo, da so se sami skoraj šestdeset let navajali na idejo življenja v mednarodni skupnosti in sprejemali omejitve svoje suverenosti. Ideja suverenosti je torej ena od temeljnih razlik med unilateralistično ZDA na eni in multilateralističnimi evropskimi politikami na drugi strani. ZDA so vojaško močne in tako sposobne ščititi svojo suverenost bolj uspešno kot evropske države, ki so navadno bolj zainteresirane v združevanje moči v multilateralnih institucijah. Seveda je pri tem potrebno dodati, da so se države EU primarno odpovedale delu svoje suverenosti zaradi skupnih gospodarskih in političnih ciljev in ne obrambnih oziroma vojaških. Vseeno pa je največji problem oziroma zamera evropskih in drugih držav proti ZDA v tem, da so slednje v teoriji velik podpornik multilateralnih institucij s tem, ko zagotavljajo precejšnjo vodenje in pomoč v njihovih temeljih, a se hkrati prepogosto odločijo, da ne bodo spoštovale njihovih predpisov in posledično delujejo enostransko. Patrick (2003, 47–8) razpravlja o razlogih takšnega ameriškega delovanja, in sicer pravi:

Multilateralne institucije so občutljive na številne nepravilnosti, kot so npr. doseganje ciljev neke države brez posebnega truda ali sredstev (angl. *free ride*), prenašanje odgovornosti na drugega (angl. *buck passing*), postopno prinašanje odločitev (angl. *glacial decision making*) in sprejemanje politik na podlagi najmanjšega skupnega imenovalca /.../. Glede na te pomanjkljivosti multilateralnih institucij in veliki nesomernosti moči v sodobnem mednarodnem sistemu so lahko robustna ameriška dejanja, tudi če so pri tem kršene mednarodne norme, etično bolj sprejemljiva od medlega multilateralizma. V nekaterih primerih lahko unilateralizem celo pospeši proces multilateralizma.

4.2 Doktrina izjemnosti (angl. *exceptionalism*)

Ameriško nenaklonjenost mednarodnim institucijam lahko razložimo tudi z njeno strateško in diplomatsko kulturo. V tem primeru se ta kultura nanaša na sistem prepričanj in tradicij, skozi katere neka država definira svoj pogled na svet in posledično razvije svojo nacionalno in zunanjo politiko. Pomemben element ameriške strateške in diplomatske kulture, na kateri sloni tudi njen odnos do MKS, je ameriška domneva izjemnosti. Brown (2002, 334) razpravlja o tem ameriškem pogledu, in sicer zapiše:

Za nekatere logika ameriške nepogrešljivosti opravičuje izjemnost: idejo, da bi ZDA morale biti posebno obravnavane in svobodne pred zakonskimi ovirami, ki veljajo za druge države. Glede na ta pogled bi (op. a. ZDA) morale obdržati absolutno svobodo dejanj, ne samo zavoljo njih samih, ampak zavoljo celotne mednarodne skupnosti, saj imajo v mnogih primerih le ZDA moč in željo, da delujejo, ko je to potrebno. Ta ideja izjemnosti se uporablja, posredno ali neposredno, kot opravičilo za ameriško nasprotovanje statutu MKS.

Stewart Patrick (2003, 45) svoj pogled na ameriško idejo izjemnosti obrazloži na naslednji način:

Medtem ko mednarodne institucije rastejo in postajajo vedno bolj delujoče, vidijo nekateri Američani ameriške politične institucije, domačo zakonodajo in ustavne tradicije kot takšne, na katere se vrši prevelik pritisk s strani nedemokratičnih organov svetovnega vodstva. Skrbi jih, da bo mednarodnim pravilom in organom primanjkovalo domače transparentnosti, da se bo zmanjšala moč izvoljenih predstavnikov in da bodo domače institucije in privatna podjetja podvržena neopravičljivim zunanjim preiskavam. Zagovorniki ameriške suverenosti zagovarjajo doktrino ameriške izjemnosti; z zdravim pogledom na ameriško preteklost dokazujejo, da njena edinstvena tradicija demokracije in enakosti namiguje na to, da podvrženost mednarodnemu pravu ni nujno potrebna.

Ameriška kultura izjemnosti deluje tako, da oteži ameriško politiko do mednarodnih institucij, katere ZDA dojemajo kot grožnjo njim samim, kar deloma razloži ameriško nasprotovanje a) moči tožilca Sodišča in b) omejeni avtoriteti VS ZN v povezavi z MKS. Patrick (2002, 7) pri tem zapiše:

Po drugi strani, izjemnost izzove zadostno odločnost, da se ohranijo edinstvene vrednote in institucije ZDA pred korupcijo ali slabitvijo zunanjega faktorja in izzove pazljivost pri ščititvi ameriških nacionalnih interesov, suverenosti ter svobode dejanj pred kršitvami, ki bi jih lahko povzročila svetovna pravila in nadnacionalna telesa. Združene države v tem pogledu ostajajo vzor za človečnost, vendar pa morajo pri tem omejiti svoje svetovne dolžnosti in varovati svoje notranje in zunanje svoboščine.

Jesenko (2005, 129) ugotavlja, da zato, ker so ZDA danes domala edina vojaška, politična in gospodarska velesila, ki odločilno vpliva na zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti, ne morejo pristopiti k Mednarodnemu kazenskemu sodišču v obliki, v kakršni trenutno obstaja.

Avtorica (Jesenko 2005, 129) predpostavlja, da velesile vodijo dogajanje v mednarodni skupnosti in skrbijo za mednarodni red, ZDA pa označuje kot edino državo, ki ima vseobsegajočo globalno moč, ki zajema vojaški globalni doseg, globalni ekonomski vpliv, globalno kulturno-ideološko privlačnost in globalno politično moč. Ta kombinacija vojaške in gospodarske uspešnosti ter sposobnosti ZDA, kot nadaljuje avtorica (prav tam), zagotavlja tolikšen politični vpliv, da se mu druge države ne morejo približati.

5 Odgovor ZDA na ustanovitev Mednarodnega kazenskega sodišča

5.1 Politika ZDA do Mednarodnega kazenskega sodišča po umiku podpisa oziroma v času prve administracije predsednika Georgea W. Busha mlajšega

Politika ZDA do MKS je povzročila diplomatski in politični spor med ZDA in njenimi najtesnejšimi zavezniki, še posebno evropskimi. Ameriški umik podpisa z Rimskega statuta je povzročil razočaranje med evropskimi podporniki, ameriška politika od umika podpisa dalje pa je povzročila nadaljnjo kritiko. Odgovor ZDA oziroma ameriško politiko do Sodišča lahko razvrstimo na štiri specifična področja: spor glede resolucij VS OZN, za katere so si prizadevale ZDA in katere naj bi ameriške mirovnike izvzele iz pristojnosti MKS; ameriški poskusi zagotovitve imunitete za svoje vojaško osebje na podlagi t. i. Dogovorov po 98. členu, sprejetje Zakona o zaščiti pripadnikov ameriških (oboroženih) sil iz leta 2002 in amandma Nethercutt, ki avtorizira izgubo sredstev iz skladov, namenjenih gospodarski podpori vsem državam, ki so ratificirale pogodbo o MKS, niso pa podpisale z ZDA dvostranskih dogovorov o imuniteti. Vsako od naštetih področjih poudarja ameriško zaskrbljenost glede zaščite svojih državljanov, kar je v končni fazi temeljna naloga vsake suverene države.

5.1.1 Mirovne operacije Združenih narodov

30. junija 2002 so ZDA vložile veto na podaljšanje mandata za mirovno misijo ZN v Bosni in Hercegovini (UNMIBH), ker so se bale, da bo njihovo osebje izpostavljeno pristojnosti MKS (Coalition for the International Criminal Court 2004a). Ameriški stalni predstavnik pri ZN John D. Negroponto (2002) je 10. julija 2002 v izjavi za VS ZN povedal:

Ohranjanje miru je ena od najtežjih nalog na svetu /.../ Mirovniki iz držav, ki niso pogodbenice Rimskega statuta, ne bi smeli biti, poleg nevarnostim in težavam, ki jih prinaša njihovo delo, izpostavljeni še dodatnim grožnjam v obliki MKS /.../ Nekateri so omenili, da imajo ZDA preveč paničen pogled na nevarnosti, ki jih MKS predstavlja za darovalce čet. Sam bi rekel, da imajo podporniki MKS preveč paničen pogled na pragmatično rešitev, ki jo predlagajo ZDA.

Pragmatična rešitev, ki so jo predlagale ZDA, je bila, da se pripadnikom ameriških čet, ki služijo kot mirovniki ZN, dodeli imuniteta pred pristojnostjo MKS kot pogoj za njihovo sodelovanje v operacijah ZN. Tako je Varnostni svet OZN (2002) pod pritiskom ZDA sprejel resolucijo št. 1422, kjer je med drugim zapisano:

Zahteva v skladu s 16. členom Rimskega statuta, da MKS, če pride do zadeve, v katero so vpleteni sedanji ali nekdanji funkcionarji ali osebje države pošiljateljice, ki ni pogodbenica Rimskega statuta, glede dejanj ali opustitev, povezanih z operacijo, ki so jo ustanovili ali

odobrili Združeni narodi, v obdobju dvanajstih mesecev od 1. julija 2002 ne bo začelo ali nadaljevalo s preiskavo ali pregonom katerega koli takšnega primera, razen če se Varnostni svet ne odloči drugače.

To enoletno izvzetost iz pristojnosti MKS so ponovno revizirali junija 2003, ko je Varnostni svet OZN (2003) sprejel resolucijo št. 1487, ki je podaljšala izvzetost za naslednjih dvanajst mesecev. Besedilo nove resolucije je skoraj identično tistemu iz resolucije št. 1422, med drugim je v njej zapisano: »Zahteva v skladu s 16. členom Rimskega statuta, da MKS /.../ v obdobju dvanajstih mesecev od 1. julija 2003 ne bo začelo ali nadaljevalo s preiskavo ali pregonom katerega koli takšnega primera, razen če se Varnostni svet ne odloči drugače«.

Pomembna določba te resolucije pa je zaskrbelo podpornike MKS, in sicer gre za njeno namero, da »obnovi zahtevo /.../ pod istimi pogoji vsak 1. julij za nadaljnjih 12 mesecev tako dolgo, kot bo to potrebno«.

Generalni sekretar ZN Kofi Annan (2003) je izrazil zaskrbljenost nad tem ukrepom 12. junija 2003:

Dovolite mi, da izrazim upanje, da to ne bo postala letna rutina. Če bi postala, se bojim, da bi svet to lahko interpretiral, kakor da si Svet prizadeva za absolutno in trajno imuniteto za osebe, ki služijo v operacijah, ki jih le-ta ustanovi in avtorizira. V primeru, da se to zgodi, bi to spodkopalo ne samo avtoriteto MKS, ampak tudi avtoriteto Sveta in legitimnost ohranjanja miru ZN.

Ameriški veleposlanik James Cunningham (2003), namestnik predstavnika ZDA pri ZN, je na zasedanju VS 12. junija 2003 glede resolucije pripomnil naslednje:

Določba uravnoteži nasprotna stališča in jamči, da ne bo prišlo so oslabitve mirovnih operacij Združenih narodov. Tako kot resolucija št. 1422 (2002), tudi resolucija št. 1487 (2003) izvzema države, ki niso pogodbenice Rimskega statuta, vendar pa sodelujejo v operacijah Združenih narodov, pred pristojnostjo MKS v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov in z Rimskim statutom iz leta 1998. Resolucija je v skladu s temeljnim načelom mednarodnega prava: potrebo po privolitvi države v nekaj, kar naj bi jo zavezovalo.

Leta 2004 so si ZDA zopet prizadevale za obnovitev resolucije, vendar so jo nazadnje le umaknile, ko so ugotovile, da ne bodo zbrale dovolj glasov za njeno sprejetje.

5.1.2 98. člen in Sporazumi o imuniteti oziroma neizročanju

Evropski zagovorniki MKS so mnenja, da spor glede mandata ZN za ohranjanje miru izvira iz ameriških prizadevanj za sklenitev dvostranskih sporazumov o imuniteti ameriških državljanov, sklicujoč se na 98. člen statuta. Ti sporazumi so povzročili veliko nezadovoljstvo

med nasprotniki ameriških prizadevanj, kateri pravijo, da ZDA napačno interpretirajo 98(2). člen statuta, ki pravi: »Sodišče ne sme vztrajati pri zahtevi za predajo, ki bi od zaprosene države zahtevala, da ravna neskladno s svojimi obveznostmi po mednarodnih sporazumih, po katerih je potrebno soglasje države pošiljateljice za predajo osebe iz te države Sodišču, razen če lahko Sodišče najprej zagotovi sodelovanje države pošiljateljice pri soglasju za predajo«.

Na osnovi ameriškega razumevanja 98. člena so ZDA skušale podpisati dvostranske sporazume s svojimi zavezniki, na podlagi katerih »bi te države ameriške državljane, katerih izročitev bi zahteval MKS, vedno izročile ZDA« (Human Rights Watch 2003).

Medtem ko so predstavniki ZDA vse svoje sile osredotočili na ustanovne članice MKS, katere so poskušali prepričati, da sklenitev dvostranskega sporazuma o imuniteti ameriških državljanov ni v nasprotju z Rimskim statutom, pa so pravni strokovnjaki organizacije Human Rights Watch prepričani o nasprotnem. Pri tem opozarjajo, da so države pogodbenice statuta pravno zavezane, da ne sklenejo tega sporazuma (Human Rights Watch 2002a). Kenneth Roth (2002), izvršni direktor organizacije Humans Rights Watch, je ob tem zapisal:

98. člen priznava sporazume med članicami MKS, ki bi pripomogli rešiti pravne spore glede obstoječih pravic neke države do pregona osumljenca /.../ Vendar pa če želimo, da dogovori po 98. členu ostanejo v skladu s cilji Rimskega statuta, morajo le-ti spoštovati pravico MKS, da intervenira v nacionalne pregone, če se slednji izkažejo za prevaro. Celotni namen ustanovitve MKS je bil ta, da se nikoli ne zaupa nepreverjenim nacionalnim obljubam, da bodo sodile najhujšim zločincem.

Koalicija za Mednarodno kazensko sodišče (2003a), nevladna mednarodna organizacija, je v svoji izdaji Revizija MKS leta 2003 kritizirala dvostranske sporazume in jih označila za »nasprotne mednarodnemu pravu in Rimskemu statutu«, pri tem pa še dodala, da: »Države, ki podpišejo te dogovore, kršijo svoje obveze do Rimskega statuta, Dunajske konvencije o pogodbenem pravu in verjetno kršijo še svoje lastne zakone o izročitvi« (prav tam). Ta revizija je poleg tega ugotovila, da bodo »te države kršile tudi 18. člen Dunajske konvencije o pogodbenem pravu, ki nalaga državam, da se vzdržijo vseh dejanj, ki bi prizadele smisel in namen statuta« (prav tam). Tu je potrebno dodati, da mednarodno pravo predvideva tudi, da se mora država strinjati s tem, da jo neka pogodba zavezuje in da se privolitev države, da jo pogodba obvezuje, lahko izrazi s podpisom, ratifikacijo, sprejetjem, odobritvijo, pristopom ali pa na kakšen drug dogovorjeni način (DKKP, 11. čl.).

ZDA so podpisale dvostranske sporazume, ki temeljijo na 98. členu statuta z več kot sto državami, Romunija pa je bila med prvimi državami, ki so sklenile ta sporazum z ZDA.

Avgusta 2002 je namestnik tiskovnega predstavnika ameriškega zunanjega ministrstva Phillip T. Recker (2002) komentiral sporazum ZDA–Romunija, in sicer je dejal:

Ti dogovori so v skladu z Rimskim statutom Mednarodnega kazenskega sodišča in predstavljajo varovalke, h katerim mi težimo in katere bi preprečile izročitev ameriških državljanov MKS /.../ Romunija je s podpisom tega bilateralnega sporazuma z ZDA pokazala, da razume naše stališče in dejstvo, da naš cilj ni oslabiti MKS ali spodkopati integriteto mednarodnih operacij ohranjanja miru.

Ne samo, da so ZDA poskušale skleniti sporazume o imuniteti z državami članicami MKS, ampak so jih poskušale skleniti tudi z državami nepodpisnicami statuta in pa tudi z državami, izvzetimi iz ASPA omejitev (Elsea 2002, 29). To dejstvo je za mnoge kritike pomenilo, da namen ZDA v prvi vrsti ni zaščita ameriških vojakov in uradnikov, ampak so njihova prizadevanja za sklenitev sporazumov bolj usmerjena k spodkopavanju Sodišča (Human Rights Watch 2002b). Pravni strokovnjaki organizacije Human Rights Watch opozarjajo, da država, ki je statut ratificirala, ne more zakonito podpisati sporazuma, ki zagotavlja imuniteto pred preiskavami MKS z državo, ki je statut zavrnila oziroma ga ni podpisala (prav tam). V primeru, da bi to storila, bi s tem kršila Rimski statut. Z drugimi besedami bi ta določba lahko bila temelj za neizročitev le, če bi bil tak dvostranski sporazum podpisan pred ratifikacijo statuta. Tako ima vsaka država, ki je podpisala Rimski statut v skladu z 18. členom DKKP obveznost vzdržati se dejanj, ki bi pogodbi odvzele njen cilj ali predmet. 86. člen statuta zavezuje države pogodbenice, da morajo v skladu z določbami statuta v polni meri sodelovati s Sodiščem pri preiskavi in pregonu kaznivih dejanj v pristojnosti Sodišča, po 88. členu statuta pa morajo pogodbenice statuta zagotoviti, da so v njihovem notranjem pravu na voljo postopki za vse navedene oblike sodelovanja.

Pravniki organizacije Human Rights Watch prav tako pravijo, da 98 (2). člen Rimskega statuta ne sme biti razumljen tako, da ima država nepogodbenica statuta korist s tem, ko izvzame svoje državljane iz pristojnosti Sodišča. Dvostranski sporazumi o imuniteti namreč onemogočajo MKS, da kazensko preganja posameznike, nad katerimi bi moralo imeti pristojnost. S tem, ko država pogodbenica statuta na podlagi takega sporazuma preda posameznika državi nepogodbenici, bi država pogodbenica preprečila Sodišču, da intervenira in izvrši pristojnost, če se izkaže, da je država, ki zahteva posameznika, nepripravljena opraviti primerno preiskavo ali pregon. Zatorej po mnenju pravnih strokovnjakov organizacije, sporazumi po 98. členu spremenijo režim pristojnosti, zapisan v Rimskem statutu.

Kljub pravnim razlagam podpornikov Sodišča oziroma nasprotnikov sporazumov o imuniteti pa obstajajo tudi razlage, ki so sprejele te sporazume pod določenimi pogoji. Kot prvo podporniki sporazumov menijo, da naj bi 98(2). člen statuta dovoljeval sklenitev novih sporazumov (Scheffer 2005, 337–8). Vendar pa nasprotniki sporazumov o imuniteti pravijo, da je bil 98(2). člen vključen v statut zato, da bi se izognili možnim pravnim posledicam, ki bi se lahko pojavile zaradi že obstoječih sporazumov ali pa zaradi obnovitve prejšnjih sporazumov, kot so npr. Sporazumi o statusu sil (angl. *Status of Forces Agreements* – SOFA) (Coalition for the International Criminal Court 2006).

Nadalje se kritiki strinjajo, da je razumevanje 98. člena kot takega, ki dovoljuje nove sporazume, ki bi zaščitili posameznike pred pristojnostjo MKS, v nasprotju z 27. členom Rimskega statuta, ki pravi, da nihče ne uživa imunitete pred zločini, ki so v pristojnosti Sodišča (prav tam). Takšni argumenti pa niso zadovoljili Ameriškega združenja za mednarodno pravo in ob tem kot primer navajajo Mednarodno varnostno podporno silo (*International Security Assistance Force-ISAF*), sestavljeno iz mnogih evropskih držav pogodbenic statuta, ki je sklenila takšen sporazum z vmesno administracijo Afganistana leta 2002 (The American Society of International Law 2009, 56). Ta sporazum³⁶ med drugim navaja, da se ISAFa in podpornega osebja ne sme izročiti mednarodnemu sodišču ali kakšni drugi entiteti ali državi brez predhodnega soglasja sodelujoče države.

Prizadevanja ZDA za doseg imunitete svojih vojakov, ki sodelujejo v mirovnih operacijah, je spodbudilo tudi sprejetje zakonodaje, katere namen je zaščititi ameriško vojaško osebje.

5.1.3 Zakon o zaščiti pripadnikov ameriških (oboroženih) sil (angl. *American Servicemembers Protection Act* – ASPA)

ZDA so kmalu po ustanovitvi MKS sprejele ukrepe, katerih namen je bil zmanjšati njihovo sodelovanja s Sodiščem. Koalicija za Mednarodno kazensko sodišče (2005) je v svojem poročilu zapisala:

2. avgusta 2002 je ameriški predsednik George W. Bush podpisal dopolnilni zakon, s katerim je Zakon o zaščiti pripadnikov ameriških sil postal zavezujoč državni zakon ZDA. Ta zakon vsebuje določbo, ki avtorizira uporabo vojaške sile za osvoboditev kateregakoli državljana ZDA ali državljana države zaveznice, ki bi se znašel v priporu Sodišča v Haagu. Poleg tega

³⁶ Vojaški tehnični sporazum med Mednarodno varnostno podporno silo in vmesno administracijo Afganistana - *Military Technical Agreement between the International Security Assistance Force (ISAF) and the Interim Administration of Afghanistan ('Interim Administration')*. 2002. Sprejet 4. januarja. Dostopno prek: [www.reliefweb.int/rw/RWFiles2002.nsf/FilesByRWDocUNIDFileName/OCHA-64BV7F-unsc-afg-25jan.pdf/\\$File/unsc-afg-25jan.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2002.nsf/FilesByRWDocUNIDFileName/OCHA-64BV7F-unsc-afg-25jan.pdf/$File/unsc-afg-25jan.pdf) (2. maj 2010).

zakon predvideva tudi preklic ameriške vojaške pomoči državam, ki so ratificirale pogodbo o MKS in omejujejo ameriško sodelovanje v mirovnih operacijah Združenih narodov, razen če ZDA dosežejo imuniteto pred pregonom.

ASPA so sprejeli v obeh domovih kongresa, ameriški predsednik Bush pa je ameriške težnje po dvostranskih dogovorih o imuniteti le še zapečatil s podpisom dopolnilnega zakona, s katerim je ASPA postal državni zakon. Med ugotovitvami v oddelku 2002 ASPA³⁷ med drugim piše:

(7) Vsakemu ameriškemu državljanu, ki ga preganja Mednarodno kazensko sodišče, bo v skladu z Rimskim statutom odvzeta proceduralna zaščita, do katere so na temelju Listine o pravicah, dodane k ameriški ustavi, upravičeni vsi ameriški državljani, kot je npr. pravica do porotnega sojenja. (8) /.../ Naloga vlade Združenih držav je zaščititi pripadnike ameriških oboroženih sil, kolikor je to mogoče, pred kazenskim pregonom Mednarodnega kazenskega sodišča /.../ (11) Združene države niso pogodbenice Rimskega statuta in tako jih njegove določbe ne zavezujejo. ZDA ne bodo priznale pristojnosti Mednarodnega kazenskega sodišča nad državljani Združenih držav.

ASPA določa pet vrst prepovedi sodelovanja ZDA s Sodiščem. Prvič, zakon prepoveduje sodelovanje katerekakoli ameriškega sodišča ali agencije z MKS (ASPA, odd. 2004). Ta prepoved vključuje odzivanje na prošnje Sodišča za sodelovanje, nudenje podpore, izročitev katerekoli osebe iz ZDA Sodišču, zagotavljanje sredstev za pomoč Sodišču in dopustitev preiskav MKS na ameriškem ozemlju (prav tam). Drugič, ASPA dovoljuje, da ZDA sodelujejo v mirovnih operacijah ZN, vendar samo v primeru, ko mandat ZN trajno izvzame pripadnike ameriških oboroženih sil, katere sodelujejo v takih misijah, iz pristojnosti Sodišča (ASPA, odd. 2005). Izjeme od tega pravila so možne samo, če države, v katerih bi bile ameriške čete prisotne, niso pogodbenice statuta, če je taka država podpisala z ZDA dvostranski sporazum o imuniteti po 98. členu statuta ali če ameriški interesi opravičujejo njihovo prisotnost oziroma sodelovanje (prav tam). Tretjič, zakon prepoveduje posredni ali neposredni prenos informacij državne varnosti in informacij pravnega značaja Sodišču (ASPA, odd. 2006). Četrto, akt prepoveduje vojaško pomoč državam članicam MKS, razen če predsednik meni, da je zaradi nacionalnih interesov pomembno, da tako prepoved opusti ali pa je taka država z ZDA podpisala dvostranski dogovor o imuniteti (ASPA, odd. 2007). Ta člen se ne nanaša na države članice NATA ali pa druge ameriške zaveznice. Petič, ASPA omogoča predsedniku uporabo vseh možnih in primernih sredstev, da doseže izpustitev

³⁷ Zakon o zaščiti pripadnikov ameriških (oboroženih) sil - *American Servicemembers' Protection Act of 2002*. H.R.4775. 2002. Washington, 23. januar. Dostopno prek: http://www.amicc.org/docs/ASPA_2002.pdf (2. maj 2010).

ameriških državljanov ali državljanov zaveznic, ki so pridržani s strani, v imenu ali na zahtevo MKS (ASPA, odd. 2008).

Posledice te slednje določbe je na uradnem srečanju v ameriški ambasadi v Londonu povzel vodja ameriškega urada za vprašanja vojnih zločinov Pierre-Richard Prosper (2002), ko je na vprašanje, ali je pravilno domnevati, da lahko ASPA omogoči ZDA, da uporabijo silo za napad na neko državo s ciljem rešiti ameriške zapornike, odgovoril, da ASPA daje to možnost predsedniku, vendar pa je od njega odvisno, ali bo to možnost izrabil, pri tem pa ne gre za obveznost in ne za nujnost uporabe te določbe. Nadalje je povedal, da je predsednik očitno potrdil zakon, vendar pa je odločil, da v okvir njegovih možnosti spadajo dejanja, ki jih omogoča 98. člen statuta.

Predsednik ima možnost izdati odlok za opustitev (angl. *waiver*) vseh omejitev in prepovedi, zapisane v zakonu (ASPA, odd. 2003(c)). ASPA tudi eksplicitno navaja, da omejitve in prepovedi sodelovanja s Sodiščem (ASPA, odd. 2004) in posredovanja informacij (ASPA, odd. 2006) v specifičnih primerih ne veljajo, če se tako odloči predsednik kot vrhovni poveljnik oboroženih sil.

ZDA so torej odločile, da bo določba o uporabi sile le nekakšno ustrahovalno sredstvo, ki bo države prisililo, da pristopijo k dvostranskim dogovorom. Samo obstoj možnosti, da ameriški predsednik s ciljem repatriacije ameriških državljanov lahko uporabi silo, naj bi nekatere države pripravil do tega, da podpišejo dogovor. Čeprav je uporaba sile zoper prijateljske države malo verjetna, pa bi lahko dejstvo, da je v določbo o uporabi sile vključena besedna zveza 'z vsemi potrebnimi sredstvi', povzročilo težave ZDA pri njihovih diplomatskih naporih nasproti svojim najtesnejšim zaveznikom. Poleg tega bi za evropsko-ameriške odnose v prihodnosti določen problem povzročalo tudi dejstvo, da ASPA kot izjeme od prepovedi nudenja vojaške pomoči ne vključuje držav, ki niso članice Nata, so pa članice EU in hkrati podpisnice Rimskega statuta. Take države³⁸ lahko teoretično obvaruje le predsedniški odlok za opustitev. Ameriška ravnanja poleti leta 2003 so samo še poudarila domet ASPA. Nevladna organizacija Koalicija za Mednarodno kazensko sodišče (2003b) je junija 2003 v svojem poročilu zapisala:

1. julija 2003 zapade rok neizvrševanja ASPA, kar sovpada z enoletno obletnico delovanja MKS, poleg tega pa določa, da bo vsaka država članica MKS, ki je deležna ameriške vojaške pomoči, slednjo izgubila, razen če je predsednik izdal odlok za opustitev bodisi zaradi interesov

³⁸ Gre za Avstrijo, Irsko, Finsko, Švedsko in Malto.

nacionalne varnosti bodisi zaradi tega, ker je do tega datuma neka država podpisala dvostranski sporazum.

V memorandumu zunanjemu ministru, ki je bil izdan 1. julija 2003, je ameriški predsednik Bush (2003) mlajši navedel države, katerim se na podlagi predsedniškega odloka opusti prepoved vojaške pomoči ZDA na osnovi odd. 2007(a) ASPA, bodisi zaradi podpisa dvostranskega dogovora ali pa zaradi nacionalnega interesa. Sledilo je več predsedniških odlokov za opustitev tudi državam, ki so zavrnilo podpis dvostranskega sporazuma.

ASPA torej prepoveduje sodelovanje ZDA z MKS in predvideva ustavitev njene vojaške pomoči večini držav, ki pristopijo k MKS, razen v primeru, da le-te podpišejo dvostranski sporazum z ZDA o imuniteti. Prav tako zakon pooblašča ameriškega predsednika, da vojaško napade katerokoli državo, ki bi pridržala kateregakoli ameriškega državljana z namenom, da ga preda Sodišču. V zakonu pa vendarle obstaja pomembna izjema oziroma določba,³⁹ ki dovoljuje nudenje pomoči v primeru, da se tuje (imenovane) državljanke, obtožene vojnih zločinov, genocida in zločinov proti človečnosti, pripelje pred roko pravice.

5.1.4 Nethercutt amandma

Decembra 2004 je ameriški kongres sprejel Nethercutt amandma,⁴⁰ ki je del ameriške Listine o zunanjemu prilagajanju (angl. *US Foreign Appropriations Bill*). Ta amandma, ostrejši kot ASPA, predvideva izgubo ekonomskih sredstev (angl. *Economic Support Funds – ESF*) za vse države, ki so ratificirale Rimski statut in niso podpisale dvostranskih sporazumov o imuniteti z ZDA. Natančneje je v amandmaju med drugim zapisano:

Oddelek 574.(a) Sredstva, ki so na voljo v tem zakonu pod naslovom 'Ekonomska sredstva za pomoč', se ne smejo uporabiti za nudenje pomoči državam, ki so pogodbenice Mednarodnega kazenskega sodišča in niso vstopile v sporazum z ZDA v skladu z 98. členom Rimskega statuta, ki preprečuje Mednarodnemu kazenskemu sodišču, da bi začelo postopek proti uradni osebi Združenih držav prisotni v taki državi.

Tudi Nethercutt amandma (2006, odd. 574 (a) in (b)) predvideva možnost predsedniškega odloka za opustitev, vendar še vedno predstavlja grožnjo zmanjšanja ameriške pomoči, ki vključuje sredstva za sodelovanje pri mednarodni varnosti in terorizmu, sredstva za razvoj gospodarstva in demokracije, človekovih pravic ter sredstva za pospeševanje mirovnega procesa (Coalition for the International Criminal Court 2004b). Tako je ta amandma mnogo

³⁹ Dodd amandma oziroma ASPA, odd. 2015.

⁴⁰ Nethercutt amandma - *H.R. 3057 An act making appropriations for foreign operations, export financing, and related programs for the fiscal year ending september 30, 2006, and for other purposes*, (14. november 2005). Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/Nethercutt%202006.pdf> (3. maj 2010).

bolj nevaren kot ASPA, saj je dotok ameriških ekonomskih sredstev, ki pogojujejo gospodarski razvoj v marsikateri državi, znatno pomembnejši od vojaških.

Svet EU (2004) je kot odgovor na Nethercutt amandma predsednika Busha pozval, da polno uporabi svojo zmožnost izdajanja odlokov za opustitev, prav tako pa je EU s tem pozivom potrdila svoje stališče, da morajo sporazumi po 98. členu s tem, ko spoštujejo pravne obveznosti suverenih držav pogodbenic Rimskega statuta, ohraniti integriteto Rimskega statuta.

Nethercutt amandma se letno obnovi in tako je mnogo držav, vključujoč nekatere ameriške zaveznice, ostalo brez milijonov dolarjev pomoči, kar je ZDA še bolj oddaljilo od preostalega sveta, predvsem pa se je razpoka med EU in ZDA začela še bolj širiti.

5.2 Politika ZDA po letu 2005 oziroma v času druge administracije predsednika Georgea W. Busha mlajšega

5.2.1 Zasuk ameriške politike do Mednarodnega kazenskega sodišča

Tri leta po umiku podpisa Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča so se začele kazati posledice agresivne *anti*-MKS ameriške politike. Nasprotovanja oziroma kritike določenih sprejetih *anti*-MKS zakonodaj so začela prihajati celo iz domačih, ameriških vrst. Obrambno ministrstvo je izrazilo zaskrbljenost nad ASPA in njenim učinkom zmanjšanja izobraževanja in urjenja tujih čet, prav tako pa naj bi ASPA prizadel državno zmožnost bojevanja proti terorizmu na tujih tleh. General Craddock (2005) Južnega poveljstva ZDA je v svojih izjavah o posledicah ASPA na vojaške operacije in sodelovanje v Latinski Ameriki razložil, da ASPA ustvarja praznino, nastalo z omejenim ameriškim vojaškim sodelovanjem z drugimi partnerskimi državami, katero že zapolnjujejo igralci iz druge poloble, vključujoč Kitajsko. Ameriška zunanja ministrica Condoleezza Rice (2006) pa je pri tem priznala, da je odtegnitev vojaških sredstev Latinski Ameriki približno enaka kot, »če bi sami sebe ustrelili v nogo«.

Tudi namestnik ameriškega zunanjega ministra Robert Zoellick (2005) je glede primera Darfur pojasnil, da vloga MKS v Sudanu pošilja znak o odgovornosti in predstavlja učinkovito svarilo ter nam dopušča, da poudarimo sredstvo, s katerim je možno ustaviti nasilje.

Busheva administracija je v prvem letu delovanja ASPA ustavila dotok vojaških sredstev petintridesetim državam, na koncu pa je sporazume podpisalo več kot sto držav. Od tega manj kot polovica članic MKS. Več kot petdeset držav je javno odklonilo podpis sporazuma, v proračunskem letu 2005 pa je štiriindvajset držav izgubilo ameriško pomoč (The American Non-Governmental Organizations Coalition for the International Criminal Court 2010). Zadnji sporazum so ZDA podpisale leta 2007 s Črno goro, trud ZDA, da pripravijo države k podpisu sporazuma pa se je odtlej precej zmanjšal.

Ameriški kongres je leta 2006 predložil prvi amandma k ASPA,⁴¹ in sicer je le-ta vključeval preklic sankcij, ki vključujejo prepoved sredstev za Mednarodno vojaško izobraževanje in usposabljanje (angl. *International Military Education and training* – IMET) državam, ki niso podpisale sporazumov o neizročanju. Drugi amandma k ASPA,⁴² predložen leta 2008, pa je vključeval preklic omejitev, ki vključujejo zunanje vojaško financiranje (angl. *Foreign Military Financing* – FMF). Oba amandmaja je s svojim podpisom uzakonil predsednik Bush. Prepoved vojaške pomoči v okviru ASPA državam, ki so pogodbenice Rimskega statuta, a niso podpisale dvostranskega sporazuma o imuniteti z ZDA, je bila tako dokončno preklicana januarja 2008.

Nethercutt amandma pa ni bil obnovljen v proračunskem letu 2009⁴³ in je tako zapadel 30. septembra 2008. Izključitev amandmaja iz proračuna za leto 2009 pa pomeni, da države ne izgubijo ekonomskih sredstev, čeprav ne želijo podpisati dvostranskih sporazumov z ZDA. Nethercutt amandma je zelo prizadel ameriške odnose z njihovimi ključnimi zavezniki, samo v letu 2006 so tako ZDA odtegnile 326,6 milijona ameriških dolarjev pomoči vsaj dvanajstim državam (The American Non-Governmental Organizations Coalition for the International Criminal Court 2009b).

Razni amandmaji in predsedniški odloki za opustitev so tako rekoč zelo omejili področje delovanja ASPA in Nethercutt amandmaja. Njuna določila so tako predvsem zaradi predsedniških odlokov za opustitev postala nezavezujoča. Predsednik Bush je med leti 2003

⁴¹ Amandma k ASPA, ki je odstranil tekst 'ali 5' z odd. 2013 (13)(A) - *John Warner National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2007: H.R. 5122 S.2766*. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/NDAA%202007%20ASPA%20Amendment.pdf> (3. maj 2010).

⁴² Amandma k ASPA, ki preklicuje dotok vojaške pomoči - *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2008 H.R. 4986: Sec. 1212. Repeal of limitations on military assistance under the American servicemembers' protection act of 2002*. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/NDAA%202008%20ASPA%20Amendment.pdf> (3. maj 2010).

⁴³ Ameriški zvezni zakon 111-8 - *H.R.1105 Title: Omnibus Appropriations Act, 2009*. Dostopno prek: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d111:H.R.1105>: (3. maj 2010).

in 2007 izdal stalne ASPA odloke za opustitev petinpetdesetim državam, osmim pa je podelil omejene oziroma začasne odloke za opustitev (The American Non-Governmental Organizations Coalition for the International Criminal Court 2010). Nethercutt odloke za opustitev pa je ameriški predsednik izdal leta 2006 (Bush 2006) in 2008 (Bush 2008), in sicer skupno štirinajstim državam, leta 2009 (Bush 2009) pa šestnajstim državam, katerim je bila ekonomska pomoč v okviru ESF v preteklosti ustavljena.

Oba amandmaja k ASPA sta samo naslovila omejitve pomoči državam pogodbenicam statuta. Vse druge prepovedi in omejitve glede sodelovanja in podpore Sodišču pa so ostale v ASPA nedotaknjene.

Mogoče celo najpomembnejši zasuk ameriške politike do MKS pa predstavlja glasovanje Varnostnega sveta OZN o predaji primera Darfur Sodišču. Resolucija VS št. 1593 je bila sprejeta z enajstim glasovi za in štirimi vzdržanimi, med slednjimi je bil tudi ameriški glas. Do tega trenutka so ZDA strogo zavračala vse resolucije, ki so samo bežno omenile MKS. Svoj vzdržani glas so ZDA obrazložile s tem, da priznavajo potrebo po sodelovanju mednarodne skupnosti, da se nekaznovanost v Sudanu konča (Varnostni svet OZN 2005). Prav tako ZDA niso vložile veta, ker resolucija št. 1593 predvideva zaščito pred pregonom ali preiskavo državljanov ZDA in članov oboroženih sil držav nečlanic Sodišča ter določa, da ZN ne bodo krili stroškov, ki bi izhajali iz predaje primera Sodišču (prav tam).

Tudi leta 2008 so se ZDA vzdržale pri glasovanju o resoluciji VS št. 1828, katera naj bi obnovila status mirovnih operacij v Darfurju. ZDA so pri tem izjavile, da je njihov vzdržani glas rezultat formulacije besedila, ki močno napeljuje na to, da naj bi nadaljnja vzpostavitev mirovnih čet bila pogojena z odložitvijo primera Darfur v skladu z 16. členom Rimskega statuta (Varnostni svet OZN 2008). Prav takšna formulacija besedila pa naj bi sudanskemu predsedniku Bashirju poslala napačen signal in hkrati spodkopala vse napore za njegovo kaznovanje. ZDA torej niso glasovale za resolucijo, ker je le-ta vsebovala jezik, ki naj bi oslabil preiskavo MKS o zadevi Darfur in Bashir. Gre za precejšen zasuk ameriške politike do MKS, če upoštevamo preteklo ameriško strogo zavračanje kakršnihkoli resolucij, ki so se samo grobo naslonile na MKS. Sheffer in Hutson (2008, 7) sta ob tem zapisala, da resolucija VS št. 1828 predstavlja »pomemben preobrat za Bushevo ekipo«.

ZDA so v primeru Darfur pokazale svojo željo in pripravljenost pomagati kaznovati najhujše svetovne zločince. Še več, situacijo so želele postaviti v ospredje humanitarne agende. V

končnem primeru tudi s pomočjo MKS. Sheffer in Hutson (2008, 7–8) pri tem opozarjata, da imajo ZDA pomembne interese ne samo v Sudanu, ampak tudi v preostalih treh afriških državah,⁴⁴ ki so pod preiskavo Sodišča in da bi bilo zanikanje vloge MKS v teh konfliktih višek nespametnosti. Vendar pa je prenačljeno zaključiti, da bo primer Darfur znatno vplival na odnose ZDA s Sodiščem. Jerry Fowler,⁴⁵ predsednik nevladne organizacije Rešimo Darfur, pravi, da sta za mnoge Američane primer Darfur in MKS različna problema in da mnogo senatorjev, ki ostajajo podporniki ASPA ter podpirajo kaznovanje za zločine v Darfurju, ne vidi povezave med interesi v Darfurju in tesnejšimi ameriškimi odnosi s Sodiščem, še več, to logiko so označili kot *non sequitur*.

Podpora MKS oziroma priznavanje njegove vloge s strani najvišjih ameriških politikov se je samo še stopnjevala. Senatorja McCain in Dole (2006) sta tako v časniku Washington Post med drugim zapisala, da mora vlada ZDA opomniti Sudan, da ima MKS pristojnost preiskati vojne zločine v Darfurju in da bodo sudanski voditelji osebno odgovarjali za napade na civiliste. Gre za zelo močno znamenje, ki kaže na to, da so ključne politične osebnosti v ZDA sprejele pristojnost MKS, da razumejo njegovo delovanje in da se strinjajo, da Sodišče kazensko preganja tudi visoke izvoljene predstavnike.

Tudi John Bellinger,⁴⁶ pravni svetovalec zunanjega ministrstva v administraciji Busha mlajšega, je leta 2006 v intervjuju za Wall Street Journal izjavil, da »ZDA priznavajo vlogo MKS v sistemu mednarodne pravičnosti«. Ta izjava velja za retorični preobrat, če vzamemo v obzir vse pretekle izjave visokih uradnikov Busheve administracije. Podobna retorika se je nadaljevala. V izjavi za Associated Press je Bellinger⁴⁷ povedal, da »kar se tiče politike, ZDA ne samo, da ne nasprotujejo Sodišču glede preiskave in pregona v Sudanu, ampak tudi podpirajo preiskavo in pregon teh grozovitosti«. Bellinger je celo pustil odprto možnost, da ZDA pomaga MKS pri preiskavi primera Darfur, v kolikor ta pomoč ne bi bila v nasprotju z ameriško zakonodajo in z zaščito ameriških vojakov v tujini. Bellinger (2008) je tako v svojem govoru na Univerzi DePaul v Chicagu povedal, »da sicer obstajajo omejitve v ameriški zakonodaji glede pomoči MKS, v številni ASPA, vendar pa je Darfur dober primer področja, kjer obstaja možnost konstruktivnega sodelovanja«.

⁴⁴ Uganda, Demokratična republika Kongo in Srednjeafriška republika.

⁴⁵ Fowler, Jerry. 2008. Komentar na srečanju ameriške veje Združenja za mednarodno pravo. V Glick (2008, 11).

⁴⁶ Bellinger, John. 2006. Intervju za Wall Street Journal. V Bravin (2006).

⁴⁷ Bellinger, John. 2006. Intervju za Associated Press. V The American Non-Governmental Organizations Coalition for the International Criminal Court (2009).

Dva meseca kasneje pa je uradni predstavnik ameriškega zunanjega ministrstva Sean McCormak (2008) na tiskovni konferenci podal naslednjo izjavo: »Nenehno si ogledujemo informacije, ki jih imamo in katere bi lahko pomagale kaznovati tiste posameznike, odgovorne za zločin genocida ter ostale grozovitosti /.../ MKS nas je prosil za informacije in obljubili smo, da bomo to prošnjo obravnavali«. V primeru, da se ZDA odločijo posredovati te informacije, bi moral predsednik izdati odlok za opustitev skladno z odd. 2003(c) ASPA ali pa bi moral uporabiti odd. 2005 ASPA.

Bolj se je situacija v Darfurju slabšala, bolj se je kazala pripravljenost ZDA, da posredujejo informacije MKS oziroma da z njim sodelujejo. Ameriška pripravljenost na sodelovanje z MKS se tako močno razlikuje od njihovega prvotnega stališča popolnega nesodelovanja iz časa uzakonitve ASPA in Nethercutt amandmaja.

Primer Darfur je povzročil še eno dokaj neprecedenčno potezo ZDA glede MKS. ZDA so v tem primeru izkazale več podpore Sodišču kot katera koli druga članica VS ZN. Administracija Busha mlajšega je namreč zavzela eno trdnejših stališč⁴⁸ glede odložitve primera po 16. členu Rimskega statuta, kar nadalje kaže na zasuk ameriške politike *vis-a-vis* MKS.

5.3 Politika ZDA do Mednarodnega kazenskega sodišča v administraciji predsednika Baracka Obame

Tudi administracija Baracka Obame nasprotuje vsem trudom za odložitev primera Sudan. Ben Chang,⁴⁹ predstavnik Obaminega svetovalca za nacionalno varnost, je tako izjavil, da »ZDA podpirajo MKS in njegovo iskanje in pregon tistih, ki so zakrivali vojne zločine ter da ne vidijo nobenega razloga za podporo odložitve primera«.

V času Obamove administracije ni bil sprejet še nobeden uradni dokument, ki bi kakorkoli spremenil dosedanji status ZDA do MKS oziroma ni bilo sproženih nobenih uradnih postopkov, ki bi približali pot ZDA do Sodišča. So pa bile podane številne izjave, ki

⁴⁸ Bushev posebni odposlanec za Sudan, Richard S. Williamson, je tako jasno dal vedeti sudanskim voditeljem, da bodo ZDA vložile veto pri glasovanju v VS o kakršnikoli resoluciji, ki bi odložila primer za eno leto, razen če Sudan znatno izboljša svojo humanitarno prakso in sprejme jasne ukrepe za zagotovitev miru v Darfurju (Abramowitz in Lynch 2008).

⁴⁹ Chang, Ben. 2009. Intervju za The Washington Times. V Ward in Pisik (2009).

nakazujejo bolj pozitiven odnos ZDA do MKS. Že kot predsedniški kandidat je senator Obama povedal, da bo njegova administracija sodelovala s Sodiščem v primeru Darfur in drugih primerih ter da se bo tesno posvetovala z vojaškimi in pravnimi strokovnjaki, preden sprejme odločitev o priključitvi k Sodišču (The American Non-Governmental Organizations Coalition for the International Criminal Court, 2. odstavek). Tudi drugi člani Obamove administracije so o Sodišču in z njim povezani vlogi ZDA podali izjave, ki so namigovale na možno pridružitve ZDA Sodišču.

Državna sekretarka Hillary Clinton (2009a) je kmalu po prevzemu zunanjega ministrstva izjavila, da »bodo ZDA prenehale s sovražnostjo do MKS in bodo hkrati iskale priložnosti za spodbuditev delovanja MKS na način, ki spodbuja interese ZDA«, kasneje pa je Clintonova (2009b) pojasnila, da je »dejstvo, da ZDA niso članice Sodišča veliko razočaranje in da ZDA podpirajo delo Sodišča ter da bo tako ostalo tudi v prihodnje pod Obamovo administracijo«. Kljub Sodišču naklonjenim besedam pa Clintonova (2009a) ostaja previdna, in sicer pravi, da »moramo upoštevati dejstvo, da imajo ZDA največ čet razporejenih v tujini in da predsednik želi, da pripadniki teh čet uživajo največjo možno zaščito«.

Tudi pri sprejemanju resolucij v VS ZN so ZDA pod Obamo pokazale odklon od prakse prve Busheve administracije, ki je zavračala vse resolucije, ki so samo omenile MKS oziroma njegovo vlogo. Tako je septembra 2009 VS ZN (2009) sprejel resolucijo št. 1888 o spolnem nasilju in oboroženem spopadu. Resolucija, ki so jo osnovala ZDA, med drugim vključuje sklicevanje na MKS, in sicer: »Poudarja vključitev področja kaznivih dejanj spolnega nasilja v Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča«. Susan Rice (2009), veleposlanica ZDA pri ZN, pa je avgusta 2009 oznanila, da ZDA ne bodo več nasprotovale podobnim sklicevanjem.

Naslednji pomemben korak k približevanju ZDA Sodišču je nastopil novembra 2009, ko je predstavnik ameriškega zunanjega ministrstva Ian Kelly (2009) potrdil, da bodo ZDA sodelovale kot opazovalec na sestanku držav članic Sodišča v Haagu. Gre za prvo sodelovanje ZDA kot opazovalca na sestankih držav članic po letu 2001.

6 Konsistentnost ali evolucija ameriške politike in ameriških zadržkov do Mednarodnega kazenskega sodišča

ZDA vzdržujejo dolgo tradicijo podpiranja domačih ustavnih pravic in mednarodnih človekovih pravic skozi enostranska dejanja, ki so ustvarila vtis, da za ZDA na mednarodnem prizorišču veljajo druga pravila kot za druge države. Od hladne vojne dalje je primernost multilateralnih dejanj izpostavljena težkim nesoglasjem znotraj ameriškega senatnega odbora za zunanje zadeve. ZDA so tako v praksi vedno nihale med delovanjem na lastno pest in priključitvijo drugim državam.

Andrew Moravcsik (2002, 345–46) pripisuje ameriški unilateralizem na področju človekovih pravic značilni kulturi izjemnosti oziroma prodornemu občutku kulturnega relativizma, etnocentrizma ali nacionalizma. Meni, da so ZDA skeptične do domače implementacije mednarodnih norm zaradi svoje geopolitične moči, stabilne demokracije, ideološke konzervativnosti in politične decentralizacije.

Kot ugotavlja Patrick (2003, 37), je multilateralizem oziroma sodelovanje z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami nujno pri reševanju sodobnih nadnacionalnih problemov, ki jih posamezna država težko uspešno naslovi. Vendar pa je multilateralizem lahko precej drag in ovirajoč ter lahko tako omejuje svobodo delovanja posamezne države in posega v nacionalno suverenost. ZDA so posebej občutljive na takšna vmešavanja oziroma omejevanja še posebej zato, ker imajo ogromno uni- in bilateralnih možnosti. Enostranska dejanja neke države v svetovni politiki navadno povzročijo alarm, zato navadno ZDA svoja dejanja javno zagovarjajo oziroma nudijo razloge za svoja enostranska dejanja. Nič drugače ni bilo pri zavrnitvi MKS.

Clintonova administracija je v svojem prvem letu delovanja zagovarjala slogan »jasen multilateralizem«, pri tem pa dodala, da so mednarodne institucije in multilateralna partnerstva učinkoviti instrumenti za delitev bremen in nevarnosti za dosego svetovne podpore ameriškim ciljem in za uresničitev ciljev, ki bi bili drugače nemogoči. Konzervativni ameriški kritiki so pri tem napadli multilateralne institucije, saj naj bi slednje zmanjšale ameriško svobodo dejanj in grozile njeni suverenosti. Clintonova administracija je zato zavzela bolj previdno stališče, ki ga povzema fraza 'Multilateralno, kjer lahko, unilateralno, kjer moramo' (Patrick 2003, 38).

Podpora MKS so v veliki meri poskušale zagotoviti tudi nevladne organizacije, kot je npr. Koalicija za Mednarodno kazensko sodišče (*Coalition for the International Criminal Court-CICC*), in bile pri tem dokaj uspešne, saj so zadevo okrog MKS vztrajno potiskale na dnevni red ZN. Ideja za ustanovitev MKS se namreč ni porodila ZDA, temveč različnim nevladnim organizacijam in Generalni skupščini (GS) ZN. Tako je CICC že v letih pred Rimsko konferenco ustanavljal različne delovne skupine za različne ključne naloge v povezavi s MKS, organiziral sestanke med MKS in predstavniki različnih vlad, vpletenih v pogajanja o Sodišču in pospeševal zavedanje predlogov in pogajanj o Sodišču skozi različne medije. Tudi v letih po Rimski konferenci CICC igra pomembno vlogo pri pridobivanju mednarodne podpore za močno, neodvisno in učinkovito Sodišče. Njihovo lobiranje in prepričevanje, ki je bilo tako uspešno pri drugih liberalnih demokracijah, je sicer vplivalo tudi na Clintonov podpis statuta, vendar je tako lobiranje relativno malo vplivalo na zelo močna stališča ameriških nasprotnikov Sodišča. Tako uspeh CICC pušča ZDA v neprijetnem položaju, saj so slednje v zgodovini vedno dobro sodelovale na multilateralnih pogajanjih z različnimi nevladnimi organizacijami na področju človekovih pravic, v primeru MKS pa so ZDA pokazale izjemen odpor na vpliv nevladne organizacije.

Če bi politiko Clintonove administracije do MKS lahko označili za »previdni multilateralizem« (Galbrath 2003, 696), pa so različni avtorji politiko ZDA do MKS pod administracijo Busha mlajšega označili za obliko »pasivnega unilateralizma« (Nolte 2003, 72), ki je prerasel v obliko »aktivnega« (prav tam) oziroma celo »agresivnega unilateralizma« (Galbrath 2003, 683).

Administracija Busha mlajšega je ob prevzemu dolžnosti pod vplivom terorističnih napadov 11. septembra izkazala večjo skeptičnost do multilateralizma, kar je posledično pomenilo zavrnitev določenih mednarodnih obvez, tudi Rimskega statuta. Pristop administracije Busha mlajšega do Sodišča je tako res da ostrejši od njegovega predhodnika, vendar moramo ob tem upoštevati različne okoliščine, ki so obe administraciji pripeljale do določenih odločitev. Izolacionistični umik od statuta in MKS je bilo tako s strani ZDA nemogoče pričakovati, če upoštevamo specifična določila statuta oziroma domet MKS. Če bi se ZDA odločile ignorirati Sodišče in hkrati vse zadeve, ki mu pritičejo, bi ameriški državljani še vedno lahko padli pod pristojnost MKS, saj slednje izvaja pristojnost nad zločini storjenimi na ozemlju države članice ne glede na državljanstvo storilca kaznivega dejanja. Administracija Busha mlajšega je torej morala delovati, če je želela oblikovati nadzor MKS nad ameriški državljani.

Medtem ko med člani Busheve administracije ni bilo moč opaziti razhajanj in so bile njihove izjave in stališča vedno trdna in enostranska, pa to ne drži za Clintonovo administracijo, kar se je pokazalo že pri njegovem omahujočem podpisu statuta, ki je bil rezultat nasprotnih si stališč znotraj njegove administracije.

Za ugotavljanje doslednosti ameriške politike do MKS je potrebno raziskati tudi politiko, ki so ji ZDA sledile v času pred Rimsko konferenco. Kot že ugotovljeno, so ZDA v tem obdobju poudarjale, da ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča ni cilj sam po sebi. Podpora ZDA Sodišču pa je odvisna od moči Sodišča in posledično načina, kako bo ta moč dopolnjevala že obstoječ mednarodni sistem ohranjanja miru in varnosti. Ameriški kongres je že leta 1994 izrazil podporo mednarodnemu kazenskemu sodišču, pri tem pa poudaril, da ne bo privolil v ratifikacijo, razen v primeru, da so pravice ameriških državljanov zaščitene tako, kot so zaščitene pod ameriško ustavo.

Na pogajanjih v Rimu so predstavniki Clintonove administracije zavzeli trdna stališča in prav tako poskušali doseči kompromis glede temeljnih ameriških zadržkov, in sicer so med drugim nasprotovali položaju tožilca *proprio motu*, poudarjali poseben položaj ameriških vojakov in mirovnikov, kateri za to, da opravljajo svojo delo uspešno, ne bi smeli biti izpostavljeni političnim pregonom Sodišča in nasprotovali ideji, da je Sodišče pristojno za zločin agresije, ki še ni bil jasno določen v mednarodnem pravu. Za potrebe ZDA je konferenca naslovlila določene ameriške zadržke in pogoje, vendar ne tistih, ki jih je Clintonova administracija imela za kritične. Veleposlanik Scheffer je uspešnost ameriške pogajalske skupine v Rimu naslovil pred ameriškim odborom za zunanje zadeve.⁵⁰ Vsi ti ameriški zadržki so bili tudi jedro stališča, ki ga je zagovarjal predsednik Clinton, ko je oznanil, da bodo ZDA podpisale Rimski statut, vendar ga ne bo predložil senatu za ratifikacijo. Iz tega sledi, da so zadržki, ki so jih izrazili ameriški pogajalci v Rimu in predsednik Clinton ob podpisu pogodbe, jedro ameriške politike do MKS. Kot ugotavlja Bellinger (2008), so obstajale razlike v tonu in načinu, kako so bili ti zadržki naslovljeni s strani različnih ameriških uradnikov, vendar je vsebina vedno ostala nespremenjena.

Leta 2002 so ZDA pod Bushevo administracijo umaknile podpis s statuta, kar so podporniki Sodišča razumeli kot izraz bodoče agresivnejše politike do Sodišča, ZDA pa so svoj umik

⁵⁰ Op. 7, prav tam.

podpisa zagovarjale s tem, da so se želele izogniti zmedi, ki bi lahko nastala ob vprašanju, ali imajo ZDA kakršnekoli obveznosti kot podpisnica pogodbe v skladu z mednarodnim pogodbenim pravom. Analiza vseh nadaljnjih korakov Busheve administracije v zvezi s Sodiščem pokaže, da so pravzaprav le-ti zadevali vse osnovne zadržke, ki jih je izrazila že Clintonova administracija. Marc Grossman, namestnik državnega sekretarja, je tako ob umiku podpisa podal skoraj identične razloge, in sicer je med drugim poudaril skrb nad možnostjo politično motiviranih pregonov nad pripadniki ameriške vojske s strani MKS, izpostavil edinstveno vlogo VS pri vzpostavljanju in zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti, katero lahko MKS ogrozi ter izpostavil nezadosten zunanji nadzor funkcij tožilca MKS.

Na tej točki lahko spet zaključim, da so temeljni ameriški zadržki do Sodišča pravzaprav dokaj dosledni, če upoštevamo stališča, ki jih je zavzel ameriški senat v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, cilje, ki so ji želeli doseči ameriški pogajalci v Rimu, Clintonovo odločitev, da ne bo predložil pogodbe v senat za ratifikacijo, ter politiko predsednika Busha mlajšega. Na tem mestu poudarjam, da medtem ko lahko potegnemo relativno ravno linijo med stališči različnih administracij oziroma so temeljni zadržki identični, pa se je seveda ton in način nasprotovanja ter tudi sodelovanja s Sodiščem v letih po Rimski konferenci razlikoval.

Tako se je Busheva administracija kmalu po nastopu dela odločila, da se ne bo več udeleževala srečanj Skupščine držav pogodbenic, ponovno je ZDA prevzela status opazovalke šele leta 2009 v času demokratske administracije predsednika Obame. Ideja Clintonove administracije, da omeji možnost pregonov ameriških državljanov, je bila torej ta, da poskuša oblikovati strukture MKS od znotraj s sodelovanjem na sestankih in razpravah, medtem ko Busheva administracija ni imela namena spremeniti MKS od znotraj, temveč je sprejela politiko, ki je *a priori* omejila možnost multilateralnih pogajanj.

Nadalje se je Busheva politika do Sodišča razlikovala od Clintonove v tem, da so ZDA umaknile podpis s statuta, da so začele sklepati dvostranske dogovore o imuniteti ameriških državljanov pred pristojnostjo Sodišča, da so v VS predlagale resolucije, ki naj bi zaščitile ameriške mirovnike v operacijah ZN pred MKS in da so sprejele zakonodajo v obliki ASPA in Nethercutt amandmaja, ki je omejila njeno sodelovanje z MKS in odtegnila ekonomska sredstva mnogim državam. Odklon ameriške politike do Sodišča od prvotne politike popolnega nesodelovanja se je v drugem Bushevem mandatu pokazal na primeru Darfur, ko

ZDA niso blokirale resolucije, ki je predvidela predajo primera MKS. Tudi v naslednjih letih so ZDA pokazale večjo pripravljenost do sodelovanja s Sodiščem, vendar le skozi retoriko oziroma z izjavami visokih uradnikov Busheve administracije. Tako so ZDA leta 2005 napovedale svojo pripravljenost pomagati Sodišču, če jih bo le-to prosilo. Bellinger, pravni svetovalec ameriškega zunanjega ministrstva, je tako izjavil, da so ZDA pripravljene razmisliti o možni pomoči MKS glede Darfurja, v kolikor bi bilo to v skladu z ameriškimi zakoni. V intervjuju za *The Wall Street Journal* pa je Bellinger⁵¹ priznal, da »ima MKS pomembno vlogo v celotnem sistemu mednarodne pravičnosti«. ZDA so tudi jasno izrazile stališče, da bodo nasprotovale kakršnikoli resoluciji, ki bi primer Darfur v skladu s 16. členom statuta odložila za eno leto. Ameriška zunanja ministrica Condoleezza Rice (2008) je v ta namen pojasnila: »Smo država, ki je najbolj aktivna pri nasprotovanju vmešavanja v delo Mednarodnega kazenskega sodišča pri preiskavi sudanskih voditeljev, čeprav nismo država članica Sodišča«. Pomemben odklon predstavlja tudi dejstvo, da ZDA od leta 2006 dalje niso več poskušale doseči dvostranskih dogovorov o imuniteti, državna sekretarka Rice pa je bila takoj po prevzemu ameriškega zunanjega ministrstva javno kritična do teh sporazumov in priznala, da le-ti pravzaprav slabijo ameriško zunanjo politiko.

Busheva politika do MKS ni bila konsistentna, saj je nihala med politiko popolnega nesodelovanja v prvem mandatu do politike pripravljenosti do sodelovanja s Sodiščem v meri, kot to dopušča ameriška zakonodaja. Vseeno pa so temeljni zadržki do Sodišča ostali nespremenjeni.

Mednarodno kazensko sodišče in vloga ZDA v njem trenutno še ni prioriteta Obamove administracije kljub nedavni revizijski konferenci, ki je med drugim naslovlila tudi kritične ameriške zadržke in kljub dejstvu, da je Obama ob imenovanju svoje Nacionalne varnostne ekipe izpostavil tri najpomembnejša področja, s katerimi se bo v prihodnosti ukvarjala državna sekretarka. Med njimi je kot tretjo izpostavil okrepitev mednarodnih institucij (Kaufman, 2008).

Bellinger (2008) je tako že pred nastopom dela predsednika Obame namignil, da bo ne glede na izid predsedniških volitev naslednja ameriška administracija, tudi če bo hotela podpirati MKS, izrazila iste zadržke, kot so jih izrazile prejšnje administracije. Poudaril je, da ameriški

⁵¹ Op. 46, prav tam.

zadržki glede Sodišča niso strankarsko pogojeni in osnova za njih ni kratkotrajne narave. Zadržki predstavljajo edinstveno vlogo in interese ZDA kot globalne vojaške velesile in kot stalne članice VS, prav tako zadržki predstavljajo izvorno zgodovinsko ameriško skepso do institucij, kjer ni nadzorne oblasti. Bellinger dopušča možnost, da se bodo pogledi držav pogodbenic statuta skozi čas razvili tako, da bodo uspešno naslovile ameriške zadržke. Vendar brez teh sprememb ZDA, po njegovem mnenju, v bližnji prihodnosti ne bodo postale članica MKS.

Razvoj ameriške politike do Sodišča je ocenil tudi Clint Williamson (2009), veleposlanik za zadeve vojnih zločinov, ko je na okrogli mizi o odnosu ZDA s Sodiščem pod pokroviteljstvom raziskovalne institucije The Century Foundation ocenil, da je v času od Rimske konference dalje prišlo do evolucije ameriške politike do MKS, še posebno od leta 2006 dalje. Ta odklon pripisuje dejstvu, da je nekaj gorečih nasprotnikov Sodišča v tem času zapustilo Bushevo administracijo, pa tudi dejstvu, da je skozi čas prišlo do določenega pragmatičnega razmisleka o tej zadevi. Vendar hkrati Williamson opozarja, da je prišlo do določenih sprememb samo v praksi, v veliki meri samo na delovnih področjih, a brez kakršnikoli jasno določenih politik. Pravi, da je prišlo do 'tihe spremembe'. Torej s strani uradnega Washingtona ni bilo podane nobene uradne izjave, da se ameriška politika do MKS spreminja in ni bilo nobenega priznanja, da je bil začetni pristop do MKS v kakršnikoli meri napačen.

7 Možnosti ZDA za ratifikacijo Rimskega statuta

7.1 Ameriški podpis Rimskega statuta in ratifikacija

Rimski statut Sodišču priznava pristojnost nad državljani držav, ne glede na to, ali je le-ta država pogodbenica statuta. Zatorej ZDA pravzaprav s tem, ko ostajajo država nečlanica Sodišča, pridobijo zelo malo v primerjavi s tem, kar bi pridobile kot članica. Možnosti, da bi ameriško osebje zagrešilo zločin genocida ali hudodelstva zoper človečnost, so skoraj nične, ostaja pa primarna zaskrbljenost glede vojnih zločinov in posledičnega možnega pregona ameriških voditeljev. Vendar pa dosedanja praksa Sodišča⁵² kaže na to, da bo le-to svoj mandat oziroma 8. člen statuta interpretiralo zelo ozko, torej bo zahtevalo, da so »vojna hudodelstva storjena kot sestavni del načrta ali politike ali kot del obsežnega izvrševanja takih hudodelstev« (Rimski statut MKS, 8. čl).

V primeru, da ZDA postanejo članica MKS, bodo morale sprejeti vsaj teoretično možnost, da MKS sodi tudi ameriškim državljanom za zločine, ki spadajo pod pristojnost Sodišča. Sheffer in Hutson (2008, 10) ugotavljata, da je popolnoma nemogoče doseči imuniteto ZDA pred preiskavo in pregonom Sodišča, v primeru seveda, da bi ZDA postale njegova članica. Vseeno pa obstajajo določeni postopki, ki bi, če bi jim ZDA sledile, omogočili ZDA, da se pragmatično izognejo pregonu svojih političnih in vojaških voditeljev s strani Sodišča. Prvi izmed teh postopkov je, kot že omenjeno, izogib planiranju in izvrševanju zelo obsežnih krutih zločinov (prav tam). Verjetnost, da bi ZDA to storile, je majhna. Vendar pa je Busheva administracija in njena t. i. vojna proti terorizmu ameriško vdanost vladavini prava postavila pod vprašaj. Toda tudi, če bi ZDA storile takšno dejanje, pride na vrsto drugi postopek (Sheffer in Hutson 2008, 11), in sicer načelo komplementarnosti, ki bi omogočilo sprožitev strogo ameriških preiskav in pregonov domnevnih krivcev hudih zločinov. Pri tem je potrebno domnevati, da Ministrstvo za pravosodje (angl. *Department of Justice* – DOJ) in vojaški pravosodni sistem nista prišla pod politični vpliv. Sicer Busheva administracija v tem pogledu ni okrepila zaupanja v ameriški pravosodni sistem, vendar, kot ugotavljata avtorja (prav tam), le-ta še vedno deluje dobro. Tretjič, Sheffer in Hutson (prav tam) navajata, da mora Washington bolje razumeti cilj MKS, saj slednji ni bil ustvarjen z namenom osredotočiti se na državljane ZDA, ampak je njegov primarni cilj pripeljati storilce hudih zločinov pred roko pravice.

⁵² Primer Irak in obtožbe proti koalicijskim silam za njihove ravnanje v tej državi.

V primeru, da ZDA postanejo država pogodbenica statuta, lahko v skladu z njegovim 124. členom izjavijo, da za obdobje sedmih let po začetku veljavnosti statuta zanjo ne sprejmejo pristojnosti Sodišča. Gre za prehodno določbo. To sedemletno obdobje je bilo vključeno v statut, da se državam pogodbenicam omogoči, da modificirajo svojo domačo zakonodajo tako, da se bo le-ta prilegala statutu (Holt in Dallas 2006, 35). Na ta način se načelo komplementarnosti še okrepi.

ZDA bi lahko torej s tem, ko bi postale članica MKS, vplivale na vse možne amandmaje k statutu, ki jih sprejme Skupščina držav pogodbenic (SDP), hkrati pa zaradi te prehodne določbe ameriški vojaki in osebje ne bo podvrženo tveganjem, katerim so podvrženi zdaj, ko ZDA ostajajo zunaj Sodišča. Po šestih letih pa bi ZDA lahko v skladu s 127. členom statuta »/.../ ta statut odpovedale z notifikacijo generalnemu sekretarju Združenih narodov. Odpoved začne veljati eno leto po datumu prejema notifikacije, razen če ni v njej določen poznejši datum«. Nadalje, ratifikacija omogoča ZDA, da glasujejo o vseh pomembnih zadevah, kot je npr. volitev sodnikov in tožilca, lahko predložijo primer tožilcu in lahko vplivajo na definicijo potencialnih zločinov, kot je npr. zločin agresije. Ratifikacija tudi omogoča ZDA, da ne sprejmejo določenih sprememb statuta in tako Sodišče ne more biti pristojno za kaznivo dejanje, ki ga zajema sprememba, če ga storijo njeni državljani ali če je storjeno na njenem ozemlju (Rimski statut MKS, 121(5) čl.).

K Rimskemu statutu niso dovoljeni nobeni pridržki (Rimski statut MKS, 120. čl). To predstavlja problem za ZDA, ki so se vedno upirale sprejemu multilateralnih pogodb, ki neposredno nalagajo dolžnosti državam, razen če so lahko dodale svoje pridržke k tem pogodbam.⁵³ Vendar pa je v zadnjih letih praksa sklepanja multilateralnih pogodb taka, da slednje ne dovoljujejo pridržkov. Zato ZDA v večini niso pogodbenica takih pogodb.⁵⁴ Kljub temu pa bi ZDA ob ratifikaciji statuta lahko podale različne izjave oziroma pogoje, ki bi naslovili kritične točke. Scheffer in Hutson (2008, 16–17) priporočata naslednje izjave o razlagi pogodbe:

a) Dogovor, ki pogojuje, da bodo ob zahtevi MKS za predajo uporabljeni postopki podobni pravilom o izročitvi, pri tem pa mora državna sekretarka oziroma zunanja ministrica izpolniti dodatne stroge kriterije, ki bi odločali o predaji ameriškega državljana Sodišču. Eden izmed takih kriterijev bi bilo potrdilo pravnih strokovnjakov, da ZDA niso prestale testa komplementarnosti.

⁵³ Primer je Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah.

⁵⁴ Primer je Konvencija ZN o pomorskem mednarodnem pravu.

b) Pogoj, ki ga ZDA večinoma uporabljajo v svoji praksi ratificiranja pogodb, in sicer da nič v Rimskem statutu ne zahteva ali avtorizira uporabo zakona, ki bi bil v nasprotju z ameriško ustavo, kot jo one same interpretirajo.

c) Izjava, ki bi razložila, da bi bil vsak ameriški državljan, zahtevan s strani MKS, še posebno za hude zločine, storjene v ZDA, takoj podvržen preiskavi in nato, če upravičeno, podvržen porotnemu sojenju pred ameriškim sodiščem ali pa na vojaškem sodišču. Nadalje, če je domnevni storilec ameriški državljan in se nahaja zunaj ZDA, bodo slednje izkoristile pravico komplementarnosti v sodelovanju z drugimi državami in tako osebo pripeljale pred ameriško sodišče.

d) Izjava, ki ponovno navaja ustavne postopke za ustavno obtožbo in hkrati oznanja njeno razpoložljivost ameriškem senatu v primeru, da je predsednik, podpredsednik ali katerikoli drug državni uradnik osumljen zagrešitve hudega zločina. Izjava bi torej opisala te postopke, ki so na voljo ZDA v skladu z načelom komplementarnosti in tako priznala, da kazenski postopki proti takim uradnikom še vedno padejo pod pristojnost ameriškega sodišča.

e) Izjava, ki bi potrdila, da ima MKS pristojnost nad ZDA in njenimi državljani prvi dan meseca po šestdesetem dnevu od datuma ratifikacije, kar je v skladu s strogo časovno pristojnostjo statuta. Ameriški senat (ali kongres) pa bi tudi uradno oznanil, da MKS ne sme pričeti s preiskavo ameriških državljanov za ravnanje, izvršeno pred začetkom veljavnosti statuta za ZDA. S tem bi se potrdila ameriška ustavna prepoved retroaktivnosti oziroma kaznovanja *ex post facto*.

f) Izjava, ki bi razložila ameriško odpoved pogodbe, kar ji statut dovoljuje, če bi prišlo do katerekoli od naslednjih štirih situacij: i) MKS bi zaprlo ameriškega državljana, katerega bi Sodišče obsodilo, v tuji državi brez ameriškega soglasja ali privolitve; ii) Rimski statut je spremenjen tako, da dovoljuje smrtno kazen; iii) sodniki MKS bi sistematično in nepreklicno zanikali priznavanje temeljnih pravic rednega postopka, ki so zagotovljene v statutu; ali iv) sodniki MKS ali njegov tožilec bi postali tako politično pristranski ali pokvarjeni pri izvajanju svojih dolžnosti, da bi ZDA izgubile zaupanje v neodvisnost, objektivnost in verodostojnost MKS kot sodnega telesa in hkrati določile, da take kršitve statuta ne morejo biti odpravljene v razumnem času.

Administracija Baracka Obame je takoj po nastopu dela izjavila, da bo zavzela nov pristop do MKS, vključujoč sodelovanje s Sodiščem na primeru Darfur, in da se ukvarja z uradno revizijo ameriške politike do MKS skupaj s pravnimi strokovnjaki in vojaškimi poveljniki. Omenjena revizija do tega trenutka še ni končana.

ZDA res da ne morejo ponovno podpisati pogodbe, saj podpis nikoli ni bil fizično izbrisan, pogodba pa ni več na voljo za podpis, lahko pa pristopijo k pogodbi brez kakršnegakoli dejanja okrog statusa podpisa, kar je pravno enako ratifikaciji (DKKP, 15. čl). Čeprav so ZDA s pismom generalnemu sekretarju ZN dosegle, da zanjo več ne veljajo obveznosti, ki pritičejo državi podpisnici mednarodne pogodbe, pa ZDA ostajajo podpisnica pogodbe. Kot take lahko ZDA obdržijo svoj status opazovalke, nadaljujejo z ratifikacijo ali pa kako drugače podpirajo Sodišče (The American Society of International Law 2009, 21). Ni pa jasno, ali lahko ZDA ratificirajo pogodbo, ne da bi ponovno obnovile podpis preko novega pisma generalnemu sekretarju ZN.

Po mnenju Shefferja in Hutsona (2008, 19) bi bil za ZDA najboljši korak tisti, ki bi vključeval novo pismo predsednika generalnemu sekretarju ZN, ki bi slednjega obvestilo, da ZDA umikajo pismo, poslano ZN s strani Busheve administracije, katero je umaknilo ameriški podpis Rimskega statuta. Novo pismo bi pomenilo, da ZDA spet prevzamejo obveznosti, ki pritičejo državi podpisnici mednarodne pogodbe. To v prvi vrsti pomeni, da se bodo vzdržale dejanj, ki bi Rimskemu statutu odvzela njen cilj in predmet (DKKP, 18. čl).

ZDA na poti sodelovanja s Sodiščem ovira tudi njihova lastna zakonodaja, in sicer ASPA. V primeru, da se ZDA odločijo sodelovati s Sodiščem, bo predsednik moral izdati odlok za opustitev v skladu s odstavkom 2003(c) ASPA ali uporabiti njegov odstavek 2015 (The American Society of International Law 2009, 21). Obe možnosti dajeta ZDA določeno svobodo sodelovanja s Sodiščem, vsaj kar se tiče sodelovanja glede primerov imenovanih posameznikov. Torej se zdi, da predsednika, kljub možnemu izdajanju odlokov za opustitev, ASPA še vedno omejuje pri njegovem sodelovanju s Sodiščem zunaj specifičnih primerov. Tako je možno, da ZDA ne morejo postati država pogodbenica statuta, ne da bi dopolnila ASPA oziroma ga ukinila (prav tam). Tudi če bi ZDA postale pogodbenice statuta, pa bi jih omejitve iz ASPA ovirale pri izpolnjevanju njihovih splošnih obveznosti kot države pogodbenice, in sicer Rimski statut v 86. členu državam pogodbenicam nalaga, da »/.../ morajo v skladu z določbami tega statuta v polni meri sodelovati s Sodiščem pri preiskavi in pregonu kaznivih dejanj v pristojnosti Sodišča«. Revizija ASPA se tako za potrebe približevanja ZDA Sodišču zdi neizogibna.

Jesenko (2005, 126) ugotavlja, da ZDA zato, ker Rimski statut ni v skladu z njeno ustavo, ne morejo postati članica MKS. Pri tem izhaja iz dejstva, da je »ustava ZDA vrhovni zakon in avtoriteta, kar pomeni, da ZDA ne morejo skleniti mednarodne pogodbe, ki ni v skladu z

njeno ustavo, mednarodna pogodba pa ne more spreminjati ali razveljavljati ustavnih določil. /.../ Temu v prid govorijo tudi odločitve ameriškega vrhovnega sodišča, v skladu s katerim so ustavno varovane pravice zavarovane pred notranjim učinkom mednarodnih pogodb«.

7.2 Človekove pravice in vladavina prava

Sodišče predstavlja pravico tako za žrtve kot za kršitelje. Gre za »/.../ forum, ki spoštuje spomin na tiste, ki smo jih izgubili, kot tudi forum za kaznovanje tistih, ki so za to odgovorni« (McMorran 2003). Prav tako predstavlja moralno obvezo do človekovih pravic, pravičnosti, svobode in mira; torej vseh bistvenih ameriških interesov, za katere bi si ZDA morale prizadevati tudi preko sodelovanja z MKS. Če želijo ZDA ostati pomemben in predvsem vpliven igralec na mednarodnem področju varovanja človekovih pravic in mednarodnega prava, bodo zelo težko še naprej ignorirale MKS. Dejstvo je, da Sodišče postaja pomemben faktor pri opozarjanju ustvarjalcev ameriške politike na pomembnost vladavine prava pri oblikovanju ameriške zunanje in vojaške politike (Hutson in Scheffer 2008, 7). MKS ustvarja prihodnost ravnanja s hudimi zločini, kar ima vpliv tudi na ameriško vojsko. Globalni standardi in pravila o tem, kako se lotiti oboroženih konfliktov, se bodo tako razvijali naprej brez ameriškega vpliva. S tem, ko ostajajo zunaj MKS, in s tem, ko so mu agresivno nasprotovale, so ZDA že izgubile veliko svoje avtoritete na področju človekovih pravic in mednarodnega prava. Ali kot pravita Sheffer in Hutson (2008, 11): »Dlje kot bodo ZDA ostale zunaj Sodišča in ne priznavale njegovih možnih pozitivnih vplivov na ameriške nacionalne interese, večja bo nevarnost, da bo Sodišče razvilo novo pravo, ki bo izpodbijalo ameriške interese ali pa bo z njimi neskladno«.

Ne samo, da Sodišče omogoča žrtvam in svojcem, da se soočijo s kršitelji ter poskrbi, da je osumljencem pravično sojeno in da so obtoženi kaznovani, Sodišče skupnostim tudi omogoča, da ponovno vzpostavijo vladavino prava, hkrati pa naj bi Sodišče tudi odvrčalo potencialne kršitelje od zagrešitve hudih zločinov. Sicer bo ta kultura odvrčanja potrebovala še veliko let, da se bo razvila, a vendar lahko MKS igra pomembno vlogo pri njenem razvoju v mednarodnih zadevah. Tako obstaja priložnost, da MKS zmanjša število konfliktov in zločinov, ki zahtevajo vojaško intervencijo, še posebno ameriško, da jih zatre (prav tam).

Ameriška opozicija Sodišču pa ne ogroža samo njihovih nacionalnih interesov, ampak se posledice lahko pokažejo tudi v drugih državah. Obstaja namreč možnost, da bo ameriško nasprotovanje Sodišču ogrozilo možnost prehodnih demokracij in šibkih držav, ki so nastale

kot posledica spopadov, da vzpostavijo domače pravne standarde po vzoru mednarodnih pravnih standardov, zapisanih v Rimskem statutu. Če MKS ne bo veljal za pravičnega in ga velike sile ne bodo sprejele, bo to zelo malo pomagalo državam, ki želijo poslati zlonamernega voditelja pred Sodišče (Krasnor 2004, 325). Dejstvo ostaja, da svetovni hegemoni ne samo, da delujejo na mednarodnem prizorišču, ampak skušajo vplivati na oblikovanje mednarodnega okolja in si tako zagotoviti nadzor nad dogajanjem v njem.

7.3 Sodelovanje oziroma vzajemna korist

Sodišče si zasluži podporo ZDA, saj podpira nesporne ameriške interese za napredovanje in razvoj mednarodnega prava. Obe strani lahko veliko pridobita z ameriško ratifikacijo statuta. Medtem ko lahko ZDA pomagajo Sodišču s tem, ko bi mu nudile svoj vpliv, prestiž, osebje, znanje in sredstva, bi ZDA s tem, ko bi postale članica MKS, spet okrepile svoj slab ugled na področju človekovih pravic in vladavine prava v svetu. MKS, kateremu zelo primanjkujejo najrazličnejša sredstva, jasno potrebuje podporo v kakršnikoli obliki, ki mu jo lahko nudijo ZDA. Prav tako bi ZDA s svojo ratifikacijo statuta ali pa tudi samo z okrepljenim sodelovanjem s Sodiščem prispevale k njegovi legitimnosti. In obratno, s članstvom bi enako tudi ZDA pridobile na legitimnosti. Potemtakem je jasno, da Sodišče potrebuje ZDA v enaki meri kot ZDA Sodišče. Vprašanje ostaja, kako bodo ZDA našle to ravnovesje med svojimi nacionalnim interesi na eni strani in globalnimi zadevami na drugi strani oziroma v kolikšni meri bodo žrtvovale svojo suverenost za okrepitev svetovne vladavine prava. Vodilni teoretik sodobnega mednarodnega kazenskega prava profesor Bassiouni (2002) je pri tem zapisal: »Medtem ko je svet hvaležen ZDA za njihovo vlogo pri ohranjanju miru in jih ali njene državljane ne bo neopravičljivo preganjal, pa jim tudi ne bo dal *carte blanche* (op. a. neomejeno moč), da vodijo vojaške operacije, ne da bi se držale istih standardov, ki veljajo za druge oziroma jim jih ZDA vsiljujejo. Problem ni v Sodišču, ampak v ameriških dvojnih merilih«.

7.4 Skupščina držav pogodbenic in revizijska konferenca

Prva revizijska konferenca Rimskega statuta je potekala konec maja oziroma začetek junija 2010 v Kampali, prestolnici Ugande. Gre za revizijsko konferenco za obravnavo sprememb statuta, kar predvideva tudi sam statut.⁵⁵ V Kampali so države pogodbenice obravnavale naslednje predloge amandmajev; in sicer revizijo 124. člena statuta, zločin agresije ter

⁵⁵ Rimski statut MKS, 123.čl..

vključitev uporabe določenih orožij kot vojnih zločinov v smislu oboroženega spopada, ki nima mednarodnega značaja.⁵⁶

Čeprav ZDA še niso obnovile svojega podpisa statuta preko pisma, poslanega generalnemu sekretarju ZN, pa vseeno lahko sodelujejo na srečanjih skupščine držav pogodbenic kot država opazovalka. ZDA so namreč podpisnica Sklepnega akta Rimske konference, ločenega dokumenta, katerega ZDA niso izpodbijale oziroma zavrnile, kar jim omogoča pravico sodelovanja na vseh sestankih Skupščine oziroma jim podeli status opazovalke z vsemi pravicami razen pravice do glasovanja (Coppin 2002, 1–2).

Od leta 2001 naprej je Busheva administracija zavračala uporabo statusa opazovalke na srečanjih oziroma pogajanjih Skupščine držav članic in tako tudi ni sodelovala na pogajanjih posebne delovne skupine za definicijo zločina agresije. Države nečlanice Sodišča, kot so npr. Rusija, Kitajska, Indija in Pakistan, so za razliko od ZDA sodelovale na teh pogajanjih, saj se zavedajo pomembnosti te definicije za svojo lastne oborožene sile. In prav zločin agresije je tisti zločin, za katerega obstaja največja možnost, da bi z njim obtožili ZDA glede na to, da so le-te vojaško prisotne v velikem delu sveta. Vsi ti razlogi bi morali zadostovati za ameriško prisotnost na teh pogajanjih.

Kaznivo dejanje agresije je ena izmed najbolj spornih inkriminacij na seznamu kaznivih dejanja po mednarodnem pravu (Jager 1997, 86). Prepoved dejanja agresije je bila prvič omenjena v Ustanovni listini Mednarodnega vojaškega sodišča v Nürnbergu,⁵⁷ in sicer kot hudodelstvo zoper mir. V literaturi se zločin agresije večkrat pojmuje kot »zločin vseh zločinov« (Scheffer in Hutson 2008, 20) ali pa kot »najvišji zločin« (angl. *supreme crime*) (Schabas 2004, 124). Dejanje agresije namreč praviloma vodi v vojne, ko smo priča pobijanju ljudi v velikem številu. Prvi pravi poskus definiranja zločina agresije pa se je zgodil leta 1974, ko je GS OZN sprejela resolucijo št. 3314 in z njo definirala zločin agresije. GS OZN je dejanje agresije označila za »zbrano zlo celote« za »hudodelstvo zoper mednarodni mir, za katero je predvidena mednarodna odgovornost«. Čeprav resolucije GS niso mednarodno

⁵⁶ Podrobnosti o revizijski konferenci glej spletno stran Mednarodnega kazenskega sodišča: Revizijska konferenca – Website of the International Criminal Court: Review Conference, dostopno prek: <http://www.icc-cpi.int/Menus/ASP/ReviewConference/Review+Conference.htm> (11. maj 2010).

⁵⁷ Ustanovna listina Mednarodnega vojaškega sodišča v Nürnbergu - *Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis ("London Agreement")*. 1945. Odlok izdan 8. avgusta. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/topic,4565c22538,4565c25f443,3ae6b39614,0.html> (31. maj 2010).

pravno zavezujoče, pa je Meddržavno sodišče določilo, da resolucija št. 3314 odraža običajno mednarodno pravo (Lavers 2008, 301). Vseeno pa to priznanje Meddržavnega sodišča ni rešilo problema dejanja agresije. In sicer, kot trdi Bavcon (1997, 29) velja v teoriji mednarodnega javnega prava stališče, da ima mednarodno običajno pravo večjo moč kot mednarodno pogodbeno pravo primarno zaradi dveh argumentov, in sicer: v številnih državah velja mednarodno običajno pravo že po ustavi kot del notranjega prava, medtem ko mednarodne pogodbe postanejo del notranjega prava le, če tako odloči organ, pristojen za ratifikacijo; norma mednarodnega običajnega prava velja *erga omnes*, mednarodna pogodba pa veže samo države, ki so jo ratificirale. Vendar pa, kot ugotavlja Bavcon (1997, 30), so norme kazenske narave in običajnega mednarodnega prava praviloma v nasprotju z načelom zakonitosti, zlasti z zahtevo po določenosti dejanja v zakonu, in vsaj dvomljive s stališča prepovedane retroaktivne veljave kazenskopravne norme. Prav zato je pobuda za kodificiranje agresije v Rimskem statutu toliko večja.

Sedem let po vzpostavitvi Sodišča so se ZDA le odločile za sodelovanje na sestankih SDP kot opazovalka. To je naznanil ameriški veleposlanik za vojne zadeve Stephen Rapp⁵⁸ na tiskovni konferenci, ki je sledila zasedanju SDP.

Dejstvo, da so ZDA prevzele status opazovalke, pa ne pomeni, da so ZDA s tem odstopile od svojih temeljnih pomislekov. Rapp (2009) je tako v svojem nagovoru Skupščini med drugim povedal:

S tem, ko smo (op. a. ZDA) bili na prejšnjih zasedanjih odsotni, bomo tu predvsem poslušali in se učili. Naša prisotnost na tem zasedanju /.../ odseva naše zanimanje za boljše razumevanja zadev, o katerih se tu razpravlja in za boljše razumevanja dela Sodišča.

Pogledi ZDA na definicijo agresije, ki odražajo specifično vlogo in odgovornost, zaupano Varnostnemu svetu na podlagi Listine ZN pri njegovi reakciji na agresijo ali grožnji z njo in hkrati odražajo našo zaskrbljenost glede samega osnutka definicije, so dobro znani.

Menimo, da če bo Rimski statut dopolnjen tako, da bo vključeval definicijo zločina agresije, mora pristojnost slediti določbi Varnostnega sveta, da se je agresija zgodila.

Čeprav spoštujemo težko delo, ki ga je na tem področju naredila Skupščina držav članic, pa menimo, da je potrebno to zadevo nasloviti izredno previdno, prav tako ima Sodišče samo interes, da se ga ne vlačí v politične spletko, kar bi lahko ogrozilo njegovo nepristranskost.

⁵⁸ Rapp, Stephen. 2009. Izjava ameriškega veleposlanika za vojne zadeve po zasedanju skupščine držav članic. V Clarke (2009).

Ideja ZDA o nepolitični definiciji zločina agresije je torej tista, pri kateri imajo ZDA nadzor nad zmožnostjo MKS, da kazensko preganja zločin agresije s tem, ko imajo v VS stalni sedež oziroma veto. Gre za stališče, ki je nadvse podobno ameriški prvotni zahtevi, da MKS nima pristojnosti nad nobeno zadevo, ki je v prvotni pristojnosti VS. Čeprav še ni jasno, katera instanca⁵⁹ bo Sodišču prisodila pristojnost za zločin agresije, pa obstaja velika verjetnost, da definicija ne bo odražala želja ZDA.

Kot ugotavlja Lavers (2008, 303), je problem odvisnosti MKS od VS glede določitve agresije v tem, da bi Sodišče izgubilo svojo neodvisnost kot mednarodno sodno telo in v tem, da bi postalo podrejeno VS. Predlog za predhodno določbo VS o tem, ali se je dejanje agresije zgodilo, ne samo da razvrednoti kompetentnost MKS, ampak je tudi v nasprotju s predvideno vlogo VS. Predhodna določba namreč podeljuje VS navidezno sodno funkcijo, kar je neprimerno glede na to, da je VS politični organ (prav tam).

7.4.1 Revizijska konferenca

Revizijska konferenca Rimskega statuta, predvidena v njegovem 123. členu, je potekala konec maja in v začetku junija 2010 v ugandski prestolnici Kampali. Sprejetih je bilo nekaj pomembnih amandmajev, ki bodo nadalje prispevali k razvoju mednarodnega prava. Prvič, odkar je bil vzpostavljen sistem ZN, namreč obstaja možnost, da bodo kršitelji zločina agresije zanj tudi odgovarjali pred mednarodnim kazenskim sodiščem.

Države pogodbenice Sodišča so na konferenci, katere so se udeležile tudi mnoge države s statusom opazovalke, sprejelo odločitve o treh amandmajih.

8. člen statuta so dopolnili tako, da so razširili prepoved uporabe določenih orožij kot vojnih zločinov, in sicer v konfliktih, ki nimajo mednarodnega značaja (Skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta 2010c). Uporaba teh orožij je že veljala za vojni zločin v Rimskem statutu, vendar samo v primeru spopadov mednarodnega značaja,⁶⁰ tako da ta amandma samo odraža realnost uporabe teh orožij tudi v državljanskih vojnah in drugih notranjih konfliktih, kar pomeni, da je kaznovanje takih zločinov nujno potrebno. Amandma bo v skladu z 121(5).

⁵⁹ Predlogi se gibljejo od tega, da bo MKS samo lahko začelo s pregonom, do tega, da bo Meddržavno sodišče določilo, ali je do agresije prišlo (Lavers 2008, 312–14).

⁶⁰ 8 (2). čl. Rimskega statuta MKS.

členom statuta stopil v veljavo za tiste države pogodbenice, ki so sprejele spremembo, eno leto po deponiranju listin o njihovi ratifikaciji ali sprejetju.

Prav tako so na konferenci interpretirali 121(5). člen tako, da se države nečlanice in države članice, katere niso sprejele amandmaja, obravnava enako (Skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta 2010c). To pomeni, da Sodišče najverjetneje ne bo izvrševalo pristojnosti za te nove zločine nad državljani držav nečlanic, kamor med drugimi spadajo tudi državljani ZDA.

Nadalje je SDP Rimskega statuta (2010b) na revizijski konferenci soglasno sprejela resolucijo, ki pravi, da so države članice obravnavale spremembo 124. člena, kot to predvideva Rimski statut. SDP je odločila, da 124. člen ostane v statutu v svoji prvotni obliki, vendar pa ga bo skupščina ponovno obravnavala čez pet let. Ta odločitev pomeni, da lahko država, ko postane pogodbenica statuta, izjavi, da za obdobje sedmih let po začetku veljavnosti statuta zanjo ne sprejme pristojnosti Sodišča glede vojnih zločinov.

Najpomembnejšo in hkrati najbolj sporno točko pa je na konferenci predstavljal amandma, ki se navezuje na zločin agresije. Rimski statut v svojem 5. členu sicer predvideva, da je Sodišče pristojno za zločin agresije, hkrati pa se tega zločina ne sme preiskovati in preganjati, dokler ne bo sprejeta določba, ki opredeli to kaznivo dejanje in določa pogoje, ob katerih Sodišče izvaja pristojnost za to kaznivo dejanje.

Že pred samo konferenco so potekala obsežna pogajanja v okviru Posebne delovne skupine za zločin agresije (Special Working Group on the Crime of Aggression – *SWGCA*). Slednja je tako na konferenci postregla z osnutkom amandmaja, ki je vseboval dogovorjeno definicijo zločina agresije in različne tekste o pogojih izvrševanja pristojnosti. Na sami konferenci so torej poskušali doseči kompromis med predlogi, ki so želeli omejiti pogoje, ki bi omogočali, da se nek zločin agresije znajde pred Sodiščem, in predlogi, ki so podpirali bolj širši pristop.

Resolucija, ki jo je SDP Rimskega statuta (2010d) sprejela soglasno, med drugim predvideva, da Sodišče lahko izvaja pristojnost za zločin agresije, če a) Varnostni svet preda primer Sodišču. V tem primeru lahko tožilec nadaljuje s preiskavo, ki se nanaša na zločin agresije; b) država pogodbenica seznaniti tožilca s situacijo ali pa tožilec na lastno pobudo sproži preiskavo. V slednjem primeru, če VS ni določil, da se je akt agresije zgodil, mora tožilec

pridobiti pooblastitev vseh sodnikov predobravnavnega senata, da lahko nadaljuje s preiskavo.

Vendar dejstvo ostaja, da VS redko določi, da se je dejanje agresije zgodilo. Iz diplomatskih in političnih razlogov je lažje, da VS samo določi grožnjo ali kršitev mednarodnega miru in varnosti. Zato je veliko držav na konferenci vztrajalo, da obstaja nek mehanizem, ki bo Sodišču omogočal, da nadaljuje s preiskavo v primeru odsotnosti odločitve Sveta glede agresije.

Rezultat teh pritiskov držav je bil torej tak, da v primeru, da VS po šestih mesecih ne prinese te odločitve, lahko predobravnavni senat Sodišča razpravlja o tej zadevi. Ta vloga predobravnavnega senata pa bi lahko oporekala primatu VS, da odloča o tem, ali se je dejanje agresije zgodilo. Nazadnje so na konferenci določili, da VS še vedno lahko da 'rdečo luč' predobravnavnemu senatu, in sicer velja, da lahko predobravnavni senat sproži preiskavo zločina agresije samo, če VS ni drugače odločil v skladu z 16. členom statuta. Slednji omogoča VS, da z resolucijo odloži preiskavo ali pregon Sodišča za dvanajst mesecev. Zadnja beseda VS pri odločanju o sprožitvi preiskav za zločin agresije je bila nujno potrebna, če so želeli, da bi resolucijo oziroma amandmaje podprli tudi stalni članici Sveta, Velika Britanija in Francija. Prav tako je ta odločitev pomirila tudi ameriško delegacijo, ki ima sicer status opazovalke, vendar ji položaj v mednarodnih odnosih dovoljuje uveljavljanje precejšnjega vpliva.

Potrebno je tudi razlikovati med dvema možnima postopkoma, ki Sodišču podeljujeta pristojnost. V primeru, ko VS preda primer Sodišču v skladu s VII. poglavjem UL, lahko Sodišče izvaja pristojnost nad državljani držav katerekoli države članice ali nečlanice ne glede na to, ali je dotična država sprejela pristojnost Sodišča za zločin agresije. Nasprotno pa, če država članica seznanj tožilca s situacijo ali pa tožilec sam sproži preiskavo zločina agresije, mora Sodišče najprej ugotoviti, ali je zločin agresije zagrešil državljan države, ki je predhodno izjavila, da ne sprejme pristojnosti Sodišča za zločin agresije. Če taka izjava obstaja, potem Sodišče ne sme preiskovati ali preganjati državljanov te države.

Prav tako Sodišče ne sme izvajati pristojnosti za zločin agresije, če ga je storil državljani države nepogodbenice ali je bil zločin storjen na ozemlju take države. Ta novi člen⁶¹ predstavlja velik uspeh za države nepogodbenice, saj 121(5). člen statuta pravi, da lahko samo država pogodbenica izjavi, da ne sprejema pristojnosti Sodišča za nove zločine v statutu.

Amandmaji, sprejeti v Kampali, bodo stopili v veljavo tako, kot to določa 121(5). člen statuta, torej eno leto po deponiranju njihovih listin o ratifikaciji ali sprejetju. Vendar pa je hkrati določeno,⁶² da lahko MKS izvaja pristojnost za zločin agresije šele po 1. januarju 2017. Po tem datumu (in samo, če je trideset ali več držav sprejelo spremembe) lahko države pogodbenice izdajo pooblastilo za izvajanje pristojnosti pod istimi pogoji, ki so potrebni za sprejetje amandmaja, torej soglasno ali pa z dvotretjinsko večino.

Manj problemov je predstavljalo sprejetje definicije agresije. SDP Rimskega statuta (2010d) je sprejela nov člen 8 *bis*, ki zločin agresije definira kot načrtovanje, pripravljanje, spodbujanje ali izvrševanje dejanja agresije osebe na položaju, ki mu omogoča učinkovito izvrševanje nadzora ali omogoča usmerjanje političnih in vojaških dejanj v državi. To dejanje mora po svojih lastnostih, obsežnosti in obsegu predstavljati očitno kršitev Listine Združenih narodov. Nadalje, drugi odstavek istega člena definira dejanje kot uporabo oboroženih sil države proti suverenosti, ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti druge države ali pa v kakršnikoli drugi obliki, neskladni z UL ZN. Prav tako drugi odstavek v skladu z resolucijo št. 3314 GS ZN našteje vsa dejanja, ki štejejo za zločin agresije.

7.4.2 Pomen revizijske konference za ZDA

ZDA so na konferenco poslale obsežno delegacijo z nalogo ohraniti dosedanje sodelovanje s Sodiščem, državami pogodbenicami in opazovalkami ter nevladnimi organizacijami. Delegaciji je dodatno podporo predstavljala tudi prva Nacionalna varnostna strategija Obamove administracije, objavljena nekaj tednov pred samo konferenco. V strategiji je med drugim zapisano, da ZDA ohranjajo podporo mednarodni pravičnosti, in sicer deloma tudi preko ameriške politike sodelovanje z MKS (Bela hiša 2010). Takšen pristop je delegacija zagovarjala tudi na konferenci, in sicer so poudarjali, da ZDA vidijo Sodišče kot nujno

⁶¹ Člen 15 *bis* (Skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta 2010d).

⁶² Člen 15 *bis* (Skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta 2010d).

potrebno za pospeševanje mednarodne stabilnosti in da bodo ZDA še vedno, ne glede na rezultat konference, ohranile svoje obveze do Sodišča (Rapp 2010).

Konferenca je bila, kot sta pojasnila Koh in Rapp (2010), vodji ameriške delegacije na revizijski konferenci, z vidika Obamove administracije uspešna. Vključevala je uspešno ocenitev napredovanja in položaja mednarodnega sistema kazenske pravičnosti,⁶³ vključitev zaobljub številnih držav, tudi dveh ameriških,⁶⁴ in sprejetje sprejemljivih amandmajev o vojnih zločinih in zločinu agresije. Vodja ameriške delegacije, pravni svetovalec zunanjega ministrstva Koh (Koh in Rapp 2010), je tako po konferenci izjavil, da »/.../ kar se novih zločinov tiče, rezultat konference ščiti naše (op. a. ameriške) vitalne interese«. Glede preteklih in prihodnjih odnosih med ZDA in MKS pa je Koh (prav tam) povedal: »Menim, da smo po 12 letih spremenili ameriški odnos do Sodišča, in sicer od sovražnosti do pozitivnega sodelovanja. V tem primeru je načelno sodelovanje delovalo tako, da je zaščitilo naše interese, izboljšalo rezultat in nam prineslo obnovljeno naklonjenost mednarodne skupnosti«.

7.5 Odnos ZDA *vis-a-vis* MKS v prihodnosti

Revizijska konferenca je končana, trenutno stališče oziroma status *quo* ZDA pa nas vodi v razmišljanje o možnostih ZDA, da v bližnji prihodnosti postanejo članica MKS.

Christine Chung (2009), bivša tožilka MKS, je tako v intervjuju priznala, da Obamova administracija še ni razvila jasne politike glede Sodišča in da zaradi drugih prednostnih zadev MKS v ameriški politiki še ni dobilo zadosti pozornosti. Tudi tu leži razlog, zakaj večina analitikov meni, da ratifikacija v bližnji prihodnosti ni realna.

John Bellinger tako meni,⁶⁵ da v primeru, da ne bo prišlo do sprememb, ki bi zadevale temeljne ameriške zadržke do Sodišča, obstaja velika verjetnost, da ZDA v bližnji prihodnosti ne bodo postale pogodbenice statuta. Nadalje meni, da bi se tudi, če bi predsednik ZDA podpiral ameriški pristop k statutu, soočil s skeptično reakcijo v senatu, pri tem pa se sklicuje na ASPA, ki je bil sprejet v senatu s 75 glasovi za in 19 proti.

⁶³ ZDA so skupaj z Norveško in Demokratično republiko Kongo organizirale neformalno srečanje o t. i. pozitivni komplementarnosti – podpori domačemu pravnemu sistemu. Na konferenci je Skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta (2010a) sprejela tudi resolucijo, ki med drugim priznava ključno vlogo komplementarnosti znotraj sistema Rimskega statuta in spodbuja države, da izkoriščajo svoje domače pravne sisteme vedno, ko je to mogoče in s tem preprečijo potrebo Sodišča, da prevzame določen primer.

⁶⁴ Zaobljube ZDA na revizijski konferenci Rimskega statuta – *Pledges by the United States of America, Review Conference of the Rome Statute*. 2010. Dostopno prek:

http://www.amicc.org/docs/Review_Conference_Pledges_by_the_US.pdf (17. avgust 2010).

⁶⁵ Op. 136, prav tam.

Na drugi strani pa Scheffer in Hutson (2008, 11–12) menita, da lahko ZDA več pridobijo s članstvom v MKS, kot pa lahko izgubijo, če bodo še naprej ostajale zunaj njega, še posebno navajata tu prednosti, kot so okrepitev ameriške verodostojnosti v svetu in pa potrditev njihove zavezanosti globalni vladavini prava. Po njunem mnenju bi ohranjanje statusa *quo* v prihodnosti samo okrepilo zločinske vladarje, da delujejo brez posledic in posledično spravljajo v nevarnost ameriške vojake, poslani v tujino z nalogo, da ustavijo pokole in ponovno vzpostavijo mir. Prav zato sta Scheffer in Hutson (2008, 8) mnenja, da mora Obama čim prej pridobiti odobritev senata za ratifikacijo statuta, ZDA pa bi tako na revizijski konferenci pridobile možnost glasovanja. Kako pomembna je revizijska konferenca, kjer naj bi se definiral zločin agresije, pove že dejstvo, da so ZDA po sedmih letih nesodelovanja pri pogajanjih o definicije agresije, ki poteka znotraj Posebne delovne skupine za zločin agresije, končno tja poslale svojega predstavnika.

Vmesni pristop pa zagovarja Chungova (2009), ki pravi, da do ratifikacije ne bo prišlo še nekaj časa, vendar pa če upoštevamo, kako hitro je MKS postal mednarodni akter, je pomembnost sodelovanja s Sodiščem jasna. Po njenem mnenju je Sodišče pridobilo mednarodni vpliv in je v svojih dosedanjih letih delovanja ohranilo svoje ideale.

Bellinger (2008) je v svojem nagovoru na konferenci, ki je obeležila 10. obletnico Rimskega statuta povedal, da bodo ZDA sodelovale s Sodiščem toliko, kolikor bo to pripomoglo k pospeševanju skupnih ciljev. Meni, da lahko zagovorniki Sodišča in ZDA več pridobijo tako, da se osredotočijo na skupne vrednote in na pospeševanje mednarodnega prava kot pa s prepričevanjem drug drugega, da spremenijo poglede na MKS. Meni, da prej, ko se obe strani strinjata o tem, da se ne strinjata glede Sodišča kot institucije, prej se bo možno osredotočiti na iskanje praktičnih in konstruktivnih načinov za sodelovanje pri pospeševanju skupnih ciljev.

Tudi Ameriško združenje za mednarodno pravo (angl. *The American Society of International Law-ASIL*) je podalo svoje mnenje glede sodelovanja ZDA z MKS. In sicer je za ta namen ustanovilo posebno delovno skupino (angl. *Task Force*), ki je napravila obsežno študijo ameriške politike do Sodišča. Tako je ASIL (2009) podalo izjavo, v kateri priporoča predsedniku Obami, da najavi politiko pozitivnega sodelovanja z MKS. Nadalje ASIL v zadnjih letih opaža zaželen razvoj ameriške politike do Sodišča. Med drugim združenje tudi priporoča uradno izjavo oziroma uradno najavo politike, ki bo določila namero ameriške vlade, da le-ta podpira cilj in namen Rimskega statuta. Kljub temu pa ne priporočajo ameriške

ratifikacije statuta. Ocenjujejo, da je še prezgodaj za obsežno oceno Sodišča, prav tako ostaja nejasno, kako bodo določeni ameriški zadržki naslovljeni. Priznavajo pa, da se mnogi ameriški zadržki do Sodišča niso uresničili v praksi, da Sodišče sodeluje v preiskavah in pregonih primerov, za katere ZDA izkazujejo velik interes ter da bodo na revizijski konferenci obravnavali zadeve, ki predstavljajo vitalni interes za ZDA. Zatorej je pomembno, da ZDA močno in pozitivno sodelujejo s Sodiščem, na konferenci pa predstavijo svoje poglede in pomisleke.

Zdi se, da je politika pozitivnega sodelovanja ZDA s Sodiščem politika, ki dobiva največ zagovornikov, hkrati pa predstavlja politiko, ki ji bodo ZDA v prihodnjih nekaj letih verjetno tudi sledile. Ratifikacija se je takoj ob nastopu dela Obamove administracije zaradi stališča novega predsednika, da je potrebno vrniti verodostojnost ZDA na mednarodnem prizorišču in hkrati okrepiti mednarodne institucije, zdela še dokaj verjetna, zdaj pa se v luči pozitivnega rezultata revizijske konference z ameriškega stališča zdi nekoliko bolj oddaljena.

SKLEP

Prvi del hipoteze, v kateri trdim, da so bili temeljni ameriški zadržki in ameriška politika do Mednarodnega kazenskega sodišča vse od nastanka ideje o njegovem obstoju do njegove dejanske funkcionalnosti in naprej konsistentni, lahko deloma potrdim. Kljub temu pa lahko drugi del hipoteze, ki trdi, da ZDA, v kolikor ne pride do določenih sprememb v Rimskem statutu, slednjega v bližnji prihodnosti ne bodo ratificirale, v celoti potrdim.

ZDA so skozi zgodovino vedno veljale za velikega podpornika vladavine prava, človekovih pravic in so v času po drugi svetovni vojni igrale vodilno vlogo pri oblikovanju in nastanku mnogih norm mednarodnega prava. Hkrati so ZDA dolgo časa podpirale idejo o stalnem kazenskem sodišču, prav tako so imele ključno vlogo pri ustanavljanju obeh *ad hoc* mednarodnih kazenskih sodišč. Rimsko konferenco pa so ZDA razumele kot zgodovinsko priložnost, kjer se bodo izoblikovali temelji institucije, ki bo vsebinsko in simbolično utelešala prizadevanja mednarodne skupnosti, da kršitelje najhujših hudodelstev, ki pretresajo vest človeštva, pripelje pred roko pravice.

V obdobju pred Rimsko konferenco so ZDA poudarjale, da ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča ni končni cilj. Sposobnost takega sodišča, da prispeva k pravičnosti in miru in si pri tem zagotovi podporo ZDA, naj bi bila odvisna od moči Sodišča in načinov, kako bi bila ta moč vključena v obstoječ mednarodni sistem ohranjanja miru in varnosti.

Ameriški kongres je že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja sprejel zakonodajo, ki je poudarila, da naj ZDA raziščejo možnosti za ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča, ki pa med drugim ne sme krati suverenih pravic posameznih držav. Prav tako je v tem času ameriški senat sprejel podobno zakonodajo, ki je poudarila, da senat ne bo soglašal z ratifikacijo pogodbe, ki bi ustanovila tako sodišče, razen v primeru, da bi taka pogodba med drugim zagotavljala, da bodo pravice ameriških državljanov, predpisane v ameriški ustavi, polno zaščitene.

Čeprav so ameriški predstavniki na konferenci poskušali prepričati druge države, da sprejmejo pristop do MKS, kot so ga zagovarjale ZDA, pa je bil na koncu soglasno sprejet pristop, ki ga je zagovarjala skupina podobno mislečih držav, ameriški pristop pa so označili kot rezultat ameriškega razumevanja njihove 'izjemnosti'.

Analiza dejanj, ki so sledila Rimski konferenci, od Clintonovega podpisa statuta do Bushevega umika podpisa, sprejetja določenih zakonodaj, ki so se tesno navezovale na MKS pa do nedavne revizijske konference, je pokazala, da so bili temeljni ameriški zadržki do Sodišča pravzaprav zelo konsistentni. Vsi ti zadržki ostajajo jedro ameriške politike do MKS.

Hkrati je analiza dejanj vseh administracij, vpletenih v MKS, pokazala, da pa so vseeno obstajale razlike, včasih tudi zelo velike, med tonom in načinom naslavljanja vseh teh zadržkov s strani različnih ameriških uradnikov. Pri tem je vsebina ameriških pogledov okrog Rimskega statuta ostala nespremenjena.

Med pomembnejše dogodke v zvezi z ameriško politiko do Sodišča lahko izpostavim strinjanje ZDA s predlogom Varnostnega sveta, da primer Darfur preda MKS. Ta dogodek lahko označim kot zasuk ameriške politike do Sodišča. Čeprav so ZDA v letih, ki so sledila, pokazale večjo pripravljenost sodelovanja s Sodiščem, pri glasovanju v Varnostnem svetu pa niso več nasprotovale resolucijam, ki so omenjale MKS, pa ZDA vseeno pri tesnejšem sodelovanju z MKS oziroma pogojnem pristopu k statutu ovira tudi lastna zakonodaja, sprejeta neposredno po ustanovitvi Sodišča. Gre za tiho spremembo, v smislu, da so se določene zadeve spremenile le v praksi, uradni Washington pa pri tem ni podal nobene uradne izjave, da se ameriška politika do MKS spreminja in hkrati ni priznal, da je bil začetni pristop do MKS v kakršnikoli meri napačen.

Analiza dogodkov v času nove demokratske administracije predsednika Obame vodi v zaključek, da ZDA v bližnji prihodnosti ne bodo ratificirale Rimskega statuta. Kljub dejstvu, da so ZDA po devetih letih spet prevzele status opazovalke v Skupščini držav pogodbenic Rimskega statuta, kar bi lahko razumeli kot znak približevanja k pristopu k pogodbi, pa je bil rezultat nedavne revizijske konference zelo ugoden za ZDA. To pomeni, da je njihova ratifikacija statuta odložena vsaj za nekaj let. MKS bo za hudodelstvo agresije, zločin, za katerega obstaja največja možnost, da bi z njim obtožili ZDA glede na njihovo globalno vojaško prisotnost, namreč pristojno šele leta 2017, pa še to samo ob izpolnitvi določenih pogojev. Na revizijski konferenci so ZDA dosegle tudi enega ključnih ciljev, in sicer gre za zagotovitev, da se ZDA in druge nečlanice ter države članice, katere niso sprejele amandmaja glede novih zločinov v statutu, obravnava enako.

V grobem je bil končni rezultat revizijske konference ta, da se hudodelstvo agresije spet potisne na stran oziroma da se pristojnost za njegov pregon odloži za naslednjih sedem let. To je bil tudi temeljni cilj ZDA na konferenci, saj so si slednje predvsem prizadevale za to, da se Sodišču dodeli dodaten čas, katerega bi lahko le-to izkoristilo za okrepitev in se pri tem osredotočilo na pregon zločinov, ki so trenutno v njegovi pristojnosti. Argument, ki ga ZDA vedno znova poudarjajo, je ta, da je MKS še vedno dokaj mlado sodišče in da še ni podalo nobene sodbe oziroma zaključilo nobenega primera v nasprotju z MKSJ, ki je v enakem obdobju delovanja uspešno zaključilo dvanajst primerov.

Temeljni cilj ZDA na konferenci je predstavljal tudi ohranitev vloge Varnostnega sveta pri določanju, ali se je dejanje agresije zgodilo, kot to določa 39. člen UL OZN. Glede na to, da VS OZN velja za najmanj priljubljeno mednarodno institucijo in katerega ima v bistvu rado le pet držav, dve od teh s pravico glasovanja na konferenci, je bil rezultat, kjer VS v veliki večini ohrani svojo primarno vlogo ohranjanja miru in varnosti, spet ugoden za ZDA.

V določeni točki ameriški zasuk politike do MKS, vključujoč prevzet status opazovalke, zbuja polemike o tem, ali je končni cilj ZDA po tem, ko so ugotovile, da Sodišče postaja vedno bolj pomembno v sistemu mednarodne pravičnosti in da ne bo propadlo v začetnih fazah obstoja, ta, da ga želijo preoblikovati v tej smeri oziroma do točke, ki bi jim omogočala ratifikacijo statuta. Ali pa so ZDA s svojo politiko načelnega sodelovanja z MKS samo zaskrbljene glede zagrešitve najhujših hudodelstev in tako le želijo zagotoviti njihov pregon ter hkrati zagotoviti podporo mednarodni pravičnosti in vladavini prava?

Rezultat konference je za ZDA bolj pozitiven, kot bi lahko pričakovali. Razlogi za to ležijo v statusu ZDA kot svetovne velesile in zavedanju drugih držav pogodbenic statuta, da je mednarodna institucija mnogo bolj šibka brez vsaj sodelovanja ZDA pri njenem delovanju, če že ne njenega polnega članstva. Dejstvo je, da mednarodne institucije, kjer ZDA ne sodeluje oziroma ni članica, niso tako učinkovite. Prav tako se države pogodbenice zavedajo, da oba *ad hoc* tribunala ne bi bila tako uspešna brez ameriškega sodelovanja. Hkrati je pomembno, da ZDA ostanejo vključene oziroma so del procesa, saj lahko s tem dosežejo večjo zaščito nacionalnih interesov in gradijo močnejše institucije s politiko sodelovanja. Rezultat konference je tudi pokazal določeno količino samozavedanja držav pogodbenic o tem, da čas še ni primeren za končno odločitev glede agresije in da bo potrebnega še nekaj časa, v

katerem se bo MKS dokazalo kot sposobna in učinkovita institucija za pregon posameznikov, obtoženih zagrešitve najhujših hudodelstev.

Vprašanje, ki ostaja, je, v katero smer bo šla ameriška politika do MKS v letih po revizijski konferenci, če upoštevamo ameriško podporo Sodišču v določenih primerih v zadnjih letih na eni strani in še vedno prisotnega stališča, da ima Rimski statut temeljne napake na drugi. Prav tako v ameriški zakonodaji obstajajo določene določbe, ki preprečujejo polno sodelovanje ZDA z MKS.

Kot kaže, so se ZDA odločile za politiko načelnega sodelovanja z MKS. Ta vključuje srečanja ameriških predstavnikov z uradniki Sodišča, posredovanje informacij, delo na področju zaščite prič in diplomatsko podporo, ki zagotavlja aretacije, predaje ter sodelovanje na tem področju. Druge strategije, ki so jih uporabile ZDA, od izolacije do sovražnosti do Sodišča so se izkazale za neučinkovite. Namreč, Sodišče obstaja, deluje, obravnava primere in potrebuje pomoč. Kaj za ameriške interese in sam razvoj MKS pomeni trenutna ameriška politika načelnega sodelovanja, bo pokazal čas, lahko pa zaključim, da smo sedaj priča situaciji, ko ZDA niso več del problema Sodišča, ampak del njegove rešitve.

Če se ob koncu dotaknem še prihodnosti sistema mednarodne pravičnosti, menim, da je obstoj hibridnih *ad hoc* mednarodnih sodišč ena od možnosti, ki bi lahko zadovoljila obe strani, ZDA in podpornike MKS. Gre torej za sodišče, kjer sodeči senat tvorijo domači, državni sodniki skupaj z mednarodnimi, kjer za njih obstaja dovolj velika mednarodna podpora in ki imajo sedež v prestolnicah držav, vpletenih v primer, kar pomeni, da niso odmaknjeni od okolij, v katerih so bila storjena hudodelstva za razliko od drugih mednarodnih kazenskih sodišč s sedeži v Haagu. MKS nikoli ne bo sposobno kazenskopravno preganjati več kot tri ali štiri primere v specifični situaciji in verjetno bodo obstajale situacije, ko je boljše, da je sodišče bližje ljudem, kot je to npr. v Sierra Leone ali Kambodži, da ima mednarodno podporo in pomoč za zagotovitev neodvisnosti, kot pa da se primeri pošljejo na tisoče kilometrov stran v Haag, v roke ljudi, ki niso podrobno seznanjeni s specifično kulturo in državo. To je konec koncev tudi skladno z načelom komplementarnosti. Obstajati mora nepretrgana zveza, kontinuum med nacionalno in mednarodno ravno s tem, da se na mednarodni ravni obravnava le peščica primerov. To bi predstavljalo spodbudo za države, da same prevzamejo določen primer in hkrati razvijejo ali utrdijo svoj pravni sistem.

LITERATURA

Abramowitz, Michael in Colum Lynch. 2008. Darfur Killings Soften Bush's Opposition to International Court. *Washington Post*, 12. oktober. Dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/10/11/AR2008101101964.html> (3. maj 2010).

Amandma k Ameriškemu zakonu o zaščiti (oboroženih sil), ki je odstranil tekst 'ali 5' z odd. 2013 (13)(A) - *John Warner National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2007: H.R. 5122 S.2766*. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/NDAA%202007%20ASPA%20Amendment.pdf> (3. maj 2010).

Amandma k Ameriškemu zakonu o zaščiti (oboroženih sil), ki preklicuje dotok vojaške pomoči - *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2008 H.R. 4986: Sec. 1212. Repeal of limitations on military assistance under the American Servicemembers' protection act of 2002*. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/NDAA%202008%20ASPA%20Amendment.pdf> (3 maj 2010).

Ameriški zvezni zakon H.R.1105 - *H.R.1105 Title: Omnibus Appropriations Act, 2009*. Dostopno prek: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d111:H.R.1105>: (3. maj 2010).

Ameriški zvezni zakon H.R. 2333 - *H.R. 2333 An Act to authorize appropriations for the Department of State, the United States Information Agency, and related agencies, and for other purpose*. Dostopno prek: http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=103_cong_bills&docid=f:h2333eas.txt.pdf (20. april 2010).

Ameriški zvezni zakon H.R. 3057, Nethercutt amandma - *H.R. 3057 An act making appropriations for foreign operations, export financing, and related programs for the fiscal year ending September 30, 2006, and for other purposes*. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/Nethercutt%202006.pdf> (3. maj 2010).

Ameriški zvezni zakon H.R. 4169 – *H.R. 4169 To provide that the International Criminal Court is not valid with respect to the United States, and for other purposes*. Dostopno prek: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c107:1:./temp/~c107UNVoZx::> (30. april 2010).

Annan, Kofi. 2003. Govor na zasedanju Varnostnega sveta Združenih narodov - *Security Council Fifty-eighth year: 4772nd meeting*, 3. New York, 12. junij. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/UNSCpv1422debate12June03.pdf> (2. maj 2010).

Bassiouni, M. Cherif. 2002. Court is no threat to us. *Chicago Tribune*, 14. julij. Dostopno prek: http://articles.chicagotribune.com/2002-07-14/news/0207140456_1_icc-war-crimes-prosecution (11. maj 2010).

--- 2003. *Introduction to international criminal law*. New York: Transnational Publishers.

Bavcon, Ljubo, Marko Bošnjak, Franc Brinc, Matjaž Jager, Davor Krapac in Darko Maver. 1997. *Mednarodno kazensko pravo*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Bavcon, Ljubo. 2003. Mednarodno kazensko pravo in državna suverenost. V *Rimski statut mednarodnega kazenskega sodišča in drugi dokumenti z uvodnimi pojasnili*, ur. Dean Zagorac, 37-54. Ljubljana: Amnesty International Slovenije.

Bela hiša. 2002. *The National Security Strategy of the United States of America* - Nacionalna varnostna strategija Združenih držav Amerike. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-020920.pdf> (20. april 2010).

--- 2010. *The National Security Strategy of the United States of America* - Nacionalna varnostna strategija Združenih držav Amerike. Dostopno prek: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (17. avgust 2010).

Bellinger, John. 2008. *The United States and the International Criminal Court: Where We've Been and Where We're Going*. Chicago, 25. april. Dostopno prek: <http://2001-2009.state.gov/s/l/rls/104053.htm> (3. maj 2010).

Bolton, John R. 2002a. Dopis ameriškega državnega podsekretarja za nadzor nad oborožitvijo in mednarodno varnost generalnemu sekretarju OZN - *International Criminal Court: Letter to*

UN Secretary General Kofi Annan, 6. maj. Dostopno prek:
http://www.lb9.uscourts.gov/webcites/08documents/Abagninin_bolton.pdf (20. april 2010).

--- 2002b. Govor ameriškega državnega podsekretarja za nadzor nad oborožitvijo in mednarodno varnost Johna Boltona na inštitutu Aspen - *The United States and the International Criminal Court. John R. Bolton, Under Secretary for Arms Control and International Security: Remarks at the Aspen Institute*. Berlin, 16. september. Dostopno prek:
http://www.coalitionfortheicc.org/documents/USBolton_Aspen16Sept02.pdf (27. april 2010).

--- 2002c. Govor ameriškega državnega podsekretarja za nadzor nad oborožitvijo in mednarodno varnost Johna Boltona na srečanju organizacije Federalist Society - *John R. Bolton Under Secretary for Arms Control and International Security Remarks to the Federalist Society*. Washington, 14. november. Dostopno prek:
http://stage.amicc.org/docs/Bolton11_14_02.pdf (27. april 2010).

Bravin, Jess. 2006. US Warms to Hague Tribunal. *Wall Street Journal*, 14. junij. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/6-14-06%20Wall%20Street%20Journal.pdf> (3. maj 2010).

Brown, Bartram S. 2002. Unilateralism, Multilateralism and the International Criminal Court. V *Multilateralism and U.S. Foreign Policy: Ambivalent Engagement*, ur. Stewart Patrick in Shepard Forman, 323-44. Colorado: Lynne Rienner Publishers.

Bush, George W. 2003. Predsedniška določba št. 2003-27 Memorandum državnemu sekretarju - *Presidential Determination No. 2003-27 Memorandum for the Secretary of State: Waiving Prohibition on United States Military Assistance to Parties to the Rome Statute Establishing the International Criminal Court*. Washington, 1. julij. Dostopno prek:
<http://www.amicc.org/docs/PD2003-27.pdf> (2. maj 2010).

--- 2006. Memorandum državnemu sekretarju, ki predvideva preklic prepovedi nudenja ekonomskih sredstev - *Memorandum for the Secretary of State: Waiving the Prohibition on the Use of Fiscal Year 2006 Economic Support Funds with Respect to Various Parties to the Rome Statute Establishing the International Criminal Court*. Washington, 28. november. Dostopno
prek:

<http://www.amicc.org/docs/White%20House%20Memo%2028%20November%202006.pdf>
(3. maj 2010).

--- 2008. Memorandum državnemu sekretarju, ki predvideva preklic prepovedi nudenja ekonomskih sredstev - *Memorandum for the Secretary of State: Presidential Determination No. 2008-21 Waiving the Prohibition on the Use of Economic Support Funds with Respect to Various Parties to the Rome Statute Establishing the International Criminal Court*. Washington, 20. junij. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/White%20House%20Memo%2020%20June%202008.pdf> (3. maj 2010).

--- 2009. Memorandum državnemu sekretarju, ki predvideva preklic prepovedi nudenja ekonomskih sredstev - *Memorandum for the Secretary of State: Presidential Determination No. 2009-14 Waiving the Prohibition on the Use of Economic Support Funds with Respect to Various Parties to the Rome Statute Establishing the International Criminal Court*. Washington, 16. januar. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/White%20House%20Memo%2016%20January%202009.pdf> (3. maj 2010).

Chung, Cristine. 2009. Intervju spletnega portala The Reckoning - *Q&A with Christine Chung* *The Reckoning: The Battle for the International Criminal Court*, 10. julij. Dostopno prek: <http://www.pbs.org/pov/reckoning/christinechung.php> (11. maj 2010).

Clarke, David. 2009. U.S. to attend Hague court meeting as observer. *Reuters*, 16. november. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/idUSLG395050> (11. maj 2010).

Clinton, Bill. 2000. Izjava ameriškega predsednika ob podpisu Rimskega statuta MKS – *President Clinton Statement on Signature of the International Criminal Court*. Washington, 31. december. Dostopno prek: http://www.amicc.org/docs/Clinton_sign.pdf (20. april 2010).

Clinton, Hillary. 2009a. Odgovori na vprašanja odbora za zunanje zadeve – *Questions for the record. Senator John Kerry: Nomination of Hillary Rodham Clinton. Department of State/Secretary of State*, 65-66, 13. januar. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/KerryClintonQFRs.pdf> (3. maj 2010).

--- 2009b. Intervju Fareed Zakarie in Beatrice Marshall - *Townterview Hosted by CNN and KTN*, 6. avgust. Dostopno prek: <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/08/126954.htm> (3. maj 2010).

Coalition for the International Criminal Court (CICC). 2003a. *March 11th Special Edition: ICC Update*. New York: CICC Secretariat. Dostopno prek: <http://www.coalitionfortheicc.org/documents/iccupdate32aEng.pdf> (2. maj 2010).

--- 2003b. *U.S. Threatens to Cut Military Assistance to Nations Supporting the International Criminal Court: Law Pressures Non-U.S. Allies to Sign ICC Immunity Pacts*. New York: CICC Secretariat. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/06.30.03ASPAdedline.pdf> (2. maj 2010).

--- 2004a. *Chronology of the adoption of Security Council resolutions 1422/1487 and withdrawal of the proposed renewal in 2004*. New York: CICC Secretariat. Dostopno prek: http://www.coalitionfortheicc.org/documents/FS-1422and1487Chronology_26March2008.pdf (2. maj 2010).

--- 2004b. *US "Nethercutt Amendment" Threatens Overseas Aid to Allies that have joined the ICC*. New York: CICC Secretariat. Dostopno prek: http://www.iccnw.org/documents/NethercuttAmend_07Dec04.pdf (3. maj 2010).

--- 2005. *Updates on the United States*. New York: CICC Secretariat. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/?mod=newsdetail&news=347> (2. maj 2010).

--- 2006. *Questions & Answers: US Bilateral Immunity agreements or so-called "article 98" agreements*. New York: CICC Secretariat. Dostopno prek: http://www.iccnw.org/documents/FS-BIAs_Q&A_current.pdf (2. maj 2010).

Conforti, Benedetto. 2005. *Mednarodno pravo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Coppin, Aurélie. 2008. *Status of the U.S. Signature of the Rome Statute of the International Criminal Court*. New York: The American Non-Governmental Organizations Coalition for the
the ICC (AMICC),

United Nations Association of the United States of America. Dostopno prek: http://www.amicc.org/docs/US_Signature.pdf (11. maj 2010).

Craddock, Bantz J. 2005. Izjava generala na zaslišanju odbora za vojaške zadeve - *Capitol hill hearing testimony Committee: House armed service headline: Fiscal 2006 defense budget: Testimony-by: General Bantz J. Craddock, Commander*. Washington, 9. marec. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/Craddock%20Statements%203-05.pdf> (3. maj 2010).

Cunningham, James. 2003. Govor na zasedanju Varnostnega sveta Združenih narodov. *Security Council Fifty-eighth year: 4772nd meeting, 23*. New York, 12. junij. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/UNSCpv1422debate12June03.pdf> (2. maj 2010).

Dunajska konvencija o pogodbenem pravu - *Vienna Convention on the Law of Treaties*, sprejeta 22. maja 1969, v veljavi od 27. januarja 1980. Dostopno prek: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf (3. maj 2010).

Ehard, Hans. 1949. The Nuremberg Trial Against the Major War Criminals and International Law. *The American Journal of International Law* 43 (2): 223-245.

Elsa, Jennifer. 2002. International Criminal Court: Overview and Selected Legal Issues. *Congressional Research Service: Report for Congress* Order Code RL31495. Dostopno prek: <http://italy.usembassy.gov/pdf/other/RL31495.pdf> (28. april 2010).

Galbraith, Jean. 2003. The Bush Administration's Response to the International Criminal Court. *Berkeley Journal of International Law* 21(3): 683-702.

Glick, Veronica. 2008. *An assessment of US policy and action in relation to the International Criminal Court during the Bush administration, 2001-2009, and prospects for the Obama administration's ICC policy*. New York: The American Non-Governmental Organizations Coalition for the ICC (AMICC), United Nations Association of the United States of America. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/US-ICCpolicy2001-2009.pdf> (3. maj 2010).

Graditzky, Thomas. 1998. Individual criminal responsibility for violations of international humanitarian law committed in non-international armed conflicts. *International Review of the Red Cross* 322. Dostopno prek: <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/57JP4L> (28. april 2010).

Grossman, Marc. 2002. Govor podsekretarja za politične zadeve na zasedanju Centra za strateške in mednarodne študije - *Marc Grossman, Under Secretary for Political Affairs Remarks to the Center for Strategic and International Studies*. Washington, 6.maj. Dostopno prek: http://www.amicc.org/docs/Grossman_5_6_02.pdf (27. april 2010).

Holt, Victoria K. in Elisabeth W. Dallas. 2006. *On trial: The US military and the International Criminal Court*. Washington: The Henry L. Stimson Center. D.

--- 2002a. *United States Efforts to Undermine the International Criminal Court: Article 98 Agreements*. New York: Human Rights Watch. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/hrw20020802.pdf> (2. maj 2010).

--- 2002b. *United States Efforts to Undermine the International Criminal Court: Legal Analysis of Impunity Agreements*. New York: Human Rights Watch. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/campaigns/icc/docs/art98analysis.htm> (2. maj 2010).

--- 2003. *Bilateral Immunity Agreements*. New York: Human Rights Watch. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/HRWBIAJune03.pdf> (2. maj 2010).

--- 8. odstavek. *Myths and Facts About the International Criminal Court*. New York: Human Rights Watch. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/campaigns/icc/facts.htm> (30. april 2010).

Husted Burleigh, Anne. 2009. *John Adams*. New York: Arlington House (1969).

Jesenko, Ana Matilda. 2005. Odnos ZDA do Mednarodnega kazenskega sodišča. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, FDV.

Kagan, Robert. 2003. *Of paradise and Power: America and Europe in the New World Order*. New York: Alfred A. Knopf.

Kaufman, Stephen. 2008. National Security Team Announced by Obama. *America.gov: U.S. Department of State's Bureau of International Information Programs*, 1. december. Dostopno prek: <http://www.america.gov/st/usg-english/2008/December/20081201143005esnamfuak0.172619.html> (10. maj 2010).

Kelly, Ian. 2009. Tiskovna konferenca ameriškega zunanjega ministrstva - *Daily Press Briefing of US State Department by Spokesman Ian Kelly*. Washington, 16. november. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2009/nov/131982.htm> (3. maj 2010).

King, Henry T. in Theodore C. Theofrastous. 1999. From Nuremberg to Rome: A step backward for U.S. foreign policy. *Case Western Reserve Journal of International Law* 31(47): 47-106.

Kirsch, Phillippe. 2006. Intervju Joshua Rozenberga o Mednarodnem kazenskem sodišču – The Court That Tries America's Patience. *Global Policy Forum*, 12. januar. Dostopno prek: <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/164-icc/28543.html> (27. april 2010).

Koh, Harold in Stephen Rapp. 2010. Tiskovna konferenca ameriškega zunanjega ministrstva - *US Department of State Daily Press Briefing: U.S. Engagement With The International Criminal Court and The Outcome Of The Recently Concluded Review Conference*. Washington, 15. junij. Dostopno prek: http://www.state.gov/s/wci/us_releases/remarks/143178.htm (17. avgust 2010).

Krasnor, Emily. 2004. American Disengagement with the ICC: Undermining International Justice and U.S. Foreign policy goals. *Peace Review* 16 (3): 323-329.

Lavers, Troy. 2008. [Pre]determining the crime of aggression: Has the time come to allow the International Criminal Court its freedom? *Albany Law Review* 71: 299-319.

Layne, Christopher. 2003. America as European Hegemon. *The National Interest* (72): 26-27.

Leigh, Monroe. 2004. *Comparison: The U.S. Constitution vs. The International Criminal Court's Rome Statute*. Washington: Washington Working Group on the ICC, World Federalist

Association. Dostopno prek: [http://www.amicc.org/docs/Rome %20Statute%20and%20US%20Constitution.pdf](http://www.amicc.org/docs/Rome%20Statute%20and%20US%20Constitution.pdf) (28. april 2010).

McCain, John in Bob Dole. 2006. Rescue Darfur Now. *Washington Post*, 10. september. Dostopno prek: [http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/09/08 /AR2006090801664.html](http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/09/08/AR2006090801664.html) (3. maj 2010).

McCormack, Sean. 2009. Tiskovna konferenca ameriškega zunanjega ministrstva - *US Department of State Daily Press Briefing by Spokesman Sean McCormack*. Washington, 14. julij. Dostopno prek: <http://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/dpb/2008/july/106986.htm> (3. maj 2010).

McMorran, Chris. 2003. International War Crimes Tribunals. V *Beyond Intractability*, ur. Guy Burgess in Heidi Burgess. Colorado: Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Dostopno prek: http://www.beyondintractability.org/essay/int_war_crime_tribunals/?nid=1238 (10. maj 2010).

Moravcsik, Andrew. 2002. Why is U.S. Human Rights Policy So Unilateralist? V *Multilateralism and U.S. Foreign Policy: Ambivalent Engagement*, ur. Stewart Patrick in Shepard Forman, 345-376. Colorado: Lynne Rienner Publishers.

Negroponto, John D. 2002. Izjava ameriškega veleposlanika v Združenih narodih - *Statement by Ambassador John D. Negroponto, United States Permanent Representative to the United Nations, on the Situation in Bosnia and Herzegovina*. New York, 10. julij. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/UnitedStatesSCDeb10July02.pdf> (2. maj 2010).

Nolte, Georg. 2003. The United States and the International Criminal Court. V *Unilateralism and U.S. Foreign policy: International perspectives*, ur. David M. Malone in Yuen Foong Khong, 71-94. Colorado: Lynne Rienner Publishers.

Ocampo-Moreno, Luis. 2006. Pismo glavnega tožilca Mednarodnega kazenskega sodišča o situaciji Irak - *Letter concerning the situation in Iraq*, 9. februar. Dostopno prek: http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/F596D08D-D810-43A2-99BBB899B9C5BCD2/277422/OTP_letter_to_senders_re_Iraq_9_February_2006.pdf (27. april 2010).

Patrick, Stewart. 2002. Multilateralism and Its Discontents: The Causes and Consequences of US Ambivalence. V *Multilateralism and U.S. Foreign Policy: Ambivalent Engagement*, ur. Stewart Patrick in Shepard Forman, 2-46. Colorado: Lynne Rienner Publishers.

--- 2003. Beyond Coalitions of the Willing: Assessing U.S. Multilateralism. *Ethics & International Affairs* 17 (1): 37-54.

Prosper, Pierre-Richard. 2002. Intervju z novinarji v ameriški ambasadi v Londonu - "*On-the-Record*" Briefing by Amb. Pierre-Richard Prosper. London, 24. januar. Dostopno prek: http://www.amicc.org/docs/Prosper9_20_02.pdf (2. maj 2010).

Rabkin, Jeremy. 1999. International Law vs the American Constitution: Something's Got to Give. *The National Interest* Spring 1999: 30-41.

Ralph, Jason. 2003. Between Cosmopolitan and American Democracy: Understanding US Opposition to the International Criminal Court. *International Relations* 2003 (17): 195-211. Dostopno prek: <http://ire.sagepub.com/cgi/content/abstract/17/2/195> (20. april 2010).

Rapp, Stephen. 2009. Govor na zasedanju skupščine držav pogobenic Mednarodnega kazenskega sodišča - *Speech to Assembly of States Parties*. Nairobi, 19. november. Dostopno prek: http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/ASP8/Statements/ICC-ASP-ASP8-GenDeba-USA-ENG.pdf (11. maj 2010).

--- 2010. Izjava ameriškega veleposlanika za vojne zadeve na zasedanju revizijske konference Rimskega statuta - *Statement by Stephen J. Rapp, U.S. Ambassador-at-Large for War Crimes Review Conference of the International Criminal Court Kampala, Uganda*. Kampala, 1. junij. Dostopno prek: http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/Statements/ICC-RC-gendeba-USA-ENG.pdf (17. avgust 2010).

Reeker, Philip T. 2002. Izjava namestnika predstavnika ameriškega zunanjega ministrstva ob podpisu bilateralnega dogovora o imuniteti z Romunijo - *Statement by Philip T. Reeker, deputy spokesman of the US State Department, U.S. and Romania sign article 98 agreement*. 1. avgust. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/USReekerArt98Romania1Aug02.pdf> (30. april 2010).

Rice, Condoleezza. 2006. Izjava ameriške zunanje ministrice o Mednarodnem kazenskem sodišču - *US Secretary of State Condoleezza Rice: Trip Briefing, En Route to San Juan, Puerto Rico*. 10. marec. Dostopno prek: http://www.coalitionfortheicc.org/documents/CICCFSS-CommentsUSOfficials_BIA-ASPA_current.pdf (3. maj 2010).

--- 2008. Intervju z medijsko hišo NBC - *Interview with US Secretary of State Condoleezza Rice, NBC's Meet the Press*, 21. december. Dostopno prek: <http://www.cqpolitics.com/wmspage.cfm?parm1=5&docID=news-000003000033> (10. maj 2010).

Rice, Susan. 2009. *Remarks by Ambassador Susan E. Rice, U.S. Permanent Representative to the United Nations, At New York University's Center for Global Affairs and Center on International Cooperation, "A New Course in the World, a New Approach at the UN"*. New York, 12. avgust. Dostopno prek: <http://www.usun.state.gov/briefing/statements/2009/august/127953.htm> (3. maj 2010).

Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča. 1998. Sprejet 17. julija v Rimu, v veljavi od 1. julija 2002. V Dean Zagorac, ur. 2003. *Rimski statut Mednarodnega kazenskega Sodišča in drugi dokumenti z uvodnimi pojasnili*, 103-164. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije.

Risch, Stuart W. 2009. Hostile Outsider or Influential Insider? The United States and the International Criminal Court. *Army Lawyer* 5: 61-89.

Rivkin, David in Lee Casey. 1999. The International Criminal Court vs. the American People. *The Heritage Foundation*, 5. februar. Dostopno prek: <http://www.heritage.org/Research/Reports/1999/02/The-International-Criminal-Court-vs-the-American-People> (28. april 2010).

Rosenthal, John. 2004. A Lawless Global Court: How the International Criminal Court undermines the U.N. system. *Policy review, Hoover Institution Stanford University* 123. Dostopno prek: <http://www.hoover.org/publications/policyreview/3439981.html> (28. april 2010).

Roth, Kenneth. 2002. Resist Washington's Arm-Twisting. *International Herald Tribune*, 30. september. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2002/09/30/opinion/30iht-edroth_ed3_.html?scp=1&sq=Resist%20Washington%27s%20Arm-Twisting&st=cse (2. maj 2010).

Sadat, Leila Nadya. 2000. The Evolution of the ICC: From the Hague to Rome and Back Again. V *The United States and the International Criminal Court*, ur. Sarah B. Sewall in Karl Kaysen, 119-136. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Sancin, Vasilka, Dominika Švarc in Matjaž Ambrož. 2009. *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.

Schabas, William A. 2004. The unfinished work of defining aggression: How many times must the cannonballs fly, before they are forever banned? V *The permanent International Criminal Court*, ur. Dominic McGoldrick, 123-42. Oregon: Hart Publishing.

Scharf, Michael P. 2001. The ICC's jurisdiction over the nationals of non-party states: A critique of the U.S. position. *Law and Contemporary Problems* 64 (1): 68-117. Dostopno prek: <http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?64+Law+&+Contemp.+Probs.+67+%28Winter+2001%29> (27. april 2010).

Scheffer, David. 1998a. Zaslišanja veleposlanika o Mednarodnem kazenskem sodišču pred senatnim odborom za zunanje zadeve - *Testimony Before the Senate Foreign Relations Committee*. Washington, 23. julij. Dostopno prek http://www.state.gov/www/policy_remarks/1998/980723_scheffer_icc.html (20. april 2010).

--- 1998b. Izjava veleposlanika za zadeve vojnih zločinov na sestanku centra za tuje medije - *On-the-record briefing at the foreign press center*, 31. julij. Dostopno prek: http://www.amicc.org/docs/Scheffer7_31_98.pdf (7. maj 2010).

--- 2001. Staying the Course with the International Criminal Court. *Cornell International Law Journal* 47: 65. Dostopno prek: <http://www.highbeam.com/doc/1G1-87710963.html> (27. april 2010).

--- 2005. Article 98(2) of the Rome Statute: America's Original Intent. *Journal of International Criminal Justice* 3: 333-53. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/Scheffer%20Article98.pdf> (2. maj 2010).

--- 2007. Izjava veleposlanika za zadeve vojnih zločinov pred pododborom za človekove pravice in odborom za pravosodje v ameriškem senatu - *Testimony of David Scheffer Before the Subcommittee on Human rights and the Law committee on the judiciary United states Senate*, 14. november. Dostopno prek: http://judiciary.senate.gov/hearings/testimony.cfm?id=3028&wit_id=6778 (27. april 2010).

--- 2008. The Security Council's Struggle over Darfur and International Justice. *Jurist Legal News and Research*, 20. avgust. Dostopno prek: <http://jurist.law.pitt.edu/forumy/2008/08/security-councils-struggle-over-darfur.php> (20. april 2010).

Scheffer, David in Ashley Cox. 2008. The Constitutionality of the Rome Statute of the International Criminal Court. *The Journal of Criminal law & Criminology*, 98 (3): 983-1068. Dostopno prek: <http://www.law.northwestern.edu/jclc/symposium/Scheffer.pdf> (28. april 2010).

Scheffer, David in John Hutson. 2008. *Strategy for U.S. Engagement with the International Criminal Court*. New York: The Century Foundation. Dostopno prek: <http://www.tcf.org/Publications/internationalaffairs/Scheffer.pdf> (28. april 2010).

Skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta (SDP). 2002. Pravila o postopku in dokazih, ki jih je sprejela na prvem zasedanju ICC-ASP/1/3 - *Rules of Procedure and Evidence Assembly of States Parties to the Rome Statute of the International Criminal Court ICC-ASP/1/3*, 10. september. Dostopno prek: <http://untreaty.un.org/cod/icc/asp/1stsession/report/english/covere.pdf> (20. april 2010).

--- 2010a. Resolucija RC/Res.1 Komplementarnost – *Resolution RC/Res. 1 Complementarity*. Sprejeta 8. junija. Dostopno prek: http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/RC-Res.1-ENG.pdf (17. avgust 2010).

--- 2010b. Resolucija RC/Res.4 124. člen - *Resolution RC/Res. 4 Article 124*. Sprejeta 10. junija. Dostopno prek: http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/RC-Res.4-ENG.pdf (17. avgust 2010).

--- 2010c. Resolucija RC/Res.5 Amandmaji k 8. čl. Rimskega statuta – *Resolution RC/Res.5 Amendments to Article 8 of the Rome Statute*. Sprejeta 10. junija. Dostopno prek: http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/RC-Res.5-ENG.pdf (17. avgust 2010).

--- 2010d. Resolucija RC/Res.6 Zločin agresije – *Resolution RC/Res. 6 The Crime of Aggression*. Sprejeta 11. junija. Dostopno prek: http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/RC-Res.6-ENG.pdf (17. avgust 2010).

Splošna deklaracija človekovih pravic – *Universal Declaration of Human Rights*. 1948. Sprejeta in razglašena z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 217 A (III), 10. decembra. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/udhr/> (10. maj 2010).

Svet EU. 2004. Izjava predsedstva v imenu EU o amandmaju Nethercutt št. 15864/1/04 REV 1 (Presse 353) P 136/04 - *Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the Nethercutt amendment 15864/1/04 REV 1 (Presse 353) P 136/04*, 10. december. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/83015.pdf (3. maj 2010).

Taft, William H. IV, Patricia M. Wald, Mickey Edwards, Michael A. Newton, Sandra Day O'Connor, Stephen M. Schwebel, David Tolbert in Ruth Wedgwood. 2009a. *U.S. Policy Toward the International Criminal Court: Furthering Positive Engagement*. Washington: The American Society of International Law. Dostopno prek: <http://www.asil.org/files/ASIL-08-DiscPaper2.pdf> (20. april 2010).

--- 2009b. *Asil task force issues recommendations on U.S. policy toward the International Criminal Court*. Washington: The American Society of International Law. Dostopno prek: <http://www.asil.org/pdfs/pressreleases/pr090202.pdf> (11. maj 2010).

The American Non-Governmental Organizations Coalition for the International Criminal Court (AMICC). 2. odstavek. *Statements of Barack Obama on the International Criminal*

Court. New York: The American Non-Governmental Organizations Coalition for the ICC (AMICC) United Nations Association of the United States of America. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/Obama%20on%20ICC.pdf> (3. maj 2010).

--- 2009a. *Statements regarding US-ICC cooperation*. New York: The American Non-Governmental Organizations Coalition for the ICC (AMICC), United Nations Association of the United States of America. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/CooperationUSICC.pdf> (3. maj 2010).

--- 2009b. *Congressional Update The Nethercutt Amendment*. New York: The American Non-Governmental Organizations Coalition for the ICC (AMICC) United Nations Association of the United States of America. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/usinfo/congressional.html> (3. maj 2010).

--- 2010. *Administration Update Bilateral Immunity Agreements*. New York: The American Non-Governmental Organizations Coalition for the ICC (AMICC) United Nations Association of the United States of America. Dostopno prek: http://www.amicc.org/usinfo/administration_policy_BIAs.html (2. maj 2010).

The Economist. 2002. Present at the Creation: A survey of America's world role, 29. junij.

Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.

Ustanovna listina mednarodnega vojaškega sodišča - Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis ("London Agreement"). 1945. Odlok izdan 8. avgusta. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/topic,4565c22538,4565c25f443,3ae6b39614,0.html> (10. maj 2010).

Varnostni svet OZN. 2002. *Resolucija št. 1422*. Sprejeta 12. julija. V Dean Zagorac, ur. 2003. *Rimski statut mednarodnega kazenskega sodišča in drugi dokumenti z uvodnimi pojasnili*, 415-16. Ljubljana: Amnesty International Slovenije.

--- 2003. *Resolucija št. 1487*. Sprejeta 13. julija. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/SCRes1487June2003eng.pdf> (2. maj 2010).

--- 2005. Izjava za medije SC/8351: Varnostni svet seznanil tožilca MKS s situacijo Darfur – *Press Release SC/8351: Security Council refers situation in Darfur, Sudan, to Prosecutor of International Criminal Court*. New York, 31. maj. Dostopno prek: <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8351.doc.htm> (3. maj 2010).

--- 2008. Izjava za medije SC/9412: Odločitev VS, da podaljša mandat za AU-UN operacije v Darfuru - *Press Release SC/941: Security Council decides to extend mandate of African Union - United Nations hybrid operation in Darfur by 14 votes in favour, 1 abstention*. New York, 31. julij. Dostopno prek: <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9412.doc.htm> (3. maj 2010).

--- 2009. *Resolucija št. 1888*. Sprejeta 30. septembra. Dostopno prek: <http://www.peacewomen.org/un/sc/SCR1888.pdf> (3. maj 2010).

Vojaški tehnični sporazum med Mednarodno varnostno podporno silo in vmesno administracijo Afganistana - *Military Technical Agreement between the International Security Assistance Force (ISAF) and the Interim Administration of Afghanistan ('Interim Administration')*. 2002. Sprejet 4. januarja. Dostopno prek: [www.reliefweb.int/rw/RWFiles2002.nsf/FilesByRWDocUNIDFileName/OCHA-64BV7F-unsc-afg-25jan.pdf/\\$File/unsc-afg-25jan.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2002.nsf/FilesByRWDocUNIDFileName/OCHA-64BV7F-unsc-afg-25jan.pdf/$File/unsc-afg-25jan.pdf) (2. maj 2010).

Ward, Jon in Betsy Pisik. 2009. Obama backs indictment of Sudan leader. *The Washington Times*, 5. februar. Dostopno prek: <http://www.washingtontimes.com/news/2009/feb/05/obama-backs-indictment-of-sudan-leader/> (3. maj 2010).

Wedgwood, Ruth. 2000. The Constitution and the ICC. V *The United States and the International Criminal Court*, ur. Sarah B. Sewall in Karl Kaysen, 119-136. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Williamson, Clint. 2009. Govor veleposlanika za zadeve vojnih zločinov Clinta Williamsona na okrogli mizi organizacije The Century Foundation o Mednarodnem kazenskem sodišču -

Reassessing the International Criminal Court: Ten Years Past Rome. Washington, 13. januar. Dostopno prek: <http://www.tcf.org/publications/internationalaffairs/ICC%20Transcript.pdf> (10. maj 2010).

Zagorac, Dean. 2002. Mednarodno kazensko sodišče - dopnilo ali tekmeč Varnostnemu svetu Združenih narodov. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, FDV.

--- 2003. *Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča in drugi dokumenti z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije.

Zakon o zaščiti pripadnikov ameriških (oboroženih) sil - *American Servicemembers' Protection Act of 2002 H.R.4775*. 2002. Sprejet 23. januarja. Dostopno prek: http://www.amicc.org/docs/ASPA_2002.pdf (2. maj 2010).

Zaobljube ZDA na revizijski konferenci Rimskega statuta – *Pledges by the United states of America, Review Conference of the Rome Statute*. 2010. Dostopno prek: http://www.amicc.org/docs/Review_Conference_Pledges_by_the_US.pdf (17. avgust 2010).

Zoellick, Robert. 2005. Izjava namestnika ameriškega zunanjega ministra na tiskovni konferenci o Sudanu glede vloge MKS - *Press Briefing on Sudan Robert Zoellick, Deputy Secretary of State*. Washington, 27. maj. Dostopno prek: <http://www.amicc.org/docs/Press%20Briefing%20Zoellick%2027%20May%202005.pdf> (3. maj 2010).